

Kelet-Európa magyar előzményei

Európa benépesülésének hosszú története rejt még homályosan látszó foltokat. Közelítve szűkebb hazánkhoz, most talán erősebb nagyításban érdemes Kelet-Európa hasonló viszonyait közelebről szemügyre venni. Nemcsak azért, mert e terület szemrevételezése legalább annyi tanulsággal jár, mint a nyugati fertályon, de azért is, mert ez a terület már jóval közelebb esik az általam sztyeppeinek nevezett turániak ősi kultúrterületéhez is. A Kárpátok keleti külső ívétől eltekintve keltáknak nevezettekkel itt már nem találkozhatunk, helybenlakó szkítákkal és kaukázusi feláramlású népekkel viszont annál inkább. Olvasóim emlékezetébe kell idéznem a kubán-majkopi műveltség hirtelen eltűnésének tényét ahhoz, hogy azután e túlnyomórészt mezopotámiai elszármazású néprészek megjelenését nemcsak az északabra eső folyóvölgyekben, de egész Európában rögzíthessük. A majkopiakkal még találkozunk később, amikor a magyar bronz ügyeit tárgyalom. Ők lesznek azok, akik felvirágoztatják a péceliek által hátrahagyott élelemben és részben gazdag Ó-Magyarországot és Európa jelentős területeit. A Kr. e. kb. 2400-2200 táján leírható délről – a Folyamköz felől - észak felé haladó sumér felvonulás (menekülés) több eredménnyel járt. Egyrészt kitolta a déli magaskultúra északi elterjedésének határát, másrészt a korai helyben lakók közvetlen kapcsolatba kerültek egy számukra nagyságrendekkel fejlettebb, elevenebb műveltséggel, nem utolsósorban pedig jelentős népességgel gyarapodott a sztyeppe vidéke. Ebben a pillanatban még 3-400 évnyi távolságra vagyunk az andronovói nagy és egységes műveltség kialakulásától, de nem feledve az oda vezető egyesülési folyamatot, valós lehetőségként vehetjük figyelembe a vándorló vadászok és halászok jelentős részének beépítését e nagyléptékű népmozgalomba. Nehéz lenne másképpen elképzelni egy olyan, meglehetősen ritkán lakott földrész kevés őshonos népességét másképpen, minthogy a folyamatos és nagyszámú déli néphullámok nem nyeltek el volna őket szinte nyomtalanul. Azokat, akik e délről nézve megszállt legészakibb folyóvölgyeken kívül éltek még északabra, azokat nem nyelte el ez az áradat, de szomszédként éltek az új telepésekkel. Korábbi önazonosságukat ugyan nem kellett feladni, de az együttélés és szomszédtság mély nyomokat hagyott ezen északra szorult népekben. A bensőséges kapcsolat ma közös szókincsben, jelentős mennyiségű közös nyelvtani elem felismerésében rögzíthető csakúgy, mint a jóval keletebbre élő későbbi törökös népek esetében is.

Kelet-Európa újkőkori¹ anyagát tárgyalva nemcsak mai hazánkhoz kerülünk közelebb, de a Kaukázushoz is. Újra szembetaláljuk magunkat e térség meghatározó szerepével, bármiről is essen szó, nyelv, népesség, vagy műveltség gátlás nélküli szétáramlásáról. Amikor tehát magunk elé idézzük az évezredek át tartó mezopotámiai kisugárzást, - amelynek népessége hatalmas területekre vitte széjjel a magas műveltséget, - most melléje állíthatjuk az e térség általános régészeti anyagából leszűrhető következtetéseket is. Elsősorban azért, mert bár méretében talán kisebb volt a folyamközi tágulásnál, de a Kaukázustól északra a jelek szerint igencsak ráerősített az emberi művelődés kiterjedésére és saját lényegét adta hozzá. Másodsorban azért, mert a kisugárzók maguk a szabiok és hurrik, későbbi Árpádi népünk meghatározó része, a Folyamköz műveltségének korábbi részbeni felvirágoztatói - amint azt a Kincsestárban már felvázoltam. Mindezt szem előtt tartva egyúttal saját ügyeink is napvilágra kerülnek, most más irányból, az Ararát felől világítva meg a korai évezredek történéseit. Jól láthatóvá válik e nagykiterjedésű, földrajzilag tagolt terület önálló műveltségalkotó és kisugárzó szerepe, mindezzel arra kívánok rámutatni, hogy ebből következően nem tekinthető közvetítő területnek semmilyen értelemben. Halványabban, inkább kevésbé látványosan ugyan, mint a Folyamközből, de évezredek át folyamatos önálló kisugárzásával döntő szerepet vállalt a környék történelmének alakításában. Mindez egyben azt is megengedi feltennünk, hogy a Kr. e. 2000 táján jelentkező Kaukázustól északabbi műveltségek nemcsak a Folyamközből, de legalább olyan mértékben a kaukázusi műveltségből is táplálkoztak, és mint ilyenek valamilyen arányú kevert elegyként jelentek meg a különböző területeken. A turániak előtörténetét érintve kitekinthetünk Kelet-Európa művelődési és népesedési folyamataira is. Most is a jól bevált módszert választom, főképpen Götz Lászlóra támaszkodva igen messzire nyúlok vissza az időben. Különösen értékelhetjük a Kaukázus vidékének fontosságát, ha a Kr. e. 9200 táján Bíró József éppen az Urmia-tó vidékén szabir neolitikus telepet azonosít Zaivi Chemi Shanidarban.

“Ha a kelet-európai, Pontusz-Dnyeper-Don-Volga és Dél-Ural vidék területek újkőkori és korai fémkori régészeti műveltségeinek közelebbi és távolabbi összefüggéseit minden részletükben és a legkorábbi kezdetek óta fel akarjuk deríteni, akkor vissza kell mennünk a transzkaukáziai újkőkori és rézkori kultúrákig, mert a kelet-európai művelődési fejlődést - mindenben hasonlóan a nyugat-ázsiai kulturális helyzethez - szintén az elő-ázsiai primér földművelő-állattenyésztő műveltségekből kiindult kulturális hatások és gyarmatosítások határozták meg.

---

¹ A *újkőkori* fogalmát nem korszakhoz köthető évszámként használom, hanem a gazdálkodás (földművelés és/vagy állattenyésztés) meglétéhez kötöm. Emiatt ez a műveltség előrehaladásának mércéje, nem pedig mindenütt általánosan használható korszakhatár.

Jelen esetben természetesen a Kelet-Európához legközelebb eső elő-ázsiai terület, azaz Transzkaukázia befolyásai érvényesültek a legerősebben.

Transzkaukáziában és az Urmia-tó környékén az újkőkorból és a kőrézkor elején kb. Kr. e. 6000 és 4500 között önálló műveltségeket találunk. 4500 után azonban az azidótájt lendületesen terjeszkedni kezdő nagy délebbi kultúrkörök egyre erőteljesebben befolyásolják a helyi műveltségeket. Eleinte a szíriai - észak-mezopotámiai Tell Halaf kultúrkomplexum hatásai jelentkezők, az 5/4. évezred fordulóján azonban már a dél-mezopotámiai eredetű Eridu-Ubaid művelődési kör úgynevezett "északi Ubaid" szakaszának (Eridu-Ubaid 3-4. periódus (kb. 4500-3800 között) közvetlen terjeszkedése is elérte az Urmia-tó vidékét.

Ezzel párhuzamosan maguk az Urmia-tó körüli műveltségek is észak felé terjeszkednek. Így pl. az Urmia-tó környéki Dalma Tepe 5. évezredbeli kerámiájának igen közeli párhuzamai kerültek elő az észak-asszerbeidzsáni Ilanli Tepén a 4. évezred elejéről. Ugyancsak Ilanli Tepén és szintén a 4. évezred legelején jelenik meg, mai régészeti ismereteink szerint a legkorábban, az agyagedényeken a fésűs-benyomatos díszítési mód.² Tehát ennek a - később Kelet-Európa és Nyugat-Ázsia nagyterületein (Dnyeper-Donec kultúra, Tripolje műveltség, kelteminári kultúra), valamint az eurázsiai erdőövben is széles körben tömegesen előforduló - díszítőmotívumnak szülőházaja Transzkaukázia volt. Fentebb már említettük, hogy a kelteminári műveltségbe is Transzkaukáziából jutott el a fésűs kerámia: Anau I. és Namazga Tepe I. periódusában már 3800-3700 táján feltűntek a Dalma Tepe áru közeli párhuzamai.³ Az Urmia-tó környéki és egyéb transzkaukáziai területekre az egész 4. évezred folyamán egyre erősebb kulturális hatások érkeztek déli irányból: eleinte az északi Ubaid művelődési körből, majd 3800 után az Uruk-Gaura kulturális komplexumból. Ezeket fentebb már ismertettük.

Ilyen előzmények után a 4. évezred utolsó negyedének legelején, kb. Kr. e. 3250 táján a Kaukázus, a Felső-Eufrátesz és az Urmia körzetében kialakult az egységes arculatú *korai transzkaukáziai műveltség* (a szovjet régészet *Kura-Araxes kultúrája*), amely Transzkaukáziát, Kelet-Anatóliát és Északnyugat-Íránt foglalta magába. A hatalmas területeken teljesen azonos leletkomplexumokkal jelentkező korai transzkaukáziai művelődési kör feltűnő egységessége nem magyarázható meg a korábbi, mozaikszerűen tagolt lokális kultúrgócok egyszerű továbbfejlődésével. Közös etnikai bázis feltételezése látszik az egyedül elfogadható megoldásnak. Minden jel arra vall, hogy a művelődési kör kezdetén, Kr. e. 3250 körül új népesség jelent meg és gyors ütemben birtokba vette az egész kérdéses területet.⁴

Ennek az új népességnek kilétét vizsgálva csak két népet vehetünk komolyan számításba. Az egyik a 3. évezred első felének sumér írásos emlékeiben gyakran előforduló *szubar*, *szubur* vagy *szubir* nép, amelynek lakhelyeit az illető források *szubar-ki*, *szubur-ki* vagy *szubir-ki* (magyarul szubar-föld) néven nevezik és Észak-Mezopotámiában, valamint attól északra lokalizálják. A másik nép pedig a 3. évezred második felétől kezdődően a mezopotámiai írásos emlékekben egyre gyakrabban szereplő, ugyanezekben a területeken emlegetett *hurri* nevű nép. Utóbbiakban tisztelhetjük előző kötetünkben az etruszk etnogenezis egyik jelentős alkotó népességét, ezért rájuk különleges figyelmet kell fordítsunk. Forrásadataink szerint ezek a hurrik az akkád korban, kb. Kr. e. 2450-2300 között már egyre nagyobb számban tűnnek fel Mezopotámia középső, főleg akkádok által lakott területein, a III. Ur-i dinasztia idején pedig kb. 2200-2100 táján már Dél-Mezopotámiában is mind több és több hurri személynév jelenik meg az írásos emlékekben. Ezek az adatok feltétlenül arra vallanak, hogy a 3. évezred második felében jelentős mértékű déli irányú hurri népmozgalommal kell számolnunk, amelyek kétségkívül a régebben *szubar-föld*nek nevezett térségből indultak ki. Az is nagyon valószínűnek tűnik továbbá, hogy ezek a hurrik valamilyen módon szorosan kapcsolódtak a korábban szintén Mezopotámiától északra emlegetett *szubar* népekhez, bár a jelek szerint a két népcsoport azonosságáról nem beszélhetünk. Ugyanígy a régészeti leletek, nevezetesen a szabirok és a hurrik lakta területeken található korai transzkaukáziai kultúra feltűnően egységes leletkomplexumai is a szubarok és a hurrik szoros összetartozására vallanak, valamint még az is, hogy a kérdéses szubar-hurri terület már a 4. évezred közepe óta a mezopotámiai sumér műveltség tartozéka volt, éppúgy, mint ahogyan a 3-2. évezredbeli hurrik lakta területek is szervesen a sumér kultúrához tartoztak.

Kr. e. 2300 körül kezdődött a korai transzkaukáziai műveltség harmadik szakasza. Feltűnő ebben a periódusban egyrészt a korábbi kulturális egység fellazulása, másrészt a fémipar ugrásszerű fellendülése. A fegyverzet és az egyéb fémeszközök típusai teljesen megegyeznek az egykorú sumér készítményekkel. Ez a jelenség egy újabb, az eddigieknél is erőteljesebb közvetlen mezopotámiai hatás következménye volt, amely direkt impulzus ebben az időszakban a Kaukázustól északra, a Kubán vidéki majkopi és egyéb kurgános temetkezésekben is ugyanilyen erősen jelentkezik. A 2400-2300 közé tartozó majkopi fejedelmi temetkezésben pl. minden átmenet nélkül egészen hirtelen lép fel a magas fejlettségű mezopotámiai sumér fémkultúra, párosulva az anatóliai Alaca Hüyük gazdag sírjaiban talált bronz- és nemesfém-leletek típusaival, amelyek

² Bourney, C. - Lang, D. M.: Die Bergvölker Vorderasiens. Magnus Kulturgeschichte, Magnus Verlag, Essen, 1975. 80-81. o.

³ Hrouda, B.: Vorderasien I. Handbuch der Archeologie, C. H. Beck Verlag, München, 1971. 57-58. o.

⁴ Bourney, C. - Lang, D. M.: Die Bergvölker Vorderasiens. Magnus Kulturgeschichte, Magnus Verlag, Essen, 1975. 100. o.

viszont a maguk részéről végső fokon szintén mezopotámiai-sumér eredetűek. A kubáni-majkopi műveltség ebben a korban a messzemenően legfejlettebb művelődési góc a Kaukázustól északra. Magasan felülmúlja a környező területek kulturális fejlettségét. Ennek a kiemelkedő művelődési színvonalnak megfelelően hamarosan megkezdődik a Kubán-Majkop műveltség régészetiileg is jól kitapintható terjeszkedése észak-északkelet felé, amelynek egyik következményeként magyarázza a kutatás az uráli ércbányászat megindulását már a Kr. e. 3. évezred végén.⁵

Mielőtt azonban tovább mennénk, fel kell vázolnunk a kelet-európai kulturális fejlődés korábbi, 4. és 3. évezredbeli szakaszait is, hogy az összképet azután tisztábban felismerhessük. E vázlatból korábban két oldalnyit már idéztem a szkítákkal kapcsolatosan a kelta hitvilágról szóló fejezetben.

A Kr. e. 4. évezred elején a mai Ukrajna keleti felében és Dél-oroszország csatlakozó területén a felső-paleolitikus *késő-gravetti* régészeti műveltség keleti ágának paleolitikus-mezolitikus halász-vadász kultúrfokon élő utódait találjuk. Majd a 4. évezred közepén a Dnyeper-zúgók táján, az Igren félszigeten, valamint a Szurszkij és Sulajev szigeten, Melitopolnál és Zsitomir mellett kezdetleges, fésűs-gödrös díszítésű kerámia jelenik meg, jellegzetes csúcsos aljú edényekkel és kagylóporral soványított agyaggal.⁶

Már tudjuk, hogy ez az edénykészítési mód legkorábban a 4. évezred elején az észak-asszerbeidsáni Ilanli Tepén tűnt fel, az Urmia-tó körüli ősi helyi művelődési kör (Dalma Tepe, Yanik Tepe stb.) kerámiájának provinciális változataként.⁷ Nyilvánvaló tehát, hogy onnan terjedt át az észak-pontuszi területekre. Számunkra ez a fésűs-gödrös kerámia különösen is fontos és érdekes, mert a későbbi időkben lassanként az egész kelet-európai erdőöv egész területére felhatolt, ahol mind a fésűs-gödrös díszítési mód, mind pedig az agyag kagylóporral történő soványításának szokása még évezredekig megmaradt a kulturálisan kevésbé fejlett területeken.⁸

Az előbb említett fésűs-gödrös díszítésű kerámiát használó Észak-Pontusz - vidéki telepek lakosai még nem ismerték a földművelést, csupán egyes helyeken (pl. Igren) lehet az éppen hogy megkezdődő állattenyésztés nyomait megtalálni. Ez a műveltség tehát még szubneolitikus fokon állt.⁹

Ezekből a kezdetekből fejlődött ki Kr. e. 3000 táján a *Dnyeper-Donyec műveltség*, amelynek több szinonim megnevezése is használatos a szakirodalomban, ami gyakran igen lényeges félreértésekhez vezethet, ... elnevezéseit tehát félreértések elkerülése végett ... felsoroljuk: 2. észak-pontuszi kultúra, 3. Mariupul kultúra, 4. korai okkersíros kultúra, 5. korai gödörösíros kultúra, 6. kurgán I. kultúra (Gimbutas). Ez a műveltség képviseli a neolitikum legkorábbi kezdeteit a Dnyepertől keletre fekvő térségben, bár a népesség nagyobb része még halászatból és vadászatból élt. Földművelés és állattenyésztés nyomai csak a nyugatabbi, a Dnyeperhez - azaz a nyugat-ukrajnai Tripolje kultúrához - közelebb eső részeken mutatható ki. Ugyanígy a kerámia is még igen ritka, s ami van, az a korábbi fésűs-gödrös szubneolitikus típus későbbi fejleménye.¹⁰ Jellegzetesek a temetkezések: hosszú, árokszerű gödrökben, vastag okkerrétegre helyezve, szorosan egymás mellé és részben egymás fölé is fektetve gödrönként több tucatnyi csontváz található, okkerrel felülről is bőven meghintve.¹¹ Ez a temetkezési szokás szolgált alapul az *okkersíros* és *gödörösíros* kultúra elnevezésekhez. A Dnyeper-Donyec kultúra népessége a hosszúfejű cro-magnoid paleoeuropid embertani típusozhoz tartozott.

Majd Kr. e. 2500 körül, szintén a keletebbi ukrainai vidékeken, de kelet felé már a Volgáig is kiterjeszkedve, kialakult a késői gödörösíros kultúra (szinonim elnevezései: *késői okkersíros kultúra*, *kurgán kultúra*, illetve Gimbutas külön terminológiájában *kurgán II. kultúra*), amely azonban a földrajzi terület részbeni megegyezése ellenére sem tekinthető a Dnyeper-Donyec műveltség továbbfejlődésének. Az embertani adatok ugyanis azt bizonyítják, hogy a késői gödörösíros kultúra kialakulása 2500 táján dél felől érkezett új rövidfejű népesség megjelenésének következménye volt. A jövevények részben rövid idő alatt teljesen asszimiláltak, részben pedig északabbra szorították az ott talált paleoeuropidokat. Ennek megfelelően gyökeresen megváltozott a temetkezési rítus is: a Dnyeper-Donyec kultúra tömegsírjaival szemben kizárólag egyedi

⁵ Childe, V. G.: Vorgeschichte der europäischen Kultur. 1960. és Hancar, F.: Das Pferd in prähistorischer und früher historischer Zeit. Wien, 1956.

⁶ László Gyula: Östörténetünk legkorábbi szakaszai. Akadémiai Kiadó. 1961. 118-119. o.

⁷ Bourney, C. - Lang, D. M.: Die Bergvölker Vorderasiens. Magnus Kulturgeschichte, Magnus Verlag, Essen, 1975. 81. o.

⁸ László Gyula: Östörténetünk legkorábbi szakaszai. Akadémiai Kiadó. 1961. 121. o.

⁹ Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, II. Band: Jungsteinzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1968. 165. o.

¹⁰ Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, II. Band: Jungsteinzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1968. 166. o. és Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, III. Band: Kupferzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1974. 358. o.

¹¹ Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, III. Band: Kupferzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1974. 358. o.

temetkezések találhatók. Ugyanígy a kerámia is alapvetően eltér a korábitól: a szomszédos földművelő kultúrák edénytípusai és díszítő motívumai jelennek meg.¹²

Ha most közelebbről megtekintjük ezeket az éppen említett szomszédos földművelő kultúrákat, akkor a késői gödörsíros műveltség déli szomszédságában találjuk a korai transzkaukáziai kultúrát, amelynek északi, északkeleti irányú kiterjeszkedését a 3. évezred derekán *Lugovoje, Velikent, Kajakent és Mamaikutan* leletei jelzik a Káspi-tenger nyugati partvidékén, ami viszont azt jelenti, hogy a korai transzkaukáziai kultúra 2500 körül északon már nagyjából elérte a Terek folyó vonalát. A nyugati szomszéd pedig a balkáni és a Kárpát-medencei késő-újkőkori műveltségek közvetlen keleti és észak-keleti terjeszkedése útján a 4. évezred vége felé kialakult Cucuteni-Tripolje kultúra volt Moldvában és Nyugat-Ukrajnában.

Ennek a földrajzi helyzetnek megfelelően a késői gödörsíros műveltség kialakulásában és etnikai összetételében is legelsősorban a korai transzkaukáziai műveltség játszott a főszerepet, bizonyos balkáni-tripoljei hatásokkal kiegészülve. - A tripoljei területektől keletre a késői gödörsíros műveltség volt az első érett neolitikus kultúra Kelet-Európában.¹³ Ezeknek az újabb megfigyeléseknek és a pontosabb időrendi besorolásnak megfelelően a modern kutatás a késői gödörsíros vagy kurgán kultúra góciát a Kubán-Majkop műveltségben látja. Bizonyítottan vehetjük - szögezi le pl. Müller-Karpe, - hogy a Kubán műveltség a Káspi-tengertől és a Volgától Ukrajnáig terjedő térségben a 3. évezred második felében jelentkező földművelő, fémeket használó rézkori művelődési komplexum, azaz a késői gödörsíros vagy kurgán kultúra kialakításában és elterjesztésében meghatározó kulturális szerepet játszott. A műveltség területén található fémtárgyak, fegyverek, díszítő motívumok, ékszerek és edények mind Kubán-Majkop közvetítésével kerültek el Dél-Oroszországba. Ugyanez vonatkozik a csiszolt kőbaltákra is.¹⁴

Müller-Karpe utolsó megjegyzése a csiszolt kőbaltákról egészen nyilvánvalóan oldalvágás az úgynevezett "csatabárdos" teória hívei felé. Az indogermanocentrikus szemléletű őstörténet kutatásban ugyanis már a múlt század vége óta mindig újra és újra előrángatják azt a közkezdelt hagyományos elképzelést, amely szerint a kelet-európai csiszolt kőbalták - a "csatabárdok" - lennének az ősi, még egységes indogermán népesség régészeti hagyatéka. Nevezik ezeket "csatabárdosok"-nak (Streitaxtleute), de gyakran "zsinórdíszes kerámiás csatabárdosok"-nak is (schnurkeramische Streitaxtleute), mivel ezek a kőbalták sokszor zsinórdíszes kerámia társaságában fordulnak elő. Ezt a hipotézist az utóbbi években már csupán az úgynevezett "ahisztórikus" indogermanisztikai irányzat melengeti, a legtöbb neves kutató azonban kereken képtelenségnek minősíti, amint azt Müller-Karpe világosan meg is mondja: "...hogy a zsinórdíszes kerámiások indogermánok voltak-e, az azokhoz a kiagyalt értelmezésekhez tartozik, amelyek a tudományos megismerhetőség határain túl terülnek el..."¹⁵ Eddig Götz.¹⁶ Hát akkor kik voltak ezek a *nem* indoeurópaiak, akik körül olyan nagy érzelmek dúlnak az elmúlt utolsó évezred utolsó évszázadának történészei, régészei között? A kérdés megválaszolását a Kaukázus környéke népeinek összeolvadási (etnogenezis) folyamatának bővebb leírása segíthetné. Bár részletes útmutatóval még nem szolgálhatok, de vázszerű képünk van. A gravettiek kaukázusi meglepedése, a szabir újkőkori művelődés kialakulása és folyamatossága helyben és a folyamközi műveltségekben azt mutatja, hogy törés nélküli történetet visz addig, amikor a mezopotámiai népvándorlások I. Sargon fellépése után újra visszaér többek között újra a Kaukázus vidékére, ott Kubán-Majkop néven lendületes művelődés megalapítói lesznek. Ők lesznek azok, akik háromszáz évvel később elhagyják hazájukat és Ó-Magyarország és később Európa bronzkori csodáját segítik világra jönni. Az Olvasó vérmérsékletére bízom azt, hogy azt a népet, amely a Folyamköztől Ó-Magyarorszáig megtett útján mikor nevezendő sumérnak, szkítának, keltának, (ó-)magyarnak. A nép ugyanis kevéssé változott, inkább csak a történelemben felbukkanó nevek választanak el egymástól az egyébként azonosakat. A feltett kérdést Ó-Magyarország bronzkori ügyeinek tárgyalásakor igyekszem megválaszolni.

"A Dnyeper-Donyec kultúra hosszúfejű paleoeurópai, szubneolitikus művelődési fokon álló népességének egy része - amint már előbb említettük - 2500 után a délről érkezett rövidfejű gyarmatosok elől északabbra vándorolt és az erdőöbven rátelepedve a kundai és sigiri paleolitikus régészeti műveltségek halász-vadász népcsoportjaira, minden valószínűség szerint igen fontos szerepet játszott a későbbi uráli-finnugor népek etnogenezisében.¹⁷ Ezek lennének tehát László Gyula késő-szvidéri csoportjai, akik a Kr. e. 3. évezred közepén északra vonultak és ott elkeveredtek a kundai, valamint a sigiri műveltségek protolapp és proto-obi-ugor etnikai

¹² Childe, V. G.: Vorgeschichte der europäischen Kultur. 1960. és Hancar, F.: Das Pferd in prähistorischer und früher historischer Zeit. Wien, 1956.

¹³ Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, III. Band: Kupferzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1974. 358. o.

¹⁴ Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, III. Band: Kupferzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1974. 355-356. o.

¹⁵ Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, III. Band: Kupferzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1974. 485. o.

¹⁶ Götz László: Keleten kél a nap. Püski, 1994. 1054-1059. o. Jegyzetekkel.

¹⁷ László Gyula: Őstörténetünk legkorábbi szakaszai. Akadémiai Kiadó. 1961. 193-195. o.

csoportjaival. Ezeknek az északi irányú vándorlásoknak régészeti jeleit láthatjuk a fésűs-gödrös kerámia megjelenésében a baltikumi, felső-volgai és kámai-uráli erdőövi területeken a 3. évezred közepétől kezdődően.

Az eddig megismert régészeti műveltségektől északra, nagyjából a kelet-európai erdőöv területén, 2500-at megelőzően az éppen előbb említett kundai és sigiri halász-vadász kultúrák helyezkedtek el: nyugatabbra a Baltikum és a Felső-Volga térségében a kundaiak, keleten a Káma-Urál vidékén a sigiriak. Majd a 3. évezred második felében és a 2. évezred első felében az erdőöv egész területén, Skandináviától Nyugat-Szibériáig a fésűs-gödrös kerámia különféle kultúrcsoportjait találjuk. Európában legfontosabbnak a *skandináviai, a baltikumi, a volga-okai és a kámai-uráli* főcsoportok, amelyek számos alcsoportra oszlanak. A hatalmas térségben viszonylag egységes kerámia azonban nem valamiféle etnikai rokonság vagy netán azonosság jele, - amint ezt a finnugrisztika egészen a közelmúltig kategorikusan állította, és amely jelenséget az uráli-finnugor nép- és nyelvcsalád hipotézisének legfontosabb régészeti bizonyítékaként értékelte, - hanem egészen nyilvánvalóan a kérdéses kultúrkör általános jellegével függ össze: a fésűs-gödrös kerámia művelődési körének hordozói mindenütt messzemenően azonos kulturális szinten álló mezolitikus halász-vadász csoportok voltak, amelyek a kerámiát a délen szomszédos földművelő műveltségektől vették át.¹⁸ Az erdőövi fésűs-gödrös kerámia közvetlen forrásának Európában elsősorban a Dnyeper-Donyec műveltséget tekinthetjük, de megtalálható ez a díszítési mód a sztjepe-övezet egyéb helyein is.¹⁹ A nyugat-ázsiai erdőövbe pedig a - amint már tudjuk - a kelteminári kultúrkörből került fel a fésűs-gödrös kerámia. Ugyanígy déli - kaukázusi vagy néha pontuszi - eredetűek az erdőövben itt-ott feltűnő réz, sőt néha bronzleletek is.²⁰

Az erdőövi halász-vadász őslakosság népsűrűsége - kezdetleges gazdálkodásmódjuk következtében - rendkívül alacsony volt. A szórványosan található, egymástól többnyire több tucat kilométernyi távolságra fekvő apró telephelyeken - pontosabban mondva: vadásztanyákon - csak egy-két család élt, de ezek is állandóan változtatták lakhelyüket. Összefüggő, kompakt népességről tehát ezeken a területeken a földművelés elterjedése előtti időkben, azaz kb. Kr. e. 2000-et megelőzően nem beszélhetünk. *Ennek a régészetileg is és etnográfiailag is, azaz kétszeresen egyértelműen bizonyítható ténynek alapvető, elvi jelentősége viszont az, hogy ilyen körülmények között természetesen a közös finnugor, még inkább azonban az uráli alapnépesség és nyelvcsaládi alapnyelv 19. századi hipotézisei - megfelelő számottevő lakosság hiányában - a szó szoros értelmében a semmibe foszlanak szét.*²¹

Kelet-Európa életének és korai történetének jelentős fordulóját takarja kezdeti korszakának vége. Ez a kb. Kr. e. 2000-rel záruló itteni őskor meglehetősen elmaradottságot takar, mert ha körülnézünk a Régi Kelet vagy akár a Kárpát-medence tájain, azt kell megállapítanunk, hogy műveltségben, anyagi kultúrában évezredekkel megelőzik e peremvidékként tengődő hatalmas területet. Távol az akkori belakott világ áldásaitól, elszigetelten és megközelíthetetlenül nem sok jóra számíhattak lakói, sem hirtelen változásokra, sem fergetegként érkező felmentőkre nem várhattak. Pedig éppen ez történt, először a Kaukázus tájáról, majd délebről is kiművelt áradat érte el az álmos és elhagyatott vidéket.

“Ezekre az elmaradott területekre hatoltak be a 3. évezred végén a kubán-majkopi műveltség érckutatói. Az uráli réz- és aranybányák felfedezését - amint már említettük - nekik tulajdonítja a kutatás. ekkor jelennek meg ugyanis a Dél-Urál vidékén az első fémesszközök - egyelőre még szórványleletekként - és ezek a fémtárgyak vitathatatlanul kubáni-kaukázusi típusúak.

Majd a 3/2. évezred fordulója után - feltehetőleg az Urál érceinek vonzó hatására is, legfőképpen azonban kétségkívül a délebbi földművelő kultúrák gyors népszaporodása következtében - az Urál folyó mindkét oldalán az Ob, Irtis, Ufa, Volga, Oka és más kisebb folyók mentén mind több déli telepés vonul a Dél-Urál, a Volga és az Ob vidékére. A bevándorlás több hullámban történt és a 2. évezred közepéig szakadatlanul tartott. A jövevények nagy lélekszámban érkeztek. A középső Volga, az alsó Káma és az Urál nyugati vidékein kialakították a *balanovói, abasevói, fatjanavói, a gerendavázás és az andronovói* műveltségeket.²²

... már Kr. e. 2500 körül megindult a rövidfejű transzkaukáziai népesség északra vándorlása a Kubán-Majkop kultúra és az ezzel szorosan összefüggő késői gödörösíros műveltség területére. Azt is tudjuk már, hogy a transzkaukáziai térségben a 3/2. évezred fordulója táján és után nagy területek elnéptelenedtek. Ez a folyamat régészetileg jól nyomon

¹⁸ Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, III. Band: Kupferzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1974. 363. o.

¹⁹ László Gyula: Őstörténetünk legkorábbi szakaszai. Akadémiai Kiadó. 1961. 118-120. o.

²⁰ Müller-Karpe H.: Handbuch der Vorgeschichte, III. Band: Kupferzeit. C. H. Beck Verlag, München, 1974. 363. o.

²¹ Götz László: Keleten kél a nap. Püski, 1994. 1059-1060. o.

²² Götz László: Keleten kél a nap. Püski, 1994. 1060-1061. o.

követhető.²³ Ez az adat kétségtelenné teszi, hogy a Transzkaukázziából északra irányuló vándorlások a 2. évezred elején is tovább tartottak. Nagyon fontosnak tűnik továbbá az a régészeti megfigyelés, hogy a kb. 2400-2300 között hirtelen, előzmények nélkül keletkezett kubán-majkopi műveltség - amely, mint láttuk, közvetlen masszív mezopotámiai-sumér kisugárzásokra vezethető vissza - alig 300 éves virágzás után éppoly hirtelen, mint ahogy keletkezett, ismét lehanyatlik a sűrke közepszerűségbe.²⁴ Ezt a jelenséget legkézenfekvőbben a kultúrát hozó és fenntartó népességi csoport továbbvándorlásával magyarázhatjuk. A kubán-majkopi műveltség ércutatói tárták fel először az Urál hegység bányáit, még a 3. évezred végén, azaz szoros kapcsolataik voltak az északabbi vidékekkel. Bennük kereshetjük tehát a Volga-Urál vidéki déli gyarmatosok első hullámát a 2. évezred legelején.”²⁵

Innétől kezdve úgy folytatódott e táj története, ahogy azt már olvashattuk a turániak őstörténetének tárgyalásakor, és az első kötet elején is kitértem rá. A kubániak szétszéledésének története a nyelvész Baráth Tibor előadásában másképpen hat, mint a régészeti útjelzőket leverő fenti áttekintés. Természetesen nem a négyezer évvel ezelőtti Kaukázus-környéki nyelvek elemzésére kell itt gondolnunk, hanem az onnét szétáradók által hátrahagyott földrajzi nevek vallatása során felhozott magyarul jól értelmezhető elnevezések adják a nyersanyagot. A szellemi milió ugyanaz, mint a Kárpát-medencében, az innét indulók is ugyanúgy gondolkodnak, és ugyanúgy adják neveiket hegynek, folyónak, országnak. Hitelenné és hiteltelenné rontott világunkban, ahol egy ködarabnak nagyobb a becsülete, mint a kerek gondolatnak, talán mégsem lenne haszontalan legalább a kezdőlökést megadni az ésszerűen hihető - manapság logikusnak neveznénk - nyelvi fejtések becsületének.

“A Kelet-Európába érkezett első állandó lakosság földrajzi eredetére és kilétére az embertan kutatói adtak legelőször helyesnek bizonyult választ. Térképre vetítették a régi korból származó koponyák indexét és ezen a módon észrevették, hogy a Balti-tengertől a Kaukázus irányában haladva az index folytonosan emelkedik 81 és 83-ról 87 fölé. Ebből azt következtették, hogy Kelet-Európa első népességének földrajzi kiindulópontja a Kaukázus vidéke lehetett, a kerek koponyájú népek őshazája és onnan a nagy folyók kalauzolása mellett jutottak el az északabbra fekvő tájakra. Becslésük szerint az északra vonulás, vagyis Kelet-Európa első benépesülése a Kr. e. III. évezredben kezdődött és a következő II. évezredben lényegében már befejeződött. A Dnyeper mentén vonultak azok, akik végállomása a Baltikum lett; a Volga mentén meg azok, akik leszarmazói jelenleg a Káma és a Felső-Volga vidékén laknak, vagy még annál is feljebb, a Pecsora völgyében és a Jeges-tenger partvidékén. Az embertan kutatói a kerek fejűek bevándorlásával hozzák kapcsolatba Kelet-Európa első magas kultúrájának kialakítását.²⁶ Az embertan eredményeit a régészeti kutatások megerősítették és részleteiben is kiegészítették. Kezdetben ugyan ők Kelet-Európa benépesítését és a magas kultúrába való bekapcsolását a nyelvészet hatása alatt az Ural-hegységen túl elterülő nagy tájból, Szibériából képzelték el, a tárgyi leletek időrendben való megjelenése azonban ennek az elképzelésnek ellentmondott s így el kellett azt ejteni. Az első lakosságtól hátramaradt leletek ugyanis nem Kelet-Európa Szibéria felé eső oldalán bukkantak fel, hanem délen, a Régi Kelet közvetlen szomszédságában, ahogy a vonulást az embertan művelői is elképzelték. E déli terület nagyjából téglalap alakú, a 45. és 47. szélességi kör közé esik, s nyugati részében a Dnyeper, keleti részében a Volga a legnagyobb folyó.

A Dnyeper völgyében, a folyó alsó szakaszán sok réz- és bronzkori temetőhelyet tártak fel, olyan mesterséges dombokat, amelyeket oroszul kurganynak, angolul barrownak neveznek. Az egyik ilyen temetőből, a dnyeperi Petrovszktól 18 kilométerre délre, Kr. e. III.

²³ Bournay, C. - Lang, D. M.: Die Bergvölker Vorderasiens. Magnus Kulturgeschichte, Magnus Verlag, Essen, 1975. 174. o.

²⁴ Hancar, F.: Urgeschichte Kaukasiens. Wien, 1937.

²⁵ Götz László: Keleten kél a nap. Püski, Budapest, 1994. 1063. o.

²⁶ Pittard, Eugène: Les races et l'histoire. Introduction ethnologique á l'histoire. Paris, 1953. 49. o.

évezredből eredő kétkerekű kocsi maradványai kerültek elő.²⁷ A kocsiról tudjuk, hogy régi-keleti szimbólum, a Napisten jelképe és sírban való elhelyezése azt a meggyőződést fejezi ki, hogy a halott felett az örök világosság fényeskedik, amint ezt az egyiptomi és mezopotámiai mitológia is hirdette. A Dnyeper-menti régészeti lelőhelyeken egyebütt is sok déli vonatkozású emléket találtak, pl. olyan Vénusz-szobrocskákat, amelyek nagyon hasonlítanak Elám, Babilon és Egyiptom századokkal korábbi időből származó ugyanilyen leleteihez.²⁸ Az is fontos mozzanat, hogy az edényeken itt, Kelet-Európa déli övezetében tűnik fel először az úgynevezett fésűs bélyegzők lenyomata, amely később a Balti vidéken is megfigyelhető. Ugyancsak itt délen, a Kárpátok, Al-Duna, Fekete-tenger és a Dnyeper által körülhatárolt területen alakult ki Kr. e. 3000 táján az első kelet-európai földműves kultúra, a Tripolje-műveltség. Mint újabban kiderült, ez a műveltség telepeseivel együtt szintén a Régi Keletről származott, de nem a Kaukázus vidékéről, hanem Kisázsziából.²⁹

Kelet-Európa Volga által uralt alsó részében az első magas kultúra régészeti emlékei szintén a Kr. e. III. évezredben kezdenek sűrűsödni és babiloni és egyiptomi kultúrorökséget tükröznek. Itt is megtalálhatók a domb alakú temetők, melyek közül már ezernél többet ismernek³⁰ és azokban is a napvallásra utaló szokásos emlékek szerepelnek. A leletek közt itt is megtaláljuk a mezopotámiai termékenységű istennő nőies szobrai és a fésűs bélyegzők lenyomatát mutató edényeket. Van azonban itt a Volga alsó vidékén egy olyan mozzanat, ami hiányzik a Dnyeper mentén: az óriáskövekkel való építkezés és szobrászat. Ez is a Régi Keletre utal, melynek számos vidéke tele van tűzdelve hasonló szabadtéri emlékekkel. Az óriáskövekkel való építkezést Cyclops-falazásnak nevezik, ami alatt faragott kövek, sziklalapok mészhabarc nélkül való összeillesztését értik. A hagyomány szerint e falakat "egyszemű óriások" építették, vagyis a Napot (az egyszemű Óriást) tisztelő úri népek (árják). Az ő tiszteletével kapcsolatosak a merőlegesen felállított oszlopok, a ménhírek meg a dolmenek, itteni szóhasználattal úgynevezett *Magasok*. Újabban arra is rámutattak, hogy a kaukázusi fémipar, mely már a III. évezredben jelentős volt, döntően befolyásolta az egész kelet-európai technikai fejlődést a bronzkorban. Amíg tehát a magyar népek őshazájával szomszédos kelet-európai táj nyugati része korai mezőgazdasági kultúrájával tűnt ki, a keleti kőiparával és fémkultúrájával vezetett, de mind a két rész emlékei a Régi Kelet magas műveltségével függnek össze, onnan jött a tudás, a művészet, a hit s maga az emberanyag is, - nem pedig Szibériából.

Kelet-Európa benépesítése szempontjából fontos még az a felismerés, hogy e táj déli részében a Kr. e. III. évezred folyamán már az északi Baltikumban is észlelhetők. Ez annak a jele, hogy a népesség a két nagy folyó, a Dnyeper és a Volga völgyében fokozatosan északra haladt s már ekkor eljutott arra a végállomásra, ahol leszármazóik jelenleg laknak. Mert hogy az utazók ősmagyarok voltak, akikből észtek, finnek és volgai rokonaink lettek, az bizonyos, ezek kerámiáját jellemzi a különleges fésűs díszítés és az ő személyazonosságuk felismeréséig nem volt más népmozgás e tájon.³¹

Bármilyen nyelven írt újabb régészeti munkát veszünk kezünkbe, mindegyikben azt olvassuk, hogy Kelet-Európa északabbra eső tájai déli irányból kapták első népességüket, végeredményben tehát ugyanabból az embertartalékból, amelyből kapta Dél- és Nyugat-Európa is. Az újabb orosz kutatásokról készített egyik beszámolóban, ahol a finnugorok (magyar népek) délről való származásáról van szó, a szerző megjegyzi, hogy ezzel a megállapítással a konzervatív magyar nyelvészek tanítása nem egyezik.³² Ezt mi jól tudjuk, de a jelen helyzetben állandóan hangsúlyoznunk kell. Tehát a modern régészetnek és embertannak köszönhetjük elsősorban, hogy Kelet-Európa benépesítéséről a tényeknek megfelelő elképzelésünk van. Más szóval, a mai irodalomból leszűrhető tanulság egyezik az új magyar őstörténeti elképzeléssel, amelyben mi a finnugorok

²⁷ Mongait A. L.: Archeology in the USSR. London, 1961. 135. o.

²⁸ Mongait A. L.: Archeology in the USSR. London, 1961. 121. o. és Rice Tamara Talbot: The Scythians. London, 1963. 85. o.

²⁹ Mongait A. L.: Archeology in the USSR. London, 1961. 121. o.

³⁰ Mongait A. L.: Archeology in the USSR. London, 1961. 135. o.

³¹ László Gyula: Őstörténetünk legkorábbi szakaszai. A finnugor őstörténet régészeti emlékei a Szovjetföldön. Budapest, 1961. 156-158. o.

³² A magyar őstörténet kérdései. A Magyar Nyelvtudományi Társaság vitaulése 1953. december 1. 1955. 30. o.

helyett inkább magyar nyelvű népesség északra vonulásáról beszélünk, mert a kiindulóponton nem finnugorul, hanem magyarul írt emlékeket találtunk.³³

A Kelet-Európában délről északra vonuló népeket a történettudomány módszereivel csak a Cimmi néptől kezdve tudjuk nyomon követni. E nép zöme a Don folyótól nyugatra a Kárpátok hegyláncáig terjedő vidéken lakott. Telepeit magas földhányásokkal (sáncokkal) vette körül s országa tengelyében a Dnyeper vize folyt. Elszigetelt cimmi csoportokról távolabb eső helyeken is tudunk, mint pl. a Krími-félszigeten, a Kaukázus északi lejtőjén és a Volga alsó szakaszán. A Cimmi, országuk nagy kiterjedéséről ítélve, jelentős létszámú nép lehetett s fénykoruk a Kr. e. 1300 és Kr. e. 750 közti időre esik. Önálló nemzeti létüknek a szkíták vetettek véget, akik elfoglalták országukat és a népet több részre szakítva elvándorlásra kényszerítették. Többségük ekkor a Dnyeper kalauzolása mellett észak felé menekült és a Balti-tenger partján szerzett magának új hazát. Egy másik jelentős részük a szkíta támadás következtében nyugat felé vette útját és annak déli oldalán talált új lakóhelyet a Halys folyó torkolatáig. Egy kisebb cimmi néptörzék pedig, köztük a fejedelem törzse, a Kárpátok szorosain átkelve, leereszkedett a Duna-medencébe.

A cimmi származási helyét a tudósok Mezopotámiában és Iránban látják, tehát a Régi Keleten, mert hátrahagyott tárgyi emlékeik ezzel a tájjal kapcsolódnak. Ugyanannak eredtek szimbólumaik (bika, ökör, oroszlán, leopárd, madár), mértani jellegű díszítései és csőrös edényei. Népnevüket a források Cimmi, Kími, Cymri és hasonló változatokban közlik. Mindegyik írásmód a magyar nyelv -i képzőjével végződik, előtte Úr szavunk magas hanggal illeszkedő változata áll, a kezdő szóelem pedig minden támpont szerint a mi Szem szavunk. A név jelentése tehát *Szem-Úr-i* (nép), vagyis a Napisten hívei. E vallási vonatkozású név mellett földrajzi eredetű nevet is használtak megjelölésükre, amelyet a Biblia szótára Madai és Méda alakban közöl, s magyar értelme *Mat-i*, azaz "Földi, Honfi". A cimmi helynevek ilyenek: Cimmiikum a Krími félszigeten, Szam-Ta-Rovo Georgiában, Szamas-Un (*Szemes Hon*) a Fekete-tenger déli oldalán.

Mivel a Cimmi vagy Szemurak több, mint félezer évig tartózkodtak Dnyeper-menti hazájukban, nekik kell tulajdonítanunk az ottani nagy folyók - Dnyeper, Don, Duna - és talán még a Fekete-tenger nevét is. A Dnyeper akkoriban DANA-BER néven volt ismert, melynek értelme a magyar hangtörténeti kulcs szerint a *Tanya Bora*, vagyis az ország vize. Ugyane folyó neve később BOR-YST-HEN-ES alakban is szerepel, amelyben ismét a Bor-részleget találjuk kibővítve az "Est-Hon" kifejezéssel és a hátratett névelővel, úgyhogy értelme *Az Est-Hon Bora*. A két név etimológiája egymást támogatja, de belőle az is kiderül, hogy a kelet-európai Szemurak (Cimmi) országát még Est-Honnak, népét pedig Est-Hon-i népnek is nevezték. Esthon és Szemhon egyébként azonos értelmű nevek, mert a lenyugvó (Esti) napot a magyar őshazában Szemnek is mondták (a felkelő nap "Ra" volt). Szemúrország másik két nagy folyója, a Don és a Duna az ország határfolyói voltak.

A Don akkoriban TANA-IS volt, szintén a *Tanya vize*. A Duna DANU-BIS (*Tanya vize*) nevét csak a későbbi korból ismerjük, de mivel annak képzési módja azonos a Dnyeperével (Danaber) és a Donéval (Tanais), azt is cimmi eredetűnek kell tekintenünk. A Duna másik ókori neve IST-ER, benne Est szavunkkal, *Est úr* (vize) értelemben. A Fekete-tenger legrégebben ismert PONTI neve talán még a cimmi megelöző időből ered, a Kaukázus alatt lakott régi magyar népektől, mert azok országából nézve esett ez a tenger észak felé, nekik volt az *Fönti-tenger*, régi hangszereléssel Ponti-tenger. A *Fekete* elnevezést azonban már cimmi eredetűnek vehetjük, mert a *Fek-út-i* kifejezés a lenyugvó Nap irányába eső tengert jelenti. Ha ezek után jegyzékeljük azokat a jobbra egytagú szavakat, amelyeket a cimmiakkal kapcsolatban állónak tudunk, vagy a valószínűség alapján nekik kell tulajdonítanunk, elég világosan következtethetünk a szóbanforgó nép személyazonosságára.

³³ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. III. Somogyi Zoltán, USA. 1993. 75-77. o.

Az észlelt szavak ugyanis: Szem, Úr, Bor, Víz, Tanya, Hon, Est, Fek(szik), és a sűrűn szereplő -i képző mind a magyar nyelv legősibb szókincsébe tartoznak. Ha pedig így áll a dolog, akkor *ezt a Cimмери - Szemúri - Esthoni - Madai népet határozottan a magyar nyelvű népek családjába kell soroznunk, vagyis a Kelet-Európában észlelhető első népet magyar népnek kell minősítenünk. Ebből aztán sok minden következik.*³⁴

A fentebb említett szkíta támadás utáni elvándorlást a Dnyeper és a Volga völgyében észak felé most nem követem tovább. Örökre elszakadtak a Kárpát-medencébe valaha is elvagy visszajutott néprészekről ez északi irányban eltávozottak, de Kr. e. 750 táján egy részük beérkezett ide a magukkal hozott tudásukkal egyetemben. Később, majd a szkíták bevándorlásakor is érkeznek majd cimmeriek, akik Kelet-Európában, Cimмериában helyben maradvá elkeveredtek velük. A kárpát-medencei szkíta felvonulással további jelentősnek nevezhető cimmeri, ezáltal végső soron mezopotámiai elszármazású embertömeg került be történelmi határaink innenső oldalára. A következő fejezetben találkozunk még velük a szkíta-dák-trák ügyek tárgyalásakor.

---

³⁴ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. III. Somogyi Zoltán, USA. 1993. 78-79. o.

Ó-Magyarország korai előtörténete

Korábban a Kincsestárban³⁵ már felvettem a Kárpát-medence³⁶ korai történetének kérdéseit - beleértve Európa benépesülésének kérdéseit, a turániak őstörténetét, az etnogenezis mikéntjét, - és megfelelő indokok alapján a magyar nyelv legalább 5000 éves helybeli ősiségének feltételezését is előadtam. Megismételtem az első kötetben is. A magyar őstörténet-kutatás e feltevés felállításával voltaképpen új helyzet elé került. Ennek jellemzése most rövid kitérőt indokol. A magyar őstörténet-kutatás, amely az utóbbi években újabb lendületet vett, az új helyzetet abban tapasztalhatja meg, hogy döntenie kell, mi a közvetlen célja. Azon népcsoportok eredeti kiindulási körzeteit akarja-e megjelölni, amelyekből legjobb tudásunk szerint egészében vagy töredékeiben Kárpát-medencei bevándorlók váltak, vagy pedig felvállalja azon rokonnak tekinthető népek sorsának alakulását is, akik velünk közös tőről származtak, de sorsuk alakulása folytán nem kerültek be mai hazánk területére. Az első lehetőség nyilvánvalóan szűkítő jellegű lehetne és Eurázsia igen sok pontját jelölhetnénk ki az ide elszármazók kezdeti kiindulási helyeként. A második esetben minden nyelv- és fajrokonunk sorsát kell végigkövetni a történelem során. Az Olvasó nyilván tudja a választ, hiszen csak a kelta és etruszk ügyek korábbi részletezése és részletekbe menő elemzése is már mutatja állásfoglalásomat. Magam természetesen ez utóbbira, a teljes megoldásra szavazok – amibe természetesen és hangsúlyosan Ó-Magyarország újkőkorát és az azt megelőző korokat is beleérttem, - és eszerint jártam el már korábban a Kincsestár szerkesztésekor, és különösen e könyv megírásakor is. Eszerint jártam el e kötet anyagának kiválasztásával is. A keletiek (kelták) és etruszkok rokonnépekként, sőt jórészt ó-magyarországi leszármazottakként való azonosítása nemcsak ragozó nyelvű társainkat hozza közelebb a mai emberekhez, de segít azon hagyatékuk felismerésében is, amelyet tőlük és általuk az őket követő népek átvettek és mind a mai napig használnak. Nem volt hiábavaló tehát a fentebb³⁷ közreadott nyelvi körképben elmélyednünk. Ugyanakkor e körkép szerepét sem szabad túlértékelni, tekintsük annyinak, hogy felhívja a figyelmet e tárgy alapos kutatásának szükségességére. Ha tehát más kutatók is átgondolásra érdemesnek tartják a mélyreható nyelvészeti elemzések megkezdését, kár lenne a talán néhány esetben nem alaposan azonosítható elemekbe kapaszkodva rögtön cáfolatot kiadni. Magam most megelégszem annyival, hogy felhívom a figyelmet olyan tényekre, amelyek léteznek és alapos kutatást igényelnek. Az ősnelv szókincsének ma kiterjedt európai használata létező tény, ahogy a keleti (kelta) és etruszk rokonságunk is az. A magyar őstörténet földrésnyi méretű kutatásának szükségessége úgyszintén parancsoló kötelesség az elkövetkező történész- és nyelvésznemzedékek számára.

Mindez egyben azt is jelenti, közel az idő, amikor végleg leszámolhatunk a saját magunk kissé romantikusnak tekinthető régi vágyával, hogy majd egyszer, valahol nagyon messze valamikor valóban megtalálhatjuk az egyetlen és igazi, nagybetűs ÓSHAZÁNKAT, amely senki másé csak a miénk. Úgy tűnik, egyre valószínűbben le kell mondjunk e régi vágyunkról. Helyette sokkal többet kapunk cserébe. Egy másik őshazát, - ezúttal az etnogenezisek elemzésével felállított és bizonyítható igazit, - amelyet Kárpát-medencének neveznek, és Ó-Magyarország néven tisztelhetünk és nem kell miatta földrészeket felkutatni,

³⁵ Mesterházy Zsolt: A magyar őstörténet kincsestára. Magyar Ház, Budapest, 1998.

³⁶ A magyar ókor történeti kérdéseinek tárgyalása során eddig földrajzi meghatározásként a Kárpát-medencét neveztem meg színterül. Most, hogy közelebbi bemutatására, és az itteni történelem kifejtésére kerül sor, célszerűnek látszik e ma dodonainak tűnő elnevezést felcserélni egy, a lényegét sokkal jobban fedő földrajzi név használatára. Ezért e fejezetben és ezután e földrajzi egységet Ó-Magyarország név alatt tárgyalom. Az itt feldolgozott történeti korok eseményei e névváltást teljes mértékben indokolják. Kárpát-medence – Ókori Magyarország – Ó-Magyarország.

³⁷ Mesterházy Zsolt: A magyar ókor. Magyar Ház, Budapest, 2001. I. kötet.

fölni. Természetesen az a szabir őstörténeti folyamatosság, amely elsősorban a Kaukázus hegyeihez és környékéhez köthető, igen jelentős részt képvisel a magyar őstörténet tízezer éves folyamatában, - szinte vezérfonalként azonosítható, - a többiek elszármazási helyeinek azonosítása emellett azonban legalább ilyen fontos. Így válik egyre nagyobb területek bevonására sor a nagy munkában. Ugyanilyen hévvel érdekelhet mindenkit - a Lászlói 670-es honfoglalók elszármazása, az avar, hun, és folytathatnám visszafelé többi betelepülőinket is, - a többiek kisebb és nagyobb őshazája is. Régóta ismert forrásokat újból kézbe vehetünk, kibővíthetjük még továbbiakkal az utalások és felmerülő adatok hatására, de a végeredmény mindig az lesz, hogy ragozó nyelvű rokonaink történelmébe ássuk bele magunkat egyre mélyebben. Ugyanilyen hévvel érdekelhet mindenkit a Folyamköz³⁸ és Ázsia műveltsége is, történelmünk fontos jelképeinek hazája. De ugyanígy kell érdekeljen minket az egész mai Európa magyari hagyományainak felismerése, még további rokonaink felfedezése, szellemük rezdülésének megértése is. Meg kell tanuljunk tehát egyre inkább a teljes Eurázsiaiban gondolkodva – eközben Ó-Magyarország előljáró kisugárzását nem szem elől tévesztve - magyar történelmet szerkeszteni, meg kell tanuljunk egy egyre bővülő világból használható adatokat kiválasztani. Népeink korábbi elterjedése indokolja a tér kibontását, nem pedig valamiféle megalómánia. Finnugor korszakunk erősen összenyomta a lehetséges érdeklődési területet – gondoljunk csak az 50. szélességi foktól délre eső tájak vizsgálatának általános tilalmára, - de ennek eltűnésével újra jelentősen megnőtt a vizsgálandó területek száma. Az indoeurópai szemléleten előidézett nem kevésbé jelentős sérülések – amelyekről éppen itt közölhettem döntő fontosságú adatokat, - tovább növelték a magyar történetírás lehetőségeit. Most nem arról van szó, hogy új világhódító tervek támogatására kellene nekünk földrésnyi méretekben újragondolnunk elődeink dolgait valamiféle világhódítás indoklására vagy netán előkészítésére öngazoló ideológiaként, hanem egészen egyszerűen a tényektől hagyjuk magunkat vezetni népeink történelme feltérképezésének folyamatában. Ennek ellenkezőjét már átéltek korábban az indoeurópai felsőbbrendűség korszakában, amikor a félremagyarázott történelem ezernyi baj forrásává vált az egész világra nézve.

Tovább megyek a gondolatfűzésben. Ahogy a Kárpát-medencében korábban bonyolult és hosszadalmas idő alatt megvalósult etnogenezis leírása vezet olyan eredményre, amely a történeti valóságot a leghívebben képes leírni, úgy ezt máshol is így kell megközelítenünk. További példa az etnogenezisként való felfogás gyakorlatának helyességére az első kötet etruszk etnogenezisének korábban nem alkalmazott leírása. Eszerint minden olyan helyen, ahol jelentős magyar vagy velünk rokon népekből álló csoportosulás, hatalmi központ, műveltségét kisugározni képes központ létrejöttével számolhatunk, ott mindenütt a teljeskörű eredet- és elszármazások számbavétele biztosíthatja a további tisztánlátást. Ezért ugyanez Korezm, Sumer, Szabiria, Média, Urartu, Szkítia, Cimmericia, az ír, brit, galliai Kelta kialakulásban és az összes többi esetben is elvágandó. Leszámolhatunk hát az egyszerű *honnét jöttek? hová mentek?* kérdések feltevésével, mert újabban egyre több esetben bizonyosodunk meg a hosszabb idő alatt végbement sokeredős egyesülési, összeötvöződési folyamatokkal leírt történelem célravezető voltával. Ó-Magyarország, Etrúria, a Kelta Európa összeforrásának felismerése erősíti a felvetés helyességét. Ameddig a többi fent említett ragozó nyelvű országban egyesülők összeforrásának folyamatát nem írjuk le, a munkát nem végezzük el, jelentős új érvekhez a magyar őstörténet kutatásában nem jutunk. Mihelyst e munka készen áll, láthatja majd mindenki, hogy ennyi sok ragozó nyelvű központ körül, még inkább benne mindig a tágabb környéken élő ragozó nyelvű népek egyesültek. Ekkor megláthatjuk majd azt is, hogy Eurázsia ősi ragozó népei egy töről fakadnak, egyazonos műveltségük tízezer kilométernyi földet és ugyanennyi év tudását öleli át. Ez azonban még

---

³⁸ A Tigris és az Eufrátesz vidéke, Mezopotámia, bővebb értelemben a Régi Kelet

nem minden. A ragozó-toldalékoló nyelvű népek feltárandó összeolvadásainak, szétválásainak felvázolása kezünkbe adhatja közös származási helyük megállapításának lehetőségét is. Ha ez sikerül, az lesz majd minden hozzánk hasonló műveltségű nép közös hazája – a miénkkel egyetemben.

Tárgyaljuk meg e kérdést más oldalról is. Tekintsük át Ó-Magyarország régészeti anyagát egy átnézeti képben közelebről, mert erről részletesen korábban nem volt módom ismertetést adni. A korai ó-magyarországi műveltségek általános tulajdonsága, hogy közülük igen soknak kézenfekvő kapcsolatait lehet kimutatni a Régi Kelet és Kis-Ázsia hasonló korú anyagaival évezredekken keresztül. A népi kapcsolat folyamatosága évezredekben mérhető, és több műveltség felbukkanásában is azonosítani lehet a helybeli továbbfejlődés tényét. Ha arra gondolunk, hogy a Kr. e. 6000 táján a Mediterránban megtelepedett első, Régi Keletről származó ún. cardium kerámia népe ugyanekkor nem volt képes magával hozott műveltségét kiteljesíteni, már van ellenpéldánk. Vagyis nem sikerült minden keletről érkezettnek saját lábára állva önálló pályán folytatnia korábbi életét. Ha volt olyan, akiknek ez sikerült, - a Kárpát-medencébe telepedett műveltségek nagy része ilyen volt, - ki kellene tudjunk mutatni olyan jellegzetességeket, amelyek ehhez hozzásegítették őket. Ezért, ha a Kárpát-medencében sorozatosan lábra kapó újkőkori műveltségek életképes továbbfejlődési fokozatainak rögzítését könnyelhetjük el, akkor e sikeres műveltségek fejlődésének nyilván oka van.

Több oka is lehet. Általában véve a menekülésszerű népmozgások magukban hordozzák a műveltségbeli visszaesés lehetőségét. Vezetésétől és szellemi életétől megfosztott embercsoportok igen gyorsan a kiszolgáltatottság sanyarú helyzetébe kerülnek. Sajnos igen jó példánk lesz erre még sokáig Rigómező-Koszovó mai albán népének rettenetes kálváriája³⁹. A pusztá létfenntartásért küzdő menekülők egyben népi fennmaradásukért is meg kell küzdjenek. Gondolhatja-e valaki komolyan, hogy az ilyen megalázó helyzetbe kényszerült népesség sorsának rendeződéséig képes lehetne hatalmas szellemi fejlődésre. Nem azért, mert nincsen bennük tehetség, hanem éppen azért, mert összes energiáját a túlélésre kénytelen fordítani. E népesség elemeire esve csak a beolvadással nézhet szembe bárhol. Közösségeit, vezetőit, de legfőképpen hazáját és kultúrtaletáját veszve a népek sorsa megpecsételődik. Erről mondja Dobos László író, felvidéki rokonunk, hogy “a gyilkosság utáni legnagyobb bűn az ember ellen, ha elűzik szülőföldjéről.” Jóval életképesebbnek – inkább reményteljesebbnek - tűnhetnek fel azok a tudatos népmozgások, amelyek egy társadalom teljes vertikumát felölelik. Nem zárhatjuk ki itt a megtervezett, előkészített népmozgás lehetőségét egy időben felismert kényszerítő körülmény hatására. Ha olyan vezetése van egy népnek, amelyik képes legalább annyira előre gondolkodni, hogy a közvetlen katasztrófákat megelőzze, akkor kényszerű elvándorlásról hozott döntésével biztosíthatja a nagyobb törés nélküli továbbélést. Ezekben van elegendő szellemi erő az élet új helyen való folytatásához. Bármelyik eset is forduljon elő az előbbiekből, ha ezen az új területen olyan népesség élt korábban, amely fejlettsége folytán fogékonyabb egy nála előrébb jutott népesség műveltségének követésére, nyilván javította az újonnan érkezettek lehetőségeit. Elvileg korlátlan számú lehetőséget vehetnénk számításba e gondolatmenet továbbfűzésével egy későbbi eredmény kialakulásának meghatározásával. Nem áll szándékomban mégsem matematikai jellegű fejtegetésbe bocsátkozni, - népek sorsának leírásához semmiképpen sem illenek matematikai képletek, - az azonban megfontolandó lehet, hogy bizonyos későbbi eredmény bekövetkeztét jelentősen befolyásolhatják a kezdeti tényezők arányai akár létszám, szellemi fejlettségi fok, nyelv, hit vagy más elemek. Két igen szemléletes példát azonban felemlíték. Az Árpádi bevonulás után Magyarország történelmi folyamatosága nem szakadt meg, nem volt szükség évszázados átmenetre ahhoz, hogy

---

³⁹ Csak remélhetjük, hogy az albán nép kiteljesedése nem az általuk állítólag erősen szorgalmazott európai heroinkereskedelem sikerén múlik, mert ha így lenne szembe kellene nézzünk azzal a lehetőséggel, miszerint egy önállósuló nép egy földrészt akarna tönkretenni céljai eléréséhez. Ez így nem járható út.

úgymond a beérkezők magukra találjanak néhány száz év elteltével. Ebből arra gondolhatunk, hogy itt megtervezett, a bevonulók teljes társadalmát felölelő mozgásról beszélhetünk. Nincs nyoma visszaesésnek, műveltségvesztésnek. Ha ugyanakkor a Kr. e. 1000 táján Itáliába érkező etruszkjaink esetét hozzuk fel, ennek ellenkezőjére gondolhatunk. Az 1000 és 700 közötti Villanova műveltség idején, vagyis az etruszk bevándorlás fő időszakában még nem jelentkeznek a későbbi műveltségre oly nagyon jellemző elemek, mint pl. a sírfeliratok, vagy a tévesen hellenizálódásnak tekintett műveltségi elemek látható megjelenése. A fokozatosan, nyilván hajóval is érkező népesség a helyben talált umberekkel való elkeveredése során nyerte el az általunk ismert etruszk népi jellegét, és e néhány száz év eltelte után szólalt meg saját hangján a VIII. századtól teljes műveltségének palettáján. Éppen ezért az etruszk nyelvben bekövetkezett, indogermanizáltságot mutató jellegzetességek legalább csírájukban igen nagy valószínűséggel már ekkortól kezdve kialakulhattak. Ha ez így lenne, nyilván nem a latinokat kellene okolnunk minden olyan kár miatt, amely az ősi etruszkban esett. (Ugyanakkor nem hallgathatom el, hogy a példaként felhozott albánok ma Európa egyik legnagyobb herointerjesztői, akik a kábítószerkereskedelem hasznából pénzelik nemzeti érdekeiknek megfelelő céljaik megvalósítását. Kérdés, hogy szent célokat piszkos eszközökkel – százezrek szellemi tönkretételén át - megvalósítani célravezető, de legfőképpen tűrhető dolog-e? Ha maguk az albánok e kérdést nem akarják megválaszolni, megválaszolja helyettük más. Következmenyei nem lesznek kellemesek rájuk nézve.)

Ó-Magyarország esetében most egyelőre ne gondoljunk többre, mint a Szeleta és Bükk kultúrák hagyományainak fennmaradására, esetleg népességének valamilyen fokú megmaradására, mint előzményekre. Szellemi állapotuk korai kultúráteremtő erejükénél fogva segíthette a későbbi érkezőket a közössé váló műveltség előbbre vitelében. E nagyon korai kor útvesztőiben talán előbbre juthatunk más oldalról, ha a magyar nyelv kialakulásának folyamatába tekintünk bele. Akárhogy folytatjuk is a műveltségek fennmaradásának kérdéseit, a hagyományokkal, gyökerekkel a tájba kapaszkodók esélyét a további műveltségteremtésre mindig előbbre kell helyeznünk másnál. Végül is ez a döntő mozzanat: az elődök által létrehozott alapok sokkal erősebbek a behozottaknál.

A történelem kezdetei a Kárpát-medencében

A magyar nyelv kialakulása

Az elkövetkező fejezetekben szeretném felkutatni és megtudni, miképpen zajlott le az európai történelem a kezdetektől egészen kb. Kr. e. 500-ig, amikor az egész földrészen egységes ragozó-toldalékoló ősnyelvű nép és műveltség élt. E hosszú folyamatból kiemelem a Kárpát-medence élenjáró szerepét, mert a rendelkezésünkre álló adatok ezt támogatják. Az első kötetben a kelták és az etruszkok ügyeit tárgyalva Európa tőlünk messzebb eső tájairól volt szó, mindkettő esetben sokszoros magyarországi párhuzamok kerültek felszínre. Úgy tűnik, nem egy esetben magként viselkedett e táj, olyan magként, ahonnan kiáramlás zajlik, legyen az műveltség, nyelv, vagy az ember maga.

A magyar nyelv alapos vizsgálata új összefüggések és elemzések fényében a korábbiaktól eltérő eredményeket hoz. A tárgyat kutató tudósok egyre több olyan tényező jelenlétét ismerik fel, amelyek már jóval túllépik a véletlen előfordulás lehetőségét. A múlt század közepe után, majd másfél évtizedes munka után 1862-ben megjelenik a Czuczor-Fogarasi féle *A magyar nyelv szótára* első kötete. A mű újdonsága, hogy belső szerkezeti kérdésekre tereli a kutatás hangsúlyát, ezzel megkezdődik a szóbokrok, teremtő gyökök vizsgálata. Ugyanakkor a XIX. század első felének hazai kutatói ezrével kezdtek kimutatni Eurázsia nyelveiben olyan szavakat, amelyek esetében a magyar párhuzamok legalább alakilag hasonlóknak mutatkoztak. Szemben a támogatott nézetekkel, egyre nagyobb mennyiségben találtak magyarral hasonló szavakat egyre több nyelvben. Olyanokban is, amelyekben ez korábban elképzelhetetlen volt. A belül és kívül fellelt rengeteg adat új válaszokat igényelt. Ma már hozzávetőleges képünk van a magyar nyelv származásának elgondolásairól. A felvázolt elgondolások meglepően egy irányba mutatnak, nyelvünk ősi eredetét sejtetik, de bizonyítják is egyre erősebben. A sejtéseknél mindenestre sokkal többet tudunk.

Korábban elsősorban nyelvészeti, logikai érvekre alapozva felvettem a magyar nyelv legalább ötezer éves létezésének lehetőségét a Kárpát-medencében. E módon továbblépni, pontosabban tovább hátrálni az időben nem tudtam támaszkodók, illetve adathiány miatt. Most némileg más oldalról is közelítve a kérdéshez, talán többre jutok.

Az első kötetben közölt K-R magyar teremtő gyök eurázsiai feltérképezésével sikerült jelentősen behatárolni a magyar nyelv hovatarozását. Eszerint az összehasonlításban felsorolt indoeurópai nyelvek mind átvevők voltak, ami gyökeresen ellentmond minden eddigi hazai ortodox nyelvészeti elgondolásnak, amely szerint a magyarok mindenhol csak átvettek valamit, majd mindig továbbmentek volna a következő leckét teljesíteni. Magyarországon nem kis nehézséget okoz még ma is, ha egy nyelvvel közösnek látszó szót találnak a támogatott nyelvészek, akkor természetesen mindig a magyar az átvevő. Indok nincs, a magyar az átvevő. Az alapállás legalább mégis valamilyen indoklást igényelne a katedrai kijelentés helyett, ilyet azonban sohasem kaptunk. Így alakulhatott ki az átvevős formula mélyen élő elképzelése ésszerű bizonyítékok nélkül. Márcsak emiatt is felette különös, hogy a levegőben lógó katedrai kinyilatkoztatásokat csak olyan részletekbe menő szörszálhasogatáshoz mérhető pontossággal illik ma kétségbe vonni, amely a támogatottak hite szerint nem is létezik, ebből kifolyólag a dogmák, felszínes állítások voltaképpen tudományosan soha nem is cáfolhatóak meg, sőt szerintük logikai alapokon érinthetetlenek. Ugyanezt a viselkedést felvettem a szkíták indogermánységének cáfolata okán is, ahol a valós bizonyíték nélküli kijelentéseik könyvtárnyi ellenérve sem elegendő mennyiségű adat

szerintük a megalapozatlan elképzelés ellenében. Götz László e jelenséget nevezte kettős mértéknek. E mentalitás ismeretében nem csoda, ha Fodor István, - akinek finnugor központú anyagát Götz megsemmisítő kritikával illette, - Götz főművét⁴⁰ *mindenkit fölényesen és durván kioktató "kiskatájának"* nevezi.⁴¹ Fodor idézett előadásában ugyan békülékeny hangot üt meg, miközben nem felejt el keményen ostromozni az őstörténeti csodabogarakat, mármint a szerinte nem "felkent" történészeket, ugyanakkor beismeri az őstörténet-kutatás mai teljes mellőzésének tényét az Akadémia részéről. Ez a keserű valóság ma, a Magyar Tudományos Akadémia nem folytat kutatásokat a magyar nép eredetének tárgyában, szemtelenül szembehelyezkedve az alapító Széchenyi akaratával. Széchenyi erre az esetre az Akadémia felosztatását helyezte kilátásba. Ennek ellenére a magyar kormány mégsem tőlük, a sandán hazudozóktól, hanem a Magyarok Világszövetségétől vette el a támogatást! Miért nincs a magyar kormányban annyi kurázsizs, hogy a valódi ingyenélőket megkülönböztesse a megvádoltaktól? Vagyis, hogy az utolsó háború óta nem művelik, nem kutatják, elkenik, mellőzik, nem is tanítják sehol a magyarok történelmét. Megállapítja, hogy a szerinte csodabogaraknak nevezettek valós úrtöltenekek ki, majd egyszerűen a környező országokban kiagyalt elképesztő származási és rovásunkra előadott őstörténeti elméletek létrejöttére válaszként fogja fel a hazai csodabogarak felélénkülését. Felismerése csak részben jogos, az ok ennek ellenére máshol van, mégpedig a finnugorok elkeseredett változatlanságot hirdető letűnt elméleteiben. Fodor kutatói drámája leginkább abban fogható meg, hogy időközben olyan mennyiségű más adat merült fel a magyar nyelvészetben is, hogy tárgyszerűnek szánt helyzetelemzése légüres térbe került. Ugyanakkor e kutatói dráma abban is kifejezésre jut, hogy a nézetei tarthatatlanságát érő kritikát a szakmai ügyek védelme mögé való rejtőzködéssel véli kivédhetőnek, a forráskritika, a csodabogár, a tudománytalanság, az áttanulmányozandó irodalom fogalmak felemlegetésével. Emberileg mindez érthető is, hisz "kívülállóktól" kritikát olvasni nem öröm, ha pedig talál, akkor kétszeresen nem az. Mégis azt mondom, hogy a magukat felkentnek tekintők jobbra elefántcsont-toronyban élnek és nem tekintik magukra nézve kötelezőnek azt, hogy az új adatok felbukkanásával mindig és újra áttekinthessék korábbi feltételezéseik halmazait. Ha erre nem lennének képesek, lehetnek bárki által felkentek, nem szolgálják a tudomány előrehaladását. Végül is arról van szó, hogy a történelem sohasem lezárt könyv. Ha új adatok merülnek fel, mindenkinek át kell tekintenie korábbi feltételezéseit, és módosítania kell korábbi megállapításait. Fodor István azért nem használ keményebb hangot a csodabogarakkal, mert úgy véli, az a hitük, hogy olyan szellemben kutassanak, amilyenben. Miért olyan biztos benne, hogy őt nem a hite vezeti a tények helyett? De hát a történelem nem hit kérdése kell legyen, sem így, sem úgy.

Ott tartottunk, hogy a magyar nyelvvél összehasonlított más nyelvekben mindig kevesebb volt meg, mint a magyarban. Adódik a következtetés, hogy emiatt nem mi lehetünk az átvevők. Ha viszont mindig és következetesen más az átvevő, akkor a magyar nyelv olyan ősi, hogy mindenki – minden más eurázsiai nép – tőlünk vette gyökeiket, tudományát, nem pedig mi csipkedtük fel e hatalmas földrésről apránként összetákolva amúgy igen következetesen összefüggő nyelvi rendszerünket, miközben ki sem mozdultunk a Kárpát-medencéből! Éppen erről van szó, mert egyre inkább úgy tűnik, ki sem mozdultunk a Kárpát-medencéből. Nézzünk hát utána, miképpen nem mozdultunk innét sehová sem már legalább 5000 éve.

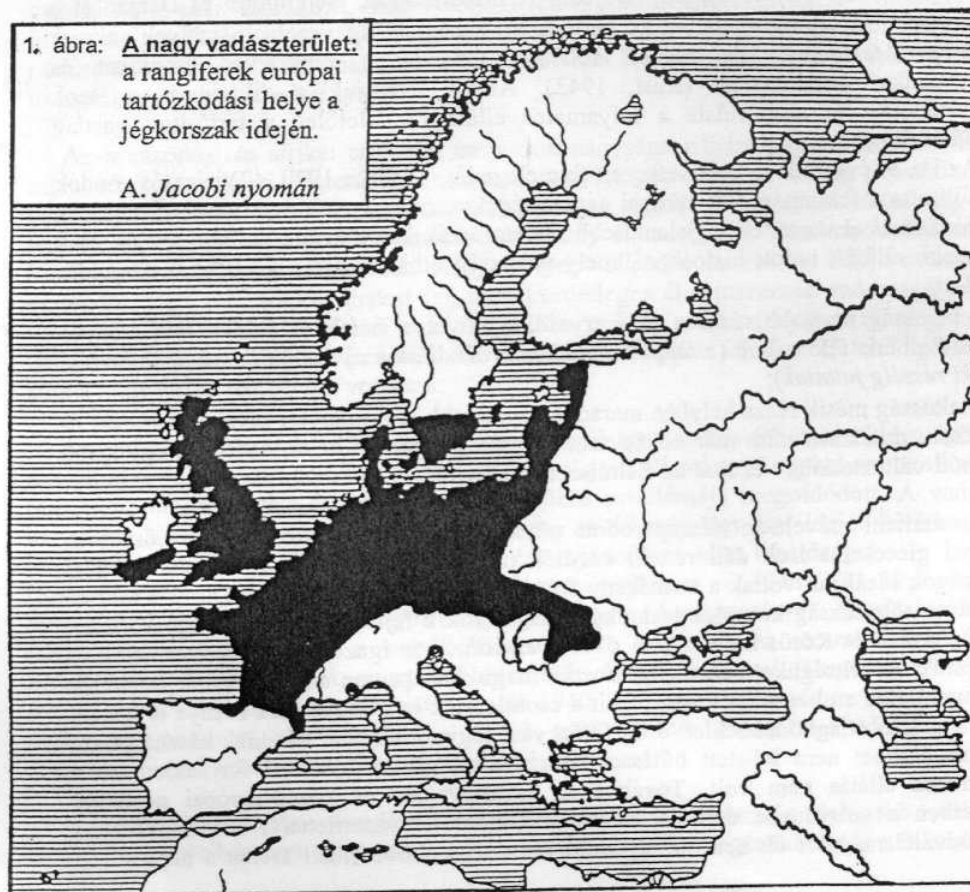
Meszlényi Róbert Imre svájci magyar kutató figyelemre méltó elgondolásokat fogalmazott meg az európai őstörténettel kapcsolatban: *A tarandoszok (rénszarvasok) tanuvallomásai* és *A magyar nép etnogenezise* c. munkáiban. A Kincsestárban már korábban átvettem Meszlényitől újbóli közlésre hosszabb idézetet, most megint megteszem a szerző által időközben kibővített kiadásból. Munkájának jelentőségét növeli, hogy a gravettiek korai

⁴⁰ Götz László: Keleten kél a nap. Püski, Budapest, 1994.

⁴¹ Fodor István: Őstörténeti tévutak és történeti tudatunk torzulásai. Múzeumi Közlemények, Budapest, 1982/1.

történetére nézve kapunk adatokat, márpedig mai tudásunk szerint a gravettiek a Kárpát-medence őshonos, helyben kialakult népe.

... Az őstörténet-tudomány részben a visszahagyott leletek kiértékelésével igyekszik azonosítani az előtörténeti népeket. Az azonosítás nehéz, mert a feltárt kellékeket úgyszólván bármely máig fennmaradt nép elődei birtokolhatták. A “millió hagyatéék” közt csak kivételesen található olyan tárgy, melyet csak egy nyelvcsaládba tartozók ősei használhattak. A megkülönböztető kevés jel egyike a taránszarvas, mely a 20.000 évvel ezelőtti vadásztársadalmak fő élelemforrását képezte. Az európai magdaleni korszak szarvasleleteit követve eljutunk a múlt századokig érintetlenül fennmaradt északi nyelvcsoporthoz. A rénszarvasokból élő arktikus nemzetségeket, melyek urál-altáji, de zömében finnugor nyelven beszélnek - nehezen megközelíthető lakhelyük miatt - hiteles ősleletnek tekinthetjük. A Romanov cárok uralomra jutása előtt (1613) e népek létezéséről szinte semmit sem tudott a nagyvilág.... A taránszarvasok európai elvándorlása, valamint a mai rénszarvasenyésztők nyelve együttesen tárja fel a magdalenien és az azt követő azilien kori Európa népességének, valamint az újkőkori (neolitikus) forradalom megteremtőinek kilétét.

044 Kép Az európai vadásztársadalmak⁴²

Az előembert a szükség és a mostoha körülmények kényszerítették rá a magas színvonalú gondolkodásra és a fejlődésre. Az ember nem délről a meleg éghajlatról húzódott északra a civilizáció kialakulása után, hanem a hidegben tökéletesítette technikai vívmányait.

...

⁴² Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Kézirat, Bázél, 1999. 6. o.

Az ember fejlődésének és felszaporodásának egyik igen fontos feltétele a hideg égövi tartózkodás volt, mert a prehisztórikus vadász az elejtett állatokat hideg helyen tárolhatta (tartósíthatta), miáltal a folyamatos ellátás örökös problémája megoldódott. A vadak kísérésére nem kellett már energiát pazarolnia, az állatok vonulási idejét kivárhatta, letelepedhetett, ami további gyors fejlődésre és szaporodásra adott lehetőséget. Robert Forrer svájci régész nagymennyiségű kovakő anyagot vizsgált meg, melyek a "rénszarvaskori" Kesslerlochból (Svájc) származtak, és arra a megállapításra jutott, hogy a silex szerszámok kivétel nélkül mind helybéli kövek anyagából készültek. Megfigyelésével azt bizonyította be, hogy a jégkorszak vadászái nem vonultak a vadak után, hanem letelepedve várták be a taránszarvasok vándorlását.

Nyugat-Európában a Pireneusokból, illetve Észak-Olaszországtól kiinduló bőséges leletegyüttesek Franciaországon, Svájcban, Németországon, Belgiumon és Dánián át a svédországi Göteborgig, illetve az 57. szélességi fokig vezetnek, melyek sokszor 90 %-ig (Meiendorf), de olykor 100 %-ig (Hamburg) rénszarvas csontokat és csontvázakat tartalmaznak (Rust, 1943). Amint láthatjuk, a diluviumi vadászok egzisztenciája és szaporulata a folyamatos ellátástól, illetőleg a tartósított gazdag prédától függött.

Az i. e. 9. évezredben bekövetkezett felmelegedés (Liedtke: Eiszeitforschung, Darmstadt, 1990) jelentős gondok elé állította a felszaporodott európai nemzetségeket, mert a taránszarvasok életterének eltolódásával elvesztették legjelentősebb élelemforrásukat. Európa területe ezután csak kevesebb ellátást tudott biztosítani, mely nehézség áthidalására a következő megoldás adódott:

a lakosság nagyobb része a rénszarvasokat követve észak és észak-keleti irányba Észak-Szibéria felé vonult (a lappok az elvándorolt állatok nyomában csak Skandinávia északi részéig jutottak);

a lakosság másik része helyben maradva soványabb zsákmányért tovább vadászott és halászott, miközben mint már annyiszor megtörtént, lassan belekényszerült egy újabb életmód-változtatásba - ezúttal az élelmiszer megtermelésébe.

Az azilieni műveltség túlszaporodott népességéből kiszorult csoportok először az európai gleccserhatárok déli részén kezdhették meg az átállást, mivel ott a klimatikai adottságok ideálisak voltak a termékeny folyóközök megműveléséhez. Alig 2-3000 év alatt a mezőgazdaság komplex technikája magas fokra fejlődött, amit a magyarországi Körös-kultúra (i. e. 6-7. évezredben) is igazol. Az élelemtermelők és faluépítők műveltségüket nem délről hozták magukkal, hanem azt helyben fejlesztették ki, mivel délen ember alig élhetett (a népsűrűség ott csupán 75 fő/1000 km² lehetett; más becslések szerint az újkőkori (*neolitikus*) forradalom előtt az egész emberiség létszáma 10 és 100.000 fő között mozoghatott, aminek csak egy jelentéktelen része lakott délen), amit a csontleletek és a jégvermek hiánya is igazol. Ahol a januári átlaghőmérséklet -1 Celsius fok fölött van, jégvermek nem lehetnek használatban; ahol az élelmet nem lehetett hűtéssel konzerválni, ott az újkőkori forradalom előtt folyamatos ellátás nem volt. Továbbá az észak-nyugat- és közép-európai népekkel ellentétben a szórványos déli ősközösségeket nem kényszerítette (!) a klímaváltozás életmódváltásra, mert ők nem az elvonuló rénszarvasokból éltek!!!

A gazdálkodás legelőször a "nagy vadászterület" közelében, elsők közt a Kárpát-medencében és a Duna termékeny síkságain alakult ki, nem keletebbre vagy délebbre, mivel a vadászterületről a kiáramlás legalkalmasabb vízi útja a Duna volt. Az .... ukrainai vagy oroszalföldi lelőhelyek állatmaradványai és egyéb leletei az i. e. 4. évezredben még csak kalkolitikumi vadásztársadalmak életét igazolják, míg a Kárpát-medencében és a Duna termékeny síkságán ugyanabban az időben több fejlett mikrokultúra virágzott (Kukutyin,

Lengyel, Tiszapolgár, Bodrogkeresztúr, Rúze, Ráningrád, Várna, stb), ahol a szelídített állatokat már igavonásra is használták.

Az előbbiekből egyenesen következik, hogy az újkőkori forradalom megteremtői az európai vadász kultúrák nemzetségeiből szakadtak ki, így nyelvük is azon népek nyelveiből "kovácsolódott" össze. Kiletükről viszont csak nyelvcsaládjuk besorolása után ítélezhetünk, amire írott emlékek hiányában azt hihetnénk, hogy teljes biztonsággal nem kerülhet sor. A rénszarvasok azonban az elkövetkezőkben kielégítő indirekt nyelvi igazolásokat eszközölnek:

Dr. Arnold Jacobi zoológiai monográfiájában végigkíséri a különböző rénszarvas fajták előfordulási helyét és vándorlását az őskortól napjainkig. ... A jégkorszak vége felé, a kerek 10.000 éve bekövetkezett felmelegedés miatt a rénszarvasok élettere a klímazónával együtt mai helyére tolódott, így természetesen a vadásztársadalmak is az elvonuló állatok nyomába szegődtek. Ezt az állítást Konstantin K. Flerov a Rangifer tarandus tarandus paleolitikumi és mai elterjedési helyével szintén alátámasztja. (Flerov: Review of the palaeartic reindeer or caribou. Journ. of Mammalogy, 1933).

8000 évvel a rénszarvasok eltávozása után először a görögök tudósítottak a különös, színét változtató mesebeli állatról. Arisztotelész és Theophrasztusz írásaikban - az állatok kissé hibás karakterizálása mellett (olykor a rén- és a jávorszarvas ismertető jegyeit összekeverve) - határozottan állítják, hogy a háziasított ταρανδοξ (tarandosz) a szkítáknál honos (J. F. Brandt: Zoogeographische und Paleontologische Beiträge, St. Petersburg, 1867. 42- folyt.).

A szkíták rénszarvas tenyésztését az ún. Pazyryk szőnyeg is bizonyíthatja, amelyet Szergej Ivanovics Rudenko ukrán régész 1949-ben az aimak központ Ulagan közelében fekvő, egész évben befagyott 5. kurgánból ásott ki. A kb. 2500 éves szőnyegfragmenta 28 lovas és 24 szarvast ábrázol (Werth: Orient-Teppiche von Persen, Türken & Co. 1991.). A szőnyeg két körbefutó széles bordúráján az állatok sorban haladnak; a szarvasok a belső sávon jobbról balra és a lovasok a külsőben balról jobbra. A Pazyryk szőnyeget állattenyésztő nomádok készítették, így ők minden valószínűség szerint életmódjuk legfontosabb mozzanatait, a lovaglást és a legeltetést ábrázolták. A lovak és a szarvasok szimmetrikus elhelyezése, ill. fegyelmezett menetelése az ember állatok feletti uralmát érzékelteti. A cervidae-k egyetlen háziasított egyede a lapátszerű tarajos szarvval díszelő tarandosz, így jogosan feltételezhetjük a domesztikált állatok ábrázolását. A belső bordúrán haladó szarvasokat valószínű azért vélik sokan jávorszarvasnak, mert a szkíták kedvelt motívuma a valóban legszebb szarvú, hatalmas testű (átlag 500 kg) jávorszarvas volt. A szőnyeg lovasábrázolásai viszont annyira tökéletesek, hogy a szarvasok jellemző vonásait a tökéletes technikával rendelkező szőnyegkészítők (400.000 csomó / m²) is minden bizonnyal jól érzékeltették. A jávorszarvas törzse igen rövid, lába meg oly hosszú, hogy csak térdelve tud legelni (Rülcker, Stäfelt 1986), így a megjelenített rövidlábú, hosszútűstű, fegyelmezett felsorakozott állatok minden bizonnyal rénszarvasok. Az Altáj hegység a taránszarvas ideális biotópja, így ott 130 évvel ezelőtt még a vad rangifer is gyakori volt (Brandt 1867, 67.)

Ma a legjelentősebb rénszarvastenyésztők a finnugorok (főleg europid típusúak), a tunguzok (mongoloid típusúak) és a paleoázsiaiak (enyhén mongoloid, azaz szibirid típusúak) (Mirov: Notes on the domestication of reindeer. American Anthropologist 1945). Mirov felsorolásában egy indogermán nép sem szerepel, ezért biztosak lehetünk abban, hogy a rénszarvastenyésztő szittyák nem származhattak a perzsáktól, hanem európai küllemű (Brasinszkij: Szkíta kincsek nyomában, 1979., fordította: Kovanecz Ilona, Helikon) finnugorok voltak.⁴³

---

⁴³ A szerző Meszlényi Róbert Imre *finnugor* elnevezése és szóhasználata némi magyarázatot igényel részemről. Nem a sokat bírált magyarországi finnugor értelemben kell szóhasználatát fogadni, hanem egyszerűen így nevezi a kőkori és újkőkori európai ősnyelvet. Magam ezt még egyszerűbben helyben kialakult **magyarnak** nevezem, de ettől még ugyanarról beszélünk.

A tarandosok a föntiekben bemutatott tanúvallomásaikkal egy új őstörténet-szemlélet alapjait fektették le. Beigazolták azt, hogy:

- a civilizáció csírája az európai vadász kultúrákban alakult ki;
- az ember folyamatos ellátását kezdetben csupán az élelem megfagyásával, természetes tartósításával érthette el, ezért hideg éghajlatú területekre kényszerült;
- a hideg égöv elhagyását egyedül a földművelés és a nomádkodás megismerése tette lehetővé; e tény megbízható bizonyítékot szolgáltat a civilizáció elterjedési irányára;
- a Kárpát-medencét nevezhetjük az emberi kultúra bölcsőjének, ahonnan a tudás birtokában lévő felszaporodott nemzetségek a szélrőzsa minden irányába szétáramoltak;
- a déli elvándorlás legfontosabb útja a Duna volt; a visszavándorlás északi irányba nemcsak feleslegessé, hanem átállási nehézségek miatt lehetetlenné vált.
- a magyarok nyelvrokoni kb. Kr. e. 10 000-ben vándoroltak – a rénszarvasokat követve – az Urál hegység irányába, tehát a finnugor népek Európában váltak szét.

A rénszarvasok továbbá világos nyelvi bizonyítékot is hoztak arra, hogy:

- az ősnelvűk finnugor nyelvek voltak, melyek nem a Kr. e. 4-3000-ben, hanem legkésőbb 40.000 évvel ezelőtt, az aurignaci Európában alakultak ki, amire az embert a szociális rászorultság, a közös vadászat kényszerítette;
- az európai finnugor nyelvekből fejlődött ki a többi ural-altáji agglutináló nyelv is;
- kik voltak az újkőkori forradalom megteremtői;
- a magyar nyelv egy ó-európai "prehisztorikus" lelet;
- a szkíták finnugor nyelven beszéltek;
- a modern indogermán nyelvészek állításának helyességére, hogy a neolitikumban (Gimbutas: *Die Ethnogenese der indoeuropäischen Indogermanen*, Innsbruck 1992. 5.) és i. e. 2000-ben (Meid: *Archäologie und Sprachwissenschaft - Kritisches zu neueren Hypothesen der Ausbreitung der Indogermanen*, Innsbruck, 1989. 7.) Európa nyelve nem indogermán volt. Az európai indogermánok azonban az ősi vadász- és élelemtermelő kultúrák "társzerzői" voltak, csak nyelvük cserélődött ki, ami a görög és római rabszolgatartás széleskörű emléke.⁴⁴

Meszlényi utóbbi gesztusa az indogermánok irányába nem illik a képbe. Egyrészt azért, mert nem állapítja meg az indogermánok elkülönülésének hozzávetőleges idejét, másrészt pedig a rabszolgatartók görög és római fellépésekor nem tisztázza – mégha úgy is lenne, - a ragozók nyelvtanának elvesztési körülményeit. Korábban is rámutattam már a ragozók hallatlanul bonyolult, ámde hihetetlenül következetes nyelvtani rendszerének különleges voltára, amely hosszú évezredek helyben lakásának, művelőinek folyamatosan fennálló ép népisége érintetlenségére alapozható. Őstörténetünk alighanem egyik alapvető kérdésével állunk szemben akkor, amikor a csak sok évezred folyamatos művelődésének gyümölcseként azonosítható ragozó nyelvtan elvesztésének körülményeiről igyekszünk többet megtudni. Az etruszk fejezetben igyekeztem már a kérdésre felhívni a figyelmet, de ugyanez a latinokkal kapcsolatban is előkerült. Óva inteném azonban nyelvészeinket attól, hogy valamikori ragozók pusztá nyelvromlásaként lássák a megoldást, mert az indogermánok kialakulásához mindig egy ragozó nyelvű, általában földművelő népcsoport és egy támadó, ismeretlen eredetű népcsoportra volt szükség. Ez utóbbiak elegendően sokan kellett legyenek, legalább annyian, hogy magukba olvasszák a ragozókat, átvehessék műveltségük, nyelvük igen jelentős mennyiségét. Az indoeurópaiak és a ragozók között olyan fokú mentális, felfogásbeli, életszemléletbeli, életépítési különbözőségeket rögzíthetünk, amelyek szinte kizárják a közös töről való eredetet, vagyis egyáltalán nem foghatóak rá pusztá nyelvtani felejtésre bizonyos népcsoportok esetében. Ugyanis a ragozók maguktól nem felejtették el

⁴⁴ Meszlényi Róbert Imre: Az ó-európai nyelv. Kézirat, Bazel, 1997. 24-27. o. és Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogeneze. Kézirat, Bazel, 1999. 4-8. o.

nyelvtanukat soha, erre mi magyarok vagyunk az élő példa. E példa szerint pusztán elbutulással nem lehet indogermanizálódni, ezért kizárhatjuk a lehetőségek közül. Emiatt nyilvánvalóan nem lesz elegendő hangzatos elméletek felállítása a megoldás érdekében. Meggyőződésem, hogy az etruszk nyelvi anyag tárgyalásakor – legalább elvi síkon, – valamiképpen a közelében jártam e bonyolult kérdésnek. Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy a tárgyalt kor népeségi viszonyai, az egyáltalán szóba jöhető népesség száma alig haladja meg a gyűjtögető-halász-vadász szint elvárható mértékét. A gyakorlatilag 30-40 fős hordák, csoportok léte messze nem alkalmas valamire való nyelv kialakulásához, még kevésbé szélesebb területen működő közlekedő nyelv létrejöttéhez. A nyílt területeken biztosan nem, a Kárpát-medencében azonban, ahol zártabb körülmények adódnak, sokkal inkább. Már a Kincsestárban is szembe kerültem e kérdéssel, most sem tehetek másként: arra kell építenem, hogy e – amúgy igen gyér – népesség már egy jelentősebb néphullám betelepedésével elveszítheti nyelvét. Csakhogy a Kárpát-medencében nem véletlenszerű vadászat folyt a rénszarvasra, hanem szinte nagyüzemi, jégvermeléses eljárást alkalmaztak, ezért a lakosság száma is ennek megfelelően jóval magasabb volt! Elsőként a Körös-műveltség anatóliai elszármazású betelepülő népe érkezett igazolhatóan olyan létszámban a Kr. e. VI. évezredben, hogy jelentősen fordíthatott volna a nyelvi arányokon.

De igen valószínűen nem fordított, mert belebotlottak az itteni gravetti⁴⁵ - öskárpáti eredetű alföldi földművesekbe. Az ő vonaldíszesnek nevezett és helyben kialakult műveltségük felszívta a körösiek tudományát. Emiatt, mivel többségben kellett legyenek, nyelvüket sem veszíthették el. Inkább gazdagodtak mindannyian, hisz rokonok voltak végső soron. Gondoljuk végig: amikor Gosztonyi a magyar-sumér nyelvtant összehasonlítja, a mai magyar nyelvtanban azonosít 4-5000 éves sumériai nyelvtani jellemzőket. Megállapítja a gyakorlatilag fennálló azonosságot a kettő között. Meszlényi és Csánk Vera⁴⁶ szerint az utolsó jégkorszak szorításának lassú enyhülésével az ó-magyarországi népesség egy része fokozatosan követi a jég után húzó rénszarvas-csordákat észak felé. A rénszarvasok elvonulásával kapcsolatban egy jó adatunk mindenképpen van: eszerint Kr. e. 5500 utáni rénszarvasleletet nem találtak eddig.⁴⁷ Előbbi arra is rámutat, hogy ugyanilyen kivándorlás a rénszarvasok után a sztyeppeövezetbe is jelentős volt, olyannyira, hogy a szkíták ezek leszármazottai.⁴⁸ Vagyis négy-ötezer év távlatában sem állapítható meg e két népesség között nyelvtani romlás, ezért azt állandónak kell feltételezzük. Most arra gondolhatunk Meszlényi ívén haladva, hogy a nyelvtani alapoknak – de legalábbis jó részüknek - a jégkorszak végére készen kellett állniuk, amelyet azután a rénszarvasokat követők magukkal vittek. Igen ám, de a finnek és a törökök csak kb. a felét bírják ma, eszerint ők korábban távoztak volna. Az északra húzódók és a lakatlan, művelésre alkalmatlan sztyeppéken más népekkel való elkeveredés gyakorlatilag alig következhetett be a mostoha életkörülmények miatt. Mi

---

⁴⁵ E népet egy kőből pattintott nyílhegyről nevezték el, amit ők is használtak. Kétségtelen, hogy ez a kaukázusi gyökerű nép Kelet-Európa síkságain tanyázott sokáig, és az ott kialakult síkvidéki kultúráját hozta be a Kárpát-medencébe. Ebbe a síkvidéki kultúrába már beletartozik a háziasított állatok tenyésztése és a földművelés is. A földművelésnek természetesen nem az ekés, hanem azt a kapás formáját kell érteni, amit még megtalálunk a középkorban is a nyugati társadalmaknál.

Azt is meg kell állapítanunk, hogy a régészek, amikor ennek a kaukázusi, közel-keleti gyökerű és a Kárpát-medencében megtelepedő népnek a gravetti nevet adták, vagyis már megint egy szerszámféleségről nevezték el a már mozgó etnikumot - módszertani hibát követtek el. Ugyanis most már nem kőszerszámok és csonteszközök ezrei vagy állatcsontok halmazai mozognak előttünk az időskálán és a térképen - hanem egy ősi etnikum: az ember. A letelepedés pedig tömeges. Ennek következtében itt már nem **csak** az ősember után kutatunk, hanem a Kárpát-medencének egy hosszú történeti folyamata áll előttünk. **Ez pedig már őstörténet.** (Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonal Árpádig. Orient Press, Budapest, 1996. 32-33. o.) Idéztem a Kincsestárban is.

⁴⁶ Gábori Miklós felesége, kiváló magyar ősrégész.

⁴⁷ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 54. o. Írta: Gábori Miklós

⁴⁸ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezeise. Kézirat, Bázél, 1999. 7. o.

magyarázza akkor a folyamközikkkel a nyelvtani azonosságot? Nyilvánvalónak tűnik, hogy a közös alapok, valamint az a bizonyos ó-magyarországi Jemdet Nasr népének mezopotámiai megjelenése, amely új lendületet adott az ottani fejlődésnek. Az ő elvonulásuk idejére már ki kellett alakuljon az a nyelvtani alap, amelyet a sumérok is megőriztek, mi magyarok pedig a mai napig őrizzük.

A mezopotámiai - már sumérnak nevezett - népségnek az a része, melyet a szakirodalom Jemdet Nasr néven különböztet meg - az özönvíz természeti katasztrófája után - a Kárpát-medencéből jött és véglegesen megtelepedett Mezopotámiában. Indoklásaimban hivatkoztam arra, hogy ennek a népnek hiedelmében még a zsugorított temetkezési rítus is azonos az ó-magyarországi szokásokkal. Ugyanígy az Isten-Anya tisztelet is, mely az Isten-Anya szobrok készítését behelyettesített a "vigyázó két szem" idollokkal és oltárokkal, miként azt a mezopotámiai subar-szabirok vidékén épített Tel Brak-i "szem templom" mutatja. Ugyanez a nép kezdi az írást is Mezopotámiában, de éppen olyan jelekkel, mint amilyeneket a tordosi korongon találtunk - jó 1000 évvel korábbi szerkesztésben.

Meszlényi imént idézett felvetésében alapos okot lát a Kárpát-medencéből a sztyeppére történt kivándorlásra is az észak felé húzók mellett. A kérdésig magam is eljutottam korábban, de nem láttam időben behatárolhatónak. Magyar Adorján a magyar műveltséget elemezve határozottan állítja, hogy a ragozó magyar nyelv és vele az általa ismertetett ősműveltség innét terjedt el. Ha tehát feltételezzük a sztyeppe benépesülésének e módon való lehetőségét, akkor azt arra az időre kell tegyük, amikor a Transzkaukázus, Közép-Ázsia és az Altáj vidéke éppen felszabadult a jég alól. A közvetlenül keletre indulóknak meg kellett előzniük az északra húzók indulását, mert ott jóval később vált lakhatóvá a táj. Vagyis a teljes fentebbi kelet-európai előzményekről szóló fejezetben nagyrészt már e keletre vonuló leszármazottait is láthatjuk. Az afanaszjevói, abasevói, de főleg az andronovói műveltség alapnépségében a törökös jellegű magyar, kun ó-magyarországi kivándorló törzseknek jelen kellett lenniük, mire a harmadik évezred végi folyamközi sumér menekülők oda megérkeztek és velük összeolvadtak új műveltségekké. Ne tévesszük szem elől, hogy a rénszarvas után vonuló vadászok voltak, megélhetésüket javarészt ez biztosította, viszont az újkőkor letelepedett életmódot folytató műveltségei a folyómedrekben kezdődtek Keleten is. Más magyarázatot a Takla Makán sivatagban talált sok szőke, kerekfejű, ún. kelta szövetekre emlékeztető motívumokkal szövő, nadrágot és kabátot viselő, gödrökbe temetett és kiváló állapotú múmiák fellelésére nem tudok. Mintha csak Padányi Viktor leírását látnám rajtuk az Árpádi magyarok ruházatáról. Ráadásul edényeiken ott díszlik a spirál is. Müller-Karpe ugyan nem lát összefüggést a kerámialeletek és a népek azonosíthatósága között, az a jelképekbe zárt díszítés azonban, amely a kerámiákon megjelenik alkalmas az azonosításra, ha elfogadjuk, hogy az valós jelentéssel bír, nem pedig véletlenszerű vonalak és görbék halmaza. Ezt éppen a magyar népműveltségi körbe tartozó tárgyak igazolják. Egy nyugati kutató számára ez ma még teljességgel elképzelhetetlen, a mi számunkra egyáltalán nem.

A Közel-Kelet és Ó-Magyarország - mint lakóhely és mint őshaza - egymástól el nem választható, mert az özönvíz utáni időszakokban az állandó kapcsolat nemcsak a népcserében, hanem az anyagbeszerzésben és kereskedelemben is megmutatkozik. Nem kell mást említenünk, csak azt az egyetlen valóságot, hogy Eurázsia összes aranybányái között az egyetlenek Ó-Magyarország erdélyi érlelő helyei, ahol tellurtartalmú az aranyérc. Az a tény, hogy a Mezopotámiában eddig kiásott aranytárgyak (az Ur városi királysírok anyaga) mindegyike ebből az erdélyi aranyból készült, talán elegendő bizonyíték a két tér állandó kapcsolatára. De Tutenkamon aranykincsének anyaga is ugyancsak innen való, és amikor a II. évezredre fordul a mezopotámiai történelem, és a feketefejű szemiták rövid ideig uralomra

jutnak (I. Sargon kora), megszűnik az aranyszállítás. Sir Woolley szerint az ebből a korszakból származó sírokban alig találni egy-egy rézgyűrűt vagy karperecet. Aranyat soha.

Ez a Közel-keleti - mezopotámiai - "öshaza" azért is sorsdöntő számunkra, mert ez biztosítja a hun-avar népekkel és az Álmos-Árpád-i őseinkkel való népi homogenitásunkat és az eddig szétszabdalt etnogenezisünket egybefoglalja. Ugyanis az özönvíz után a Kárpát-medencéből érkezett és a szakirodalomban Jemdet Nasr népnek nevezettekén kívül, a Káspitárségsben lévő Aratta állammal állnak kapcsolatban és Prof. Kramer fejtette meg annak az ékiratos agyagtáblának a szövegét, melyben az azonos Anyaistennőt tisztelő és a sumér Inana kultuszt gyakorló Unug-Ki és Aratta uralkodói, termékeik kicserélése érdekében, egymással, azonos nyelven és azonos írásban leveleznek. Káldeától Ister-Gámig c. könyvemben ismertetem bőven ezt a témát és bizonyítom, hogy Aratta királya is subar-szabir. Tehát a mezopotámiai öshaza kutatása által megtudjuk azt, hogy a Káspi-Aral élettér is a sapir-ok, a naparcúak birodalma és így nem csodálkozhatunk Sztrabo közleményén, amikor Meotisz néven az Aral-tó déli területeit nevezi. Éppen azt, ahonnet előkerültek a legcsodálatosabb szkíta aranykincsek.⁴⁹ Ez azonban még nem minden. Nemcsak a Kr. e. V. évezredben Mezopotámiába vonulók azonosíthatók az ó-magyarországiakkal, hanem a korábbiak is! Badiny ugyanitt azt mondja: A Körös-kultúra kerámia anyaga főként a mezopotámiai, özönvíz előtti Al-Ubaid kultúra kerámia anyagával egyezik, amely jóval korábbi az Özönvíznél! Ez a katasztrófa - az eddigi vélemények szerint - az i.e. V. évezred legvégén pusztította el Mezopotámia déli településeit. A rétegtani vizsgálatok szerint a mai Perzsa öböltől kb. 150-200 km távolságban észak felé terjedő területen volt ez a vízözön, mely - Sir Leonard Woolley szerint - teljesen megváltoztatta a két folyó országának etnológiai képét. Új népek jelentek meg Mezopotámiában, akik összeötvöződött és igen magas szintű műveltséget fejlesztettek ki. Ezt a népet nevezi a mai szakirodalom sumer-sumér népnek.⁵⁰ Ebben Makkay is támogatja, lentebb idézem is. Ehhez most hozzátehetjük, hogy Korezm VI. évezredű kerámiáját is egyeztette már Tolsztov Al-Ubaid özönvíz előtti anyagával. Vagyis a Körös és Korezm ugyanazon kifejezőmódot használó műveltséget bírja! Korezm régészeti anyagát legutóbb Bakay Kornél ismertette a magyar közönség előtt.⁵¹ Ebben mindenki láthatta a Boldogasszony ábrázolását, az Árpádok Nap-Hold címereit. Csupa közvetlen közléről minket érintő és kézzelfogható történeti adatokat. Az igazi kérdés mégis az, amiről eddig nem beszéltünk határozottan: mi köze van a Körös, Korezm és Al-Ubaid özönvíz előtti műveltségeknek egymáshoz? Bizonyos valószínűségekhez kötve feltették már a sumérok korezmi elszármazásának kérdését éppen a fentiekre alapozva. Igen óvatosan Bakay is megemlíti a kérdést.⁵² Mivel azonban Tolsztov ásatásain kívül további leletek nem kerültek elő, a kérdést nem feszegették tovább. Az indoeurópaiaknak ez különösebben nem is állt érdekükben, mert akkor válaszolni kellett volna a következő kérdésre is: miért azonosítható a Körös műveltsége Korezmmel és Al-Ubaiddal? Ki ment a másik helyre? Ment-e egyáltalán, és nem egy negyedik helyről (pl. Samarra-Halaf a VI. évezredben vagy előbb a Kaukázus felé mutathat, vagy máshonnan) kapták hatásaikat az előbbiektől? Ez az igazi kérdés tehát. A feltett kérdésre választ egyelőre nem adhatok, így rögzítsük azt a tényt, hogy a Körös művelődés Eurázsia újkőkorszakának jeles képviselője, és mint ilyen a legkorábbi idők történelemformálójaként és technológiai birtokosaként is részt vesz a fejlődésben, ugyanakkor nem hallgathatjuk el azt sem, hogy a három egyezést mutató területen nem egy esetben igen határozott magyar vonatkozású végeredmény mutatható ki (ld. éppen a korezmi anyagot Bakaynál!). Úgy tűnik, Tolsztov óta a helybélieknek sem igazán fontos kutatási terület.

⁴⁹ Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig. Orient Press, Budapest, 1996. 86-87. o.

⁵⁰ Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig. Orient Press, Budapest, 1996. 86. o.

⁵¹ Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai. Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997. 195-206. o.

⁵² Uo.

Helyesebben talán túl nagy vállalkozás lenne, mert a Szir-Darja és az Amu-Darja (Oxus és Jaxartes) teljes hosszában végig kellene alaposan ismernünk az egész fellelhető Kr. e. ...VII?-VI-V-IV. évezredi anyagot a komolyabb következtetések levonásához. Vagyis nemcsak Korezm, de Szogdia, Fergána, a későbbi kusán területek, a szibériai szkíták országa, eszerint tehát a teljes közép-ázsiai komplexummal kell szembenézzen az, aki itt újat akar mondani. Miután ezt nagyrészt még ki sem ásták, e fonalat a továbbiakban nem folytatom. E hatalmas terület sohasem volt olyannyira az érdeklődés (és az érdekek) középpontjában, mint a Folyamköz és kapcsolódó területei. Ezek után Bakay Korezm korai korszakával kapcsolatban elfoglalt óvatos álláspontja érthető mindenki számára. Ezzel együtt nem mozgunk légius térben az Oxus-Jaxartes vidékén, mert Farkasinszky Tibor sumerológus – aki a sumer-szkíta etnogenezis körülményeit vizsgálta ókori szövegek alapján – meglehetősen határozottan vonta be a vizsgálatba Dilmun környékét, mint az egyik lehetséges elszármazási helyet. Dilmun pedig éppen a kérdéses területen található, emiatt nem is mellőzhető. Kutatásai összevágtnak Magyar Adorjának a magyar ősnép törökösnek nevezett hajtásának szétáramlásáról. Ebbe a vonulatba számítanak a szkíták mindannyian és pl. az etruszkok. A törökös elnevezés ez esetben nem a török népet jelenti, hanem annak évezredekkel korábbi őseit.

A vonaldíszes kerámiát megelőző korban az újkőkori műveltségek Eurázsia folyóvölgyeihez köthetők. Ez mindaddig így volt, amíg nem találták fel az öntözéses mezőgazdaságot a Régi Keleten vagy ameddig nem alakult ki a nomád sztyeppei életmód. Mivel ez utóbbi csak Kr. e. 1000 táján fejlődött ki, előbbi esetet kell alaposabban figyelembe vegyük. Sumer az Özönvíz után is kapott ó-magyarországi népességet a Jemdet Nasr népében. Vagyis már két ó-magyarországi kiáramlással van dolgunk keleti irányban. Ha a legutóbbi Polgárban feltárt, előzetesen 5500-4900 közé keltezett földműves falu energikus létét tekintjük, ahol jelentős népességszaporodásra is számíthatunk a földművelés kiterjedtsége okán, feltehetjük ilyen korai népkiráramlás lehetőségét is. Fel is kell tegyük, mert a rögzített tények ezt követelik.

Ha elfogadjuk, hogy Sumer is folyóvölgyi műveltségként indul, ahogy a többi eurázsiai újkőkori műveltség is, akkor az ott felvázolható etnogenezisek leírásai nyújtanak alapot a további kutatáshoz. Ne felejtsük el, Kr. e. 4000-et írunk. Meszlényinél szintén megvan ugyanez az évszám, mert azt mondja: ... a finnugor népek (értsd: magyarok a Kárpát-medencéből) a jégkorszak végén áramoltak szét európai hazájukból, de még a magyarországi finnugoristák szerint is a finnek és a magyarok 6000 éve nem élnek már együtt, így a közös szavak és fogalmak az elválás előtti időből származnak.⁵³ Az időpont tehát nagyjából azonos, de egy eltérésünk van. Megint a nyelvtan: a (mai) finneknél a (mai) magyar fele van meg (ma), a (4000 éves) sumérokkal egyezünk. A finneknél eszerint valamilyen későbbi romlásról lehet szó, amely elvileg lehetséges is, ha tudjuk, hogy ők ma a germán befolyást jelentősnek tekintik nyelvük alakulására – miközben hevesen tiltakoznak a magyar hasonlóság ellen, - szemben a sumérokkal, akik birtokában voltak ugyanekkor a teljes nyelvtani rendszernek. Eszerint már legalább Kr. e. 4000 táján vált volna népesség-kibocsátóvá az éppen új erőre kapó rézkori Ó-Magyarország. A kiterjedt földművelést olyan korán kellett kezdeniük lakosai, hogy addigra kialakuljon az elvándorlási kényszer. Polgár újabb VI. évezredi lelete ezen elgondolást erősítheti, sőt időben ki is tolhatja. Mindenesetre, Badiny megállapítja, hogy: *Minden ellenkezés és ködösítés ellenére azonban kétségtelen az, hogy a Körös-kultúrkör embere már írt.*⁵⁴ Kis hiba megint van azonban, mert ahogy az előbb a nyelvtanban a sumérokkal egyeztünk, úgy Meszlényi mezőgazdasággal kapcsolatos szógyűjteményében viszont a finnekkal! Ráadásul már első ránézésre is bízhatóan. Ami viszont a Jemdet Nasr

⁵³ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Kézirat, Bazel, 1999. 10. o.

⁵⁴ Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig. Orient Press, Budapest, 1996. 85. o.

népét illeti, nem mellékes, hogy a Folyamköz legkorábbra keltezett agyagtáblái éppen Jemdet Nasr-ból valók Renfrew szerint! Magyarul ott az Ó-Magyarországról érkezett nép kezdte el az írást és nem más. Ezek után különös, hogy a lentebbi magyar- finn szógyűjteményben nem tudunk kimutatni sumér megfeleléseket. Ennek magyarázatát abban látom, hogy vagy nem földművesek voltak a Folyamközbe vándorlók, vagy korábban a Folyamközből érkezettek tértek volna vissza új tudománnyal megrakodva, akik történetesen arany után kutattak Erdélyben.

045 Kép. A földművelés elterjedése a Dumont Atlasz szerint.⁵⁵

Az a lehetőség, hogy a honfoglaláskori beérkezők rokonai lehettek az itt élőknek, abban az esetben vethető fel komolyan, ha őket a rénszarvasok népének korábban szétszéledő, de évezredekkel később visszaterő leszármazottainak tekintjük. Fentiek fényében Kr. e. 4000 táján semmiképpen sem, hisz éppen újabb kifelé történő népmozgásokról értesülünk, a jégkorszak ekkor már régen a múlté. A Kr. e. 750-tól induló szkíta visszavándorlásokkal azonban már tekinthetjük nyugodtan, mert akkor a Régi Kelet és a sztyeppe ugyanolyan ragozó nyelvű volt, mint Ó-Magyarország.

Meszlényi e fent említett finnországi irányú kivándorlást magyar- finn szószedettel támasztja alá. A Kincsestárban leírtam egy mondatot, amely így hangzik: *A finnugor*

⁵⁵ Dumont Atlas der Weltgeschichte. Dumont Buchverlag, Köln, 2000. 21. o.

rokonság azért még igaz, csak nem úgy, nem onnan, nem akkor és nem azért, ahogy most tanítják.⁵⁶ A finn szószedetre ez különösen ráillik, mert tőlünk kifelé történő népáramlásról, a rénszarvasok miatt bekövetkezett elvándorlásról szól. A jégkorszak végétől legkésőbb Kr. e. 4000-ig tarthatott e kivándorlás, hisz a finnugor nyelvészek szerint legalább 6000 éve vált szét a magyar a finntól. Ezzel együtt nem vagyunk finnugorok, hanem magyarok. E javítást nemcsak Meszlényinek javasolom, de mindenkinek, hisz itt helyben kialakult művelődésről van szó. Meszlényi szóhasználata így nemcsak zavaró, de helytelen is. Mert amúgy a lista döbbenetes, elsősorban valósága miatt, mert azt senki sem gondolhatja, hogy ezt a sarkkör közeléből be lehetett szerezni valaha is. A korábbi finnugor rémálmokat most ellenkezőjére fordítjuk, úgy belesimul a követhető helyzetbe.

Magyar	Finn	Török
alma, óma	omena	elma
árpa, órafű*	ohra	arpa
bab, paszuly	papu	faszulje
csap(hordóé)	tappi	tikacs
cseber	saavi	
cserép	sirpale	csanak, csömlek
élet-gabona	elo	ekin, zer
elvet (magot)	kylvää	tohum, zer, ekin
emse	imisä	
föld	pelto	jer, toprak, erazí
fúró	pura	burgu
fürt (szőlőé)	tertu	üzüm szalkami
gát	pato	szedd
gatyá	kaatiot	don
gereblye	harava	tarak
golyó, gúla, gülü**	kuula	gülle, kürre
gyalu	höylä	rende
himez (ír)	kirjoa	naks, gergef islemek
iga	ies	ribka
kakas	kukko	horosz
kapa	kuokka	csapa
karám	karsina	
katlan	kattila	
kazal	kasa	
kéve, kúp**	kupo	demet, mahrut
kolomp	kello	
kosár	kori	küfe
kotlik	hautoa	kulucs kaje otormak
kötél	köysi	ip, halat
küszöb	kynnys	esik
ládikó	laatikko	szandik
lélakatól	lukita	aszma kilid ile kilitlemek
lapát	lapio	kürek
léc (zsalu)	säle	late
lopó (szőlész)	lappo	
lusta	laiska	tembee
méh	mehiläinen	bal ariszi
méz	mesi	bal, aszel

⁵⁶ Mesterházy Zsolt: A magyar őstörténet kincsestára. Magyar Ház, Budapest, 1998. 17. o.

morzsa	muuru	ekmek kirinteszi
megmunkál	muokata	csalimlak
oktat	opettaa	tálim etmek
pad	penkki	szira
palánk	lankku	tahta perde
pálinka	palaoviina	raki
pamut	pumpuli	pamuk
parlag – ugar, nem szántott föld	kesantopelto	kir
pecsenye	paisti	
pozdorja (len- és kenderhulladék)	päistäre	
ráspoly	raspi	eje
reszelő (konyhai)	raastin	eje
rozs	ruis	csavdar
rönk	rönkkö	
rózse	risu	moloz
sarló	sirppi	orak
sonka	kinkku	domuz budu
szalonna	silava	
szánt	kynt	topragi islejen
szemét, ruskó*	roska	csöp, szüprüntü
széna	heinä	kuru ot
szita	sihti	elek, kolbur
takaros (pedáns)	tarkka	
tégely	tölkki	kavanosz
tégla	tiili	tughla
teher, áru	tavara	jük, zimmet
tészta, tarhonya	taikina	hamur
tojás, mony	muna	jumurta
torony	torni	kule
töltelék	täyte	doldurmak
ugarol	aurata	
vaj	voi	terejag
véka	vakka	ölcsek
véső, (balta)	taltta	balta
zsilip	sulku	aszma kapu

* Szinnyei tájszótára

** Új Magyar Tájszótár

A gazdálkodásról árulkodó fenti szavak közül legfontosabbak az élet, föld, szánt és a parlagon hagyott szántóföldet jelentő szavaink egyezése, mert ezekre nem lehet ráfogni azt, hogy jövevényszavak lennének, eredetiségüket és nem véletlen kapcsolatukat pedig a következő megfontolások támasztják alá:

- A magyar élet és a finn *elo* főnevek tökéletes analógiát mutatnak, mert mindkét nyelvben kettős értelemmel az életet és a földművelők életfontosságú fő termékét, a gabonát is jelentik. Az [élet = elo] = gabona szavak kettős jelentése az egyezés véletlenségét kizárja, egyúttal fennkölt módon cáfolja Bárczi Géza ... őserdei káprázatát.
- A korai földművelésre föld szavunk is jó bizonyíték, mely finnül pelto. A szó átalakulását az f-p és a d-t ismert hangalakbeli szabályos változás

igazolja; földművelő terminusának valóságát pedig az, hogy a finn *pelto* csak(!) szántóföldet és mezőgazdaságra használt területet jelent. A *pelto* földművelő műszó magyar eredetét az jelzi, hogy magyarul a szántóföldön kívül még a Földet, mint égitest, annak anyagát, felületét és a földbirtokot is földnek nevezzük, a finnek pedig a szántóföldön kívül mindenféle földet *maa-nak*⁵⁷ mondanak!

- A *szánt* = *kynt*- szónál az *sz-k* szabályos hangalakbeli változásra jó példa az indogermán nyelvekből ismert *szatem-kentum* (*szat-* v. *kent-* =száz) nyelvek *sz-k* váltása, ezért a *szánt* ige korábbi finn töve (*fonetikusán*)* *szüint-* /**szánt-* volt!
- A *ke-santo-pelto* összetett szót is átváltoztatták az évezredek, melynél a finn tagadó szavak (*en, et, ei*) egyike átalakult *ke*-re, a *santo* megtartotta *szántó* eredetét, majd a *pelto* a már ismertetett módon alakult eredeti *föld* alakjából; így a parlagon hagyott szántóföldre használt finn műszó egy további kiváló bizonyíték a magyar-finn és a szántó-vető vonaldíszes kultúra egyeztetéséhez, mely a Duna térségében virágzott, és amely kezdete az utolsó jégkorszak idejére, 10 000 évvel ezelőttre nyúlik vissza.⁵⁸

Már megint a nyelvészek! – sóhajthatna fel az Olvasó, már megint ők adnak érveket. Valóban ez a helyzet, de kérem gondoljanak arra is, hogy ha valahol olyan összehasonlítható kerámiák, vagy más leletek tűnnek elő, amelyek a korábbi elgondolásokkal ellentétes kapcsolatokat igazolhatnak, a támogatottak azonnal kereskedőkre fogják az azonos leletek okát. Meglehet, hogy kereskedők is közreműködtek régi korok tárgyainak elterjesztésében, de minden előkerülő érvet azért mégsem lehet e kényelmes helyről eleve korrumpálni. A visszavonulóban lévő finnugorok és indogermánok egyik gyakran alkalmazott fegyveréről van szó: ha érveikkel valamit nem tudnak magyarítani, igyekeznek a hiteltelenségre irányulni. Emiatt kértem az első kötetben még ma is támogatott szellemi ellenlábásainkat arra, hogy bizonyítsanak, ha tudnak. Ne a negatív korrupcióval, minősítgetéstől terhelt visszautasításokkal, hanem követhető, felépített adatokkal.

A finn-magyar vagy finnugor nyelvrokonság ténye az előbbieken alapján fennáll. Ettől jelentősen különbözik az a fogalom, amelyet finnugorizmusnak neveznek. Ez nemcsak magatartás és kutatói felfogás, de sajnos világnézet is egyben. Arról szól, hogy valakik valahol szerintük egyszer megoldottak volna egy valamilyen kérdést és az attól kezdve dogmaként terheli meg a tudományt. Aki nem fogadja el a dogmává kikiáltott *igazságot*, az tudománytalan, gaz, lator, amatőr, ellenség és emiatt felszámolandó. Lehet, hogy a dogma kikiáltása óta annyi új más adat merült fel, hogy ezek ismeretében már csak mosolygunk a régi dogmán, ők azonban szent háborút folytatnak dogmaikért. Ők, a finnugoristák szerintük a kérdést egyszer és mindenkorra megoldották, nem is kell több észrevételt fűzni a dologhoz. Kérdezni sem szabad, mert a kérdező is retrográd, uszályba került, elvetemült lehet csak. A finnugorista emiatt nem vitatkozik, nem érvel, hanem minősít, sérteget és személyében támadja meg azokat, akik elgondolásaikkal nem értenek egyet. Bármire hajlandóak az Elefántcsonttorony védelmében. Emiatt a kétségtelen magyar-finn nyelvi kapcsolatok tényét határozottan külön kell válasszuk az ún. finnugorizmustól.

---

⁵⁷ Mindez Baráth Tibortól ismert régi magyar elnevezés: A régi helynevekben ugyanilyen szerepben ókori szavainkat találjuk, aminők a föld jelentésű MAT (Ma, Mat, Mad, Met, Mét), KŐ (Ka, Ke, Ki), TA (föld, talaj értelemmel Ta, Te, Da), a víz jelentésű BIZ és BOR (Pis, Pisz, Pes, Bisz, Vis, Bor, Por), a lakóhely jelentésű (H)ON (On, Ony, Hon, Ana, Anya) és SZÉK (Szeg, Ség, Sék) alakokban fordulnak elő. E régi szavaink, mint látható, az összetételben hangtanilag illeszkednek a megelőző szóhoz, úgyhogy önálló jellegüket látszatra elvesztik és értelem nélküli képzőeknek tűnnek fel. (Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III/115. o.)

⁵⁸ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Bazel, Kézirat, 1999. 10-11. o.

A finn kapcsolat teljesen nyilvánvalónak látszik e táblázat alapján. A török csak tíz körüli hasonlóságot mutat. Eszerint a finnek megőrizték a kb. 6000 évvel ezelőtti közös mezőgazdasági műveltség nyelvezetét, szókészletét. Az a török, amellyel itt összehasonlítást kívántam tenni, viszont azt mutatja, hogy azok ősei nem akkor és (vagy) nem a Kárpát-medencéből vándoroltak el, meglévő szavaikat máshol és már korban kellett átvegyék a magyarul beszélő népektől. Mindez egyben megalapozottá is teszi a fentebbi Meszlényi féle finnugor elnevezés alkalmazásának beszüntetését, mert ezek után senki sem gondolhatja komolyan, hogy finn eredetű lenne a magyar és sumér nyelv és műveltség. A magyar-finn szógyűjtemény további vaskos kérdést vet fel. Korábban éppen azt tárgyaltam, hogy a rénszarvasokkal együtt a vadászok egy része is elhagyta a Kárpát-medencét és északra vonult. Szógyűjteményünk azonban nem a vadászoké, hanem vérbeli földműveseké, ez még tovább bonyolítja a helyzetet. A lehetséges magyarázat szerint vadászaink már földművesként eredtek a rénszarvasok nyomába, vagy a vadászok után a földművesek később indultak útnak észak felé. Előbbi esetben a jégkor végén már földet műveltek volna a Kárpát-medencében 10-12 ezer éve (!), mégpedig magas fokon. Igazából ez úgy lenne elképzelhető, hogy a földművelés tudománya itt már a korábbi Würm fázis melegebb időszakában kialakult volna, mert ezt nem találhatjuk fel tundrai körülmények között.... Bár elméletileg nem kizárható az elgondolás valós volta, mégis hagyjuk most el e vonalat. Utóbbi esetben legalább a vonaldíszesek kiáramlásával (Kr. e. 8-6000-től, újabb alföldi újkőkori falvaink létezésétől), vagyis Meszlényi és újabban Krantz kivándorlóival kellene összhangba hoznunk földművelésük kifejlődését és itteni népfelesleg keletkezését. Ne tagadjuk, mindkét eset lehetséges következményeit szoknunk kell még. Ez utóbbit tekintve valósnak nevezhető közegben maradunk olyannyira, hogy rögtön legalább háromezer évvel vihetjük hátrébb Ó-Magyarország magyarnyelvűségének hipotézisét, egészen Kr. e. 6000 tájáig. Renfrew térképe a vonaldíszesek elterjedéséről nem a véletlen műve. **Ha mai hazánk területén (és a Kárpát-medencében) az újkőkorbán semmilyen előzmény, alkotni kész, hozzá tudással is rendelkező, gyorsan szaporodó népesség nem lett volna, akkor az őshonos vonaldíszesek nem terjedhettek volna el Európában. Helyette kizárólag az anatóliai elszármazású anyagot kellene lássuk mindenhol. Mivel ez nem így van, nemcsak jelentős népességet feltételez a vonaldíszes műveltség továbblökése Európa kiterjedt tájaira, de fejlett élelmiszerkultúrát is, ami a népesedés és további elterjedés előfeltétele. Emiatt Ó-Magyarország Európa korai művelődésének kulcsa és ez a mai napig érvényes.**

46 A földművelés elterjedése Európában Kr. e. 7000 és 5000 között.⁵⁹

Tovább megyek, ha ma valaki amiatt aggódik, hogy a magyar nyelvet az elterjedőben lévő divatos ősnyelvkutatásokba esetleg mégsem vennék fel a világ nyelvészei, az egyedül csak az utóbbiak tudatlanságát bizonyítja, nem pedig a magyar nyelv jelentéktelenségét. Eredményeik éppolyan vakvágányra kerülnek majd, ahogy az egész indoeurópai nyelvkérdés is ott végezte korábban. Ezen újabb ősnyelvvizsgálati nekibuzdulásban indoeurópai gyökerű pótcselekvést látok csak új köntösbe bújtatva, hiszen az indoeurópai nyelvészek elméleteik csődje miatt munkanélküliek lettek, s most avult módszereikkel az ősnyelvi kérdés nyomába eredtek. Új kísérleteket láthatunk arra, hogy a visszafelé következtetéses elméleti összogyártással igyekeznek ősnyelvet kreálni, valójában mintegy átlagolni az általuk elegendően réginek tartott nyelvek találomra felmarkolt masszáját. Vakságukat mi sem bizonyítja jobban, hogy indoeurópai nyelveket is belevettek a kutatásba, holott azok csak késői átvevői és használói az ősnyelvnek. Ha annak idején az indoeurópaiak nem hagyták volna figyelmen kívül a ma ragozónak, finnugornak és uralaltájinak nevezett és lenézett nyelveket, ma nem kellene csodálkozniuk és újnak hirdetett nyelvészeti kutatási programokat beindítani. A világ nyelvészeitől ezek után nem számítok semmire. Arra viszont igenis számítok, hogy a magyar nyelvészet már helyes irányban tett erőfeszítései eljussanak mindenhová, ahol nyelvészettel foglalkoznak. A közelmúltban megindult ősnyelvi kutatásokról közelebről Marác Lászlótól értesülhettünk, aki éppen e tárgyban tájékoztatta a magyar közönséget két amerikai szerző⁶⁰ munkáját elemezve. Marác kimutatta, hogy az amerikai szerzők 601 vizsgált “ős”-szavából 73 magyar. Eszerint mégis számolnak a magyar nyelvvel. Csakhogy e 73 szóból 67 biztosan magyar szóbokor tagja, - mondja Marác - vagyis további magyar elemek, pontosabban gyökök bevonását igényelné a kutatásba. A maradékról

⁵⁹ Dumont Atlas der Weltgeschichte. Dumont Buchverlag, Köln, 2000. 174. o.

⁶⁰ Bonhard és Kerus, 1994.

még nem sikerült ezt kimutatnia. Marác László a bonyodalmak ellenére is eredménynek tekinti, hogy a magyar nyelv a nyugatiak látókörébe került, mert így több lehetőséget lát a javítanivalók bemutatásával bekapcsolódni e kutatásba.

A sumér és a török most véletlenségből egymás mellé került. Ha Magyar Adorján gondolatmenetét veszem, ez nem meglepő, mert szerinte a sumér (szemere) és a török magyar nyelvek, ahol az előbbit erős törökös hatás érte. Magyar törzslévezetését elsődlegesen őstörzsi vonatkozásban kell értsük legalább az újkőkorra a magyar nyelven belül, majd jóval későbbi időkben – a szlávok Ó-Magyarország körüli kialakulásának idejében – valóságosan is nyelvileg elkülönülő népekké váltak az itt maradók, de ugyanakkor korábbi néprészek tevőleges részt vállaltak Európa és a Régi Kelet benépesítéséből. Úgy tűnik, a Régi Keletre való szétáramlás a mezopotámiai kapcsolatokkal valóban igen korai időkben meg is fogható, régészeti mindenképpen. Magyar zsidongató mennyiségű latin, szláv és germán nyelvi elemek magyar nyelvből való eredeztetése azonban az etruszk-avar időkhöz köthető. Most megint úgy látszik, hogy a közelebről kézzelfogható távolság hátrafelé az időben itt Európán belül nem több 1500-2500 évnél. Törökös őstörzsünk nemcsak keleten terjedt el, de lényegét adta az etruszk etnogenezis folyamatához is. Bárhová is kerültek Kárpát-medencéből elszármazott ősi néprészeink Eurázsiaiban, szinte mindenhol van az ottani történelemben olyan korszak, olyan vezető motívum, olyan vezérlő eszme, amelynek kimutatása azonosítja népeinket műveltségük további kibontásában. Majd törvényszerűen eljön az a korszak is, amikor beolvadásukról kell szót ejteni, de mindig úgy, hogy műveltségüket a rájuk telepedő átvette, alacsonyabb szinten ugyan, de folytatta. Nyelvében jó adagot megőrzött az örökségből. Nagyjából így állunk Magyar Adorjással, aki soha egyetlen évszámot le nem írt. Mégis évezredek magyar krónikása lett. Ezt mindenképpen mondhatjuk, annál is inkább, hisz elemzéseinek java az elmúlt 6000 éven belül azonosítható. Most legyen elég a 6000 év, erre támaszkodva talán jó kitekintést kaphatunk ősnyelvünkről és magunkról is.

Meszlényi fenti elgondolását tovább boncolgatva először azt vesszük észre, hogy a jégkorszaki Európának jobbra a nyugati felére összpontosította figyelmét. Ugyanakkor a gravettiek, László Gyula szvidéri népének megjelenésére kevés hangsúlyt fektetett. Felvethetjük, hogy Meszlényi nem hátrált vissza eléggé a kőkori évezredekbe, hogy megláthasson egy 50-20-10000 évvel ezelőtti elsődleges ó-magyarországi etnogenezist, amelynek pedig keleti elszármazású népei is lehettek. Ugyanakkor igen lényeges meglátásának tartom az utolsó jégkorszak végével kapcsolatban közzétett felismerését a helyben való vadászatról, ahol a vad jön a vadász helyébe! Egyrészt, mert ez Európa és Ó-Magyarország területén is bizonyított, másrészt jelentős életmódra utaló következtetéseket vonhatunk le e jelenségből. A Duna-kanyarban, a Bükkben vagy Érd környékén lakó vadászok évente kétszer kellett vadászni induljanak, amikor az állatok szokásos vonulásukkal elhaladtak a vadászcsapdák mellett. Az év többi részében mással foglalkozhattak. Ha megtudjuk, mi volt ez a *más*, Ó-Magyarország történelmének jelentős kezdeti részéhez kerülünk közelebb. Jelentős felszaporodásuk és kényelmes életük – már ami az élelmiszerral való biztonságos ellátást jelentette – lehetőséget adott műveltségük fejlesztésére. A későbbi leletekből gondolnunk kell arra, hogy műveltségük csiszolásával jelentős időt töltöttek el. Ma a földművesek társadalmihoz kötjük a letelepedett népek létezését. Most már gondolnunk kell arra is, hogy a derék rénszarvasvadász őskárpátiak is letelepedett életmódot folytathattak éppen az évente beköszöntő két vadászidény miatt.

A nyelv kérdésének eldöntéséhez ma mégis a legfontosabb adalék a földműves parasztok helybenlakásának ténye. Úgy vélem ez mindennél erősebb érv. Emiatt kézenfekvő arra gondolnunk, hogy amióta a Kárpát-medencében földművelés folyik, az magyar nyelvű – illetve a korszaknak megfelelő állapotú nyelvet használó - népesség által valósult meg. A legújabb Szajolban és Polgárban talált leletek ezt az időt legalább 8000-7500 évben

határozzák meg. Azért legalább, mert az ott talált nagyméretű földműves faluközösségek kifejlődéséhez sok időre volt szükség, főként az akkori körülmények között. Tekintsük át e folyamatot közelebbről és részletesebben.

Ó-Magyarország kőkora

A Kárpát-medence régóta alkalmas emberi életre. Ennek olyan nyomain és maradványai vannak, mint a Rudapitecus Rudabányán, és a vértesszöllősi ember. Közelebb hozzánk az időben az érdi és tatai leletek jelentik az igazi őskort, Érden vermet is találtak, amelyben a Meszlényi által nyugaton is említett korai fagyasztott húsraktárt tartották az 50-33 000 évvel ezelőtt élt emberek. Még később, úgy a 28-12 000 évvel ezelőtti időben már számottevő népesség él a Bükk környékén és a Duna-kanyarban, de többfelé is Magyarországon. Remek dolgokat művelnek: obszidiánt bányásznak, rénszarvast és egyéb állatokat ejtenek el szinte már nagyüzemi módszerekkel és fagyasztják, "élelmiszertermelésük" helyenként elképesztő mennyiségű, de bőséggel hagynak maguk után eszközöket is. Ennél nagyságrendekkel sokkal többet, mást az ősrégészet módszereivel sajnos nem tudhatunk meg róluk, ami a szellem kiművelésének állomásait jelezhetné. Tudnunk kell, hogy a Kárpát-medencében a legutolsó jégkor alatt sem volt jég, bár az éghajlat akkor közel állt a tundrai körülményekhez. Moréna, gleccserek okozta hordalék, kavicsmező jellegű földtani képződmények a magas hegységek peremén alakulhattak csak ki. A mai Szibéria hideglelés helyei juthatnának eszünkbe e tájról.

Igazából kapcsolódási pontokat is csak a kiásott tárgyakon megjelenő ábrázolásokból találhatnánk, ha lennének ilyenek. Ha valamiképpen mégis kapcsolatokat keresnénk a jégkorszak elvonulása után megenyhülő és kiviruló Kárpát-medencében az itt maradók és elődeik között, akkor figyelembe kell vennünk, hogy: *a paleolitikum (kőkora, őskor) végén (kb. 10.000 évvel ezelőtt) a mai emberfajta többsége már kialakult, és a tudomány a főbb alapnyelvek kialakulását is erre a korszakra vezeti vissza.*⁶¹ E vélekedés ránk, maiakra nézve nem sok jót jelent. Mire az így, nehezen megfogható őskor végére értünk, már le is maradtunk volna az emberi gondolkodás bölcsőjének gyümölcseiről. A beszélt nyelv kifejlődéséről, a szellem első szárnyalásairól, az embernek a felsőbbséghez fűződő viszonya tisztázásáról, a kezdeti szellemi lét és megismerés alapvető módszereinek kísérleteiről, a nőket, anyákat ábrázoló szobrok elkészítésének indítékairól, és egyáltalán arról, hogy megragadhatjuk annak a megismerési módnak a működési elveit, lényegét, amely felmérhetetlenül ősi egyfelől, de mégsem fejthető meg a mai boncolgató ember számára egykönnyen.

Annál is inkább lemaradni látszunk egy sor fontos dologról az ősi történelem kutatása közben, mert egy amerikai tudós szerint időben is mérhetővé vált néhány esemény. Graham Hancock⁶² arra a következtetésre jutott a kiemelkedően fontos és ismert ősi építményekbe – napvárosokba, naptemplomokba - rejtett kódolt tudás egy részének felfejtése során, hogy az Orion csillagképet leképező egyiptomi piramisok, a kambodzsai Angkor Vat Sárkányt idéző naptemplomai, a mexikói La Venta olmék napvárosa, vagy éppenséggel a brithoni nagy kelta fehér ló Bikát szimbolizáló földábrája – elkészültük időpontjától függetlenül, - egy Kr. e. 10 500 évvel ezelőtti kor csillagállásainak megfelelő állapotot idéznek fel az általuk ábrázolt jelképek alkalmazásával. Nem azt állítja, hogy e művek ennyi idősek lennének, hanem a

⁶¹ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 102.

⁶² Quest for the Lost Civilization. Írta és rendezte: Graham Hancock. Producer: Timothy Copestake.

létrehozásukra serkentő eszme vagy esemény a fenti korhoz kötődik makacsul. Mintha egy kitüntetett időszaknak állítanának emléket újra és újra a későbbi utódok. Elszánt igyekezettel, mai eszünket bőven megterhelő energiával és szervezettséggel állítanak emlékeket. Angkor Vat alig nyolcszáz éves, a kelta ló kb. kétezer éves, az Orion övcsillagait méretarányosan (!) megidéző egyiptomi piramisok ötezer évesek. Eszerint még akkor is tudták, mit tisztelnek meg népeket próbára tévő építkezéseikkel. Úgy tűnik, most az aranykor vagy az emberi eszmélés felejthetetlen eseménye köszön vissza a kései utódok mérnöki pontosságú tiszteletadásában. Éppen ezért különös felfigyelnünk az Orionra, amely nem más, mint Nimród maga. Regéink, mondáink ősapja Nimród, jeles szereplője a Bibliának is, magyar kozmikus kultúrhéroszunk ő. Vele is történt eszerint valami Kr. e. 10 500-ban, amire az egész világ azóta is emlékezik. Hancock valamilyen égitest becsapódására gondol, amely világméretű özönvizet zúdított volna a szárazföldekre a hirtelen elolvadó jég nyomában. Hancock és követői ma a hagyományos felfogástól elütő eseteket és leleteket igyekeznek egységes keretbe foglalni és értelmezni. Ebben az értelemben ők is arra kényszerülnek, - amint magam is - hogy a megkövesedett eszmék ellen küzdjenek a be nem skatulyázható leletekkel. Kutatásaik zöme mégis technikai jellegű kérdéseket vet fel, és leginkább az érdeklí őket, hogyan kerültek a nagy kövek magasra, hogyan csiszolták össze hibátlanul a dél-amerikai kőfalakat. Ilyen értelemben a mai "renitens" nyugatiak csak anyagelvű forradalmároknak tűnnek, ugyanakkor a szellem termései iránt kevésbé érdeklődnek. Legalább ilyen különös Hugh Harleston megállapítása is az ősi műveltségekről. Azt mondja a kőkori napvárosok feltérképezése közben Teotihuacán főterén a régiekről, hogy: ... *amikor egy vonalat húznak valójában területre utalnak. Amikor területet jelölnek, akkor tömegről van szó, amikor meg tömegben fejezik ki magukat, akkor valójában időről van szó.* ... Harleston most arra vezet rá talán, hogy mai gondolkodásunk más hullámhosszon, más mértékegységek szerint működik, mint messzi elődeinké. Legtöbbször nyilván a megértés lehetősége hiányzik a továbblépéshez. Pedig a Hancock által felsorolt ősi műveltségekben sok közös vonás ismerhető fel. Nemcsak a napvallásban közösek, de a kígyó mindenek felett való tiszteletében is. Sőt, Mexikó olmék indiánjai nagyon kilógnak a bevett történetírás szerinti ázsiai típusú ember köréből. Igen jellegzetes afrikai és (szakállas) kaukázusi emberábrázolások találhatók La Venta olmék szobrai között. E néhány rövid utalással kívánom szemléltetni bonyolult helyzetünket, anélkül, hogy most általános kőkori műveltségelemzésre térnék ki. Bizonyosnak látszik, hogy legkorábbi művelődésünk ügyei soha nem lesznek megérthetőek az emberi műveltség legkorábbi kezdeteinek teljes felderítése nélkül. Minden összefügg hát mindennel, és sajnos ma nem álltathatjuk magunkat azzal, hogy a 10-12 ezer évvel ezelőtti eseményekről pontos elképzeléseink lehetnének. Lehet, hogy Hancocknak igaza van, és valóban nagy természeti katasztrófa történt akkoriban. A kőkor népével ilyesmi azonban naponta megesett. Hozzánk képest jelentősen kiszolgáltatottabb körülmények között éltek, valószínűleg a földi kataklizmák sokkal inkább foglalkoztathatták őket, mint mai jól felszerelt társadalmainkat. Csak azért azonban, mert rájuk dőlt a ház, biztosan nem építettek piramisokat! Magam a fentebbiek ellenére más okot (is) keresnék a népek erejét próbára tevő alkotások létrehozásának indítékaként. A nagy kőkori építkezésekben az egy bizonyos időpontra való emlékezés tetten érhetőségén kívül van még más kapocs is. Az égről lehozott jelképek ábrázolása a másik, vélhetően valódi döntő mozzanat. Ez kétségkívül az ősi napvallás felé vezet bennünket, a Nap égi országának zodiákus állatövi jeleit fogalmazza meg rejtjelezett formában. Arra mutathat, hogy a nevezetes földindulás éppen egy korábbi művelődés szellemi termései előtt akarna tisztelegni. Jobban mondva azt megörökíteni, a jelkép felépítésével emlékeztetni az utódokat az ősök hitére és tudományára. Máshol már szoltam erről korábban, ebben nagy hasonlóságot vélek felfedezni népműveltségünk tárgyainak jelképekkel való díszítésében, amely az el nem fejtést szolgálta. A piramisok, az emberi képzeletet alaposan igénybe vevő ősi napépítmények felépítését serkentő kőkori és ókori igyekezete talán

léptékében valóban különbözik egy magyar lőporszarú, téka, vagy éppen liszteskanál méretétől, melyek azonban kozmikus jelképeket is bőven hordoznak magukon. Ha elfogadjuk, hogy nem a méret a lényeg, hanem az azt megvalósító gondolat, akkor talán közelebb kerülünk a megértéshez.

Amikor a klasszikusnak számító kőkori műveltségek, romvárosok szóba kerülnek, mi Ó-Magyarország késői lakói korábban nem mondhattuk, hogy földünkön ilyen emlék lett volna. Ma már nem állunk ennek híján. Az erdélyi, Gyulafehérvár melletti Kisompoly⁶³ (Ampoița) kőköre, köremléke (cromlech), Stonehenge típusú megalit építménye hallatlan jelentőségű lelet, és a Kárpát-medencét is bekapcsolja a nyugatiak fogalmai szerinti kőkori történelem fősodrába, e téren is.

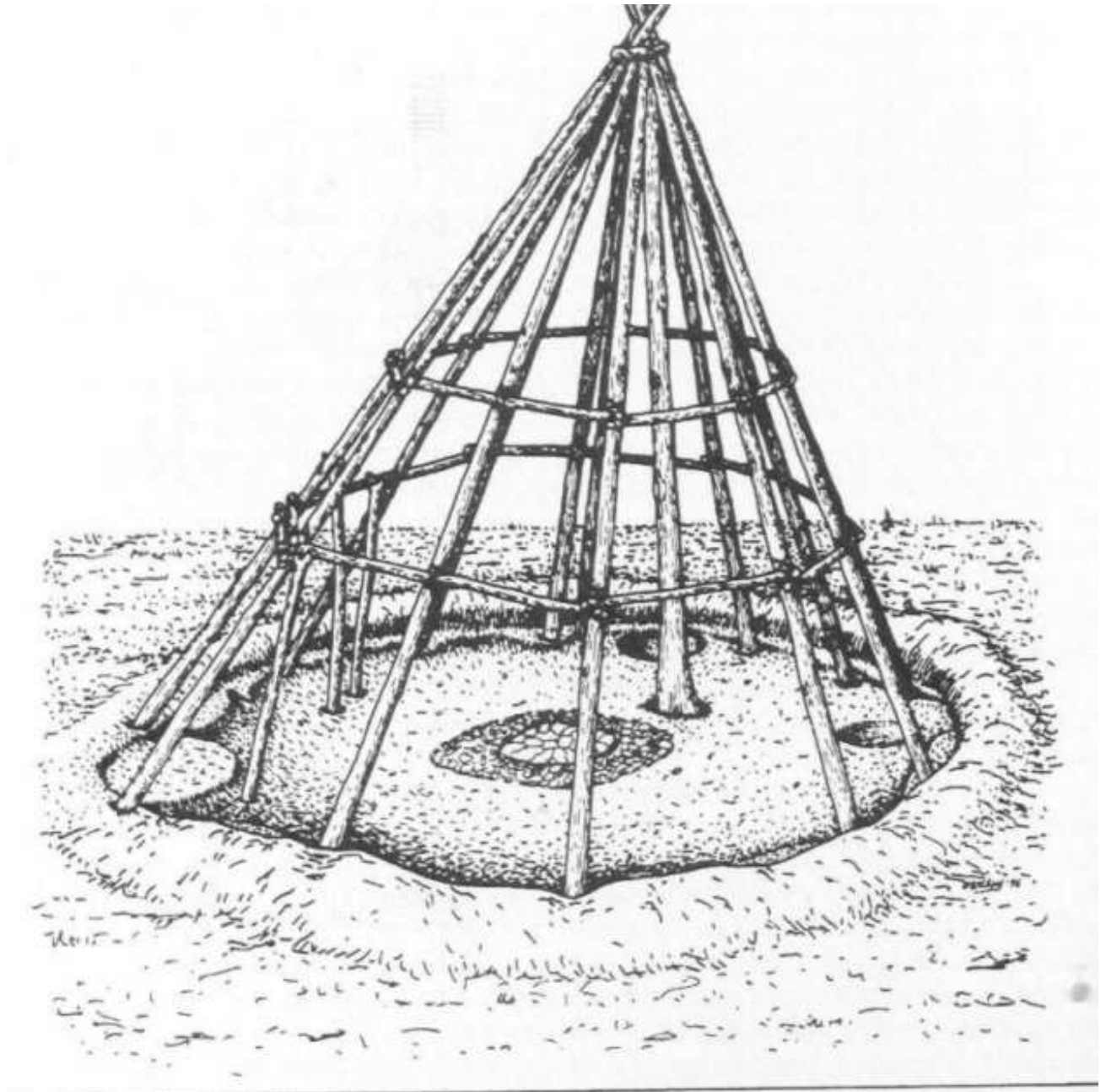
Eszerint a mű elkészült, a vezérlő eszme is ott áll kőbe vésve a világ sok pontján, csak meg kell keressük mi képvisel az itthoni tájon olyan elemi erejű és állandóan ismétlődő kifejezőmódot, amelyet nem tudott háttérbe szorítani az ezredévek sora sem. Találni vélek ilyet, kettőt is. Az egyik nem látható közvetlenül és az ősműveltségben megmaradt őshagyományként le lehet fel, a másik viszont látható, tárgyasult képet ölt spirálként. Előbbi sorsa eddig a földbedöngölés volt, a másíkról pedig úgy hallik, akárhol is feltalálhatták, de még akkor is, mit bizonyíthat? A szkeptikusok számára Herodotoszt megelőző korokról nem lenne szabad történelmet írni, mert úgysem hihetik el. Szerencsére nem nekik készül.

Nem kerülhetem ki, hogy Ó-Magyarország korai történelmével kapcsolatban ne említsek meg még egy komoly nehézséget, az eddig felszínre került régészeti leletek keltezését. Egyre több olyan lelet kerül elő, amely nem akar beleférni korábbi feltevések által rögzített időszakokba, korokba. Régésztkörökben régóta ismert kérdésről van szó. Emiatt ma igen sokan dolgoznak azon, hogy valamiféle abszolút időrend megállapításához keressenek támpontokat, mert ennek hiányában sokkal kevésbé hatékony és kevésbé pontos lehet csak a valódi kormeghatározás. Az abszolút időrendet valamely növényi anyag – pl. bizonyos fafaj⁶⁴ folyamatossá rendezett évgűrűi – segítségével lehet felállítani, majd ezt viszonyítási alapként használva lehet régészeti leleteket meglehetősen pontos időhatárok között értelmezni. Erre már csak az is sarkallja a kutatókat, mert akár ezer éves eltéréseket is feltételeznek már a Kr. e. II-III. évezredtől korábbi hazai régészeti anyagban is. Eszerint akár ezer évvel korábbi lehet pl. az itteni rézkor valós ideje. E könyv talán az utolsó összefoglaló jellegű munka az abszolút időrend létrejötte előtt, korábról örökölt időrendi tévedéseit majd kimutatják annak idején. Szerencsére azonban nem a pontos időrend áll – minden fontossága ellenére is – mostani értekezésem középpontjában, hanem valamilyen évezredekén keresztül megfogható összefüggések, soronkövetkezés, azonos vagy hasonló vezérlő elvek megtalálása, kimutathatósága.

---

⁶³ Kisompoly: 1919-ig Alsó-Fehér vármegye, Magyarigeni járás, lakossága 938 fő román. Ma Fehér megyéhez tartozik, Metesd község (Comuna Meteș) tartozéka. Megközelíthető Gyulafehérvárnál az E81-es országútról (Nagyenyed-Tövis felől haladva) nyugatra jobbra lekanyarodunk a 74-es megyei úton érintve Micești (Ompolykiszfalud, Kleindörfel) után ugyancsak jobbra lekanyarodunk a Lunca Metesului (Lunkatanya) felé vezető községi úton, és az első falu Kisompoly, majd a völgyben felfelé következik Remetea (Ompolyremete), - nem tévesztendő össze Rimetea, Torockó nevével, - Lunca Ampoiței (Lunkarész, Lunca-Ompoyca) és Lunca Metesului (Lunkatanya). Vofkori László (Székelyudvarhely) tájékoztatása.

⁶⁴ Például nevezetes növény a Pinus aristata Engelm. 1863. (szálkásfenyő) az USA déli sivatagi jellegű államaiban, amelynek négyezer éves példányai ma is élnek és a dendrokronológiai kutatások céljaira is felhasználják.

048 kép Középső kőkori oszlopvázas kunyhó Jásztelekről

A szerves műveltség alapelemeinek kutatása nem újkeletű. Magyarországon Molnár V. József neve fémjelzi e területet, ő adott ki már eddig is alapozó jellegű munkákat, amelyek e kérdéskört tárgyalják. Habár az ábrázolásokban megfogható alapelemek elterjedtsége világméretűen általános, mégsem tekinthetünk el e látható jelképek Kárpát-medencében észlelhető rendkívül következetesnek tűnő folyamatosságától. Az általánosnak tekinthető észleleten kívül meggondolandó a jelképek bizonyos körének makacs kihangsúlyozása. Ha ezt az itt lakók évezredekén keresztül művelik, arra kellene gondoljunk, hogy az általánosan túl más, feltételezhetően igen erős mondanivaló is párosult hozzá. Akkor is, ha alapnépességét – mint lehetséges átörökítőt - viszonylag azonosnak tekintenénk hosszabb időben is, de akkor is, ha népek összeolvadását követjük nyomon. Másképpen megfogalmazva arra juthatunk, hogy az igen ősi kifejezőmód folyamatossága ugyanilyen népesség meglétére utal. Emiatt nem közömbös számunkra a spirál, de a vele rokonítható forgórózsa sem, mint igen ősi

kifejezőmód viselői. A magyar ókor folyamán megannyi be- és kiköltöző néprész mozgása ellenére sem tűnik el e jelkép. Az érkezők 2-4 nemzedék alatt beolvadnak – ahogy az Árpádiak is – a helyben lakókba. Magukkal hozott műveltségük talán valamit mindig változtat az összeolvadás utáni képi kifejezésben, ahogy ezt a kelta-szkíta összeolvadás utáni helyzet is alátámasztja. A spirál azonban évezredek alatt sem szorul háttérbe, ezért Ó-Magyarország legfontosabb jelképének, önazonosító címerének tekinthetjük. Eszerint Ó-Magyarország sohasem kapott olyan új népességet tízezer éves történelme során, amelyik ne tisztelte volna a Napot. Mindez más oldalról is kizárja indoeurópai elemek itteni megjelenését. E címer nem más, mint az általános hit lényegének kifejezője, a napszimbólum. A helyzet mégsem olyan egyszerű, mint gondolnánk.

A spirálmotívum

Molnár V. József szerint a spirál ábrázolása ősi hagyomány, az emberiség közös ősi kincse. Rajzolata minden feleszmélő gyermek ösztönös sajátja. Innét nézve oszthatatlan ősi örökség, amely mindenki tulajdona. Véleménye szerint a jelkép használatában későbbben, az egyes emberek korával, szélesebb értelemben népek életében így áttételesen következik be változás. Van aki használja, és van aki nem. Ez lenne a vízválasztó. Adódik a következtetés, hogy azok használják, akiknek műveltségében mélyebb, eredeti gyökereikhez mutat, mert ez számukra így természetes. Ha fel tudunk mutatni olyan használatbeli folyamatosságot a spirál és vele rokon ábrázolásaiban, amely mégis köthető egymással rokonítható népek általi alkalmazásához, talán előbbre jutunk. Úgy tűnik, erre jó anyagunk van kéznél. A ragozó nyelvűek a jelek szerint igen megbecsülik e jelképeket.

Magyar Adorján óriási életművét a magyar nyelv és a magyar nyelvű ősműveltség léte, eredete ősiségének bizonyítására írta. Legfőképpen azonban helyben való kialakulásának hangsúlyozására. Érvei hatnak a józan paraszti eszükkel gondolkodókra, mert összefüggő láncot alkotnak. Gondjaink akkor kezdődnek, amikor az időben szeretnénk elhelyezni az Aranykort, Tündér Ilona békés szigetét, népmeséink gyökereit, az Istenig először feleszmélő ember korát. Az emberi emlékezetet ma már nem vehetjük semmibe, éppen az első könyvben mutattam be példát 15 ezer nemzedék folyamatos emlékezetére. Ha valahol lyukas időrendünkbe akarnánk illeszteni az általa leírt szellemi folyamatok megtörténének idejét, kérdésekkel találjuk magunkat szemben. Hova tegyük? Ha Bíró Lajos szellemi típusú magyar népére gondolok – amelyről az első kötet végén idéztem, - igen ősi, akár 50.000 évvel ezelőtt kezdődő kor idilli, időtlen állapotú népessége lehetne az, amelynek elegendően végtelennek tűnő időt hagy a történelem eszméi kigyúrására. Magyar szerint ez Aranykor magyar lakói kerekfejű növényevők voltak, amelyet mai fogazatunk is bizonyít. Ő azonban az ó-magyarországi spirálokat medúzának tudja, amelyek a Pannon-tengerben éltek volna tízmillió évvel ezelőtt. A Pannon-tengerhez kötött adatokkal zavarban vagyunk, mert ekkorát még talán mi sem tudunk egyszerre hátralépni kapaszkodók nélkül. A spirálmotívumban medúzaábrázolást látni egyelőre nem látszik indokoltnak a szárazföldön. Krétán, Knossosban, majd Mükénében igen, - ahonnet egyébként valóban származnak létező leletek - mert a víz melletti helyekről van szó. Ekkora történelmi mélységbe természettudományos neveltetésű énünk gyávasága nem engedi meg a leereszkedést, ezért más kapaszkodókat is keresnünk kell a feleszmélés időszakának azonosítására. Emiatt Európában ma mégis a rénszarvasok és más vadak élete árán látszik megvalósulni emberi közösségek felszaporodása akár ha László Gyula szvidéri népét, vagy a gravettieket tekintem. Ha viszont az utolsó jégkor hűvös környezetébe helyeznénk a nyelv és szellem kiművelésének korát, nem tudnánk a növényevő alkattal mit kezdeni. Épp tundrai körülmények közt kellene zöldegekre,

gyümölcsökre szoknia az ó-magyarországi emberiségnek? Meglehet ugyanakkor, hogy az akadémiai Magyar történetben közreadott fenti megállapítás volt korai. Semmiképpen nem mondhatjuk hát, hogy elgondolásaink hiánya okozna meg nem oldott helyzetet, mert ily távoli időben ezt nem tehetjük meg. Ha nem teszünk mást, csak nyelvünk elemeit forgatjuk, mindig annak ősisége irányába tágul a látóhatár. Ha közvetlenül bizonyítható, pontos évszámokhoz ragaszkodunk, mindig a közeli időkben maradunk. Úgy tűnik, anyagelvűvé vált történetírásunk most is csődöt mond. Az aprólékosan felszabdalt, négyzetcentiméterenként felszántott történelem egy bizonyos idő előtt már nem válaszol a kérdésekre.

Vegyük hát az igen szemléletes példát szintén több évezred terméséből. A spirál használatáról elmondhatjuk, hogy Ó-Magyarország minden korszakában jelen van folyamatosan, törés nélkül. Kiterjedten használják az általunk rokonnak tartott népek is, ugyanilyen makacs következetességgel. A spirál valóban eljutott Eurázsia majd a világ minden pontjára az azt hordozó néppel együtt. Csakhogy elképzelhető, ezt itt a Kárpát-medencében találták fel. Most két igen eleven és jellemző helyre hívnám fel az olvasó figyelmét Magyarország régészetében. Különös szerencse, hogy e két helyet nem csatolták el eddig egyszer sem országunk kisebbitései során, így a leletek nem kerültek más, környező friss államok újszerű, sajátos elgondolásoktól sem mentes régészeti elképzeléseinek középpontjába eddig. Az egyik a bükki-tiszai kultúra területe, a másik Keszthely és környéke (vagyis a Dunántúl, Lengyel, Zengővárkony, a dunántúli vonaldíszes kerámia (DVK) hazája). Ami a bükki-tiszai vonal- és spiráldíszes műveltséget illeti, arra Meszlényi hívta fel a figyelmet legutóbb,⁶⁵ de Badiny is foglalkozott korai fázisaival érintőlegesen, leginkább a sumér kapcsolatokat kutatva. A Keszthely-környéki anyagra – a dunántúli vonaldíszes kerámia (DVK) népére – a Kis-Balaton rendezése során bekövetkezett leletmentési munka irányította rá a figyelmet újra.⁶⁶ Mindkét helyszín régészeti anyaga jelentős mértékű, évezredekben mérhető folyamatosságot mutat. Olyan ősi, állandóan lakott kultúrterületekről – lelőhelyekről van szó, amelyek kiválóan alkalmasak az ó-magyarországi folyamatosság bemutatására. E fejezet a korai ó-magyarországi műveltségek sorában feltárható összefüggések felkutatása miatt jött létre. Meg kellene tudnunk, amennyiben ez lehetséges, kimutatható-e egymásba kapcsolódó vagy éppen hosszú időn át, évezredekben keresztül működő emberi közösségek léte a Kárpát-medencében, amelyek terepet adhattak a ragozó magyar ősnyelv létrejöttéhez, további csiszolódásához. A kérdés ugyanis ez. A magyar őstörténetkutatók egy része – ha már eléggé mélyre jutottak a magyar nyelv eredetének kérdésében – újabban szinte törvényszerűen előbb-utóbb megfogalmazzák, hogy a magyar nyelv itt alakult ki a Kárpát-medencében. A megfogalmazások a magyar nyelv koráról 30 ezer és ezer év közt szóródnak.

A finnugor nyelvek európai származását kézenfekvő érvekkel (*a rénszarvasok paleontológiai leleteivel és a finn-magyar közös gazdálkodási szavakkal*) sikerült igazolnom, de az indogermanisztika már korábban többszörösen hasonló eredményre jutott. “Európa neolitik- és rézkora (Kr. e. 6500-3500) nem indogermán volt.” – írta – Marija Gimbutas⁶⁷ és ahogyan a Kárpát-medencében 8500-5500 évvel ezelőtt bizonyítottan nem indogermán nyelveket beszéltek – mivel a legelső proto-indogermán nyelvek legkorábban Kr. e. 2000-ben⁶⁸ kezdtek délről terjedni, - ugyanígy nyilvánvaló, hogy a Kárpát-medencében az

⁶⁵ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Kézirat, Bázél, 1999. 15-17. o.

⁶⁶ Költő László - Vándor László: *Évezredek* üzenete a lap világából. Somogy és Zala Megyei Múzeumok Igazgatóságai közös kiadványa. Zalaegerszeg, 1979-1992.

⁶⁷ Marija Gimbutas: Die Ethnogenese der europäischen Indogermanen. Innsbruck, 1992. 5. o.

⁶⁸ W. Meid: Archäologie und Sprachwissenschaft – Kritisches zu neueren Hypothesen der Ausbreitung der Indogermanen. Innsbruck, 1989. 7. o. Ezzel kapcsolatban érdemes megjegyeznünk, hogy Makkay szerint: Kis-

emberiség első faluépítői mostanáig megtartották nem indogermán ősi nyelvüket egy helyben maradásuk miatt. A viharos évezredek alatt a békés földművelőkre különböző elnyomók telepedtek, akikről a térség lakóit más és más névvel illették az utókor történészei. Az egymást váltogató hódítók nevei természetesen újra meg újra kicserélődtek, de a nép változatlanul beszélte az etnikumát meghatározó nyelvét. Az írásbeliség elterjedése utáni történelmünk is azt igazolja, hogy hiába volt hazánk különböző nevű uralkodók járma alatt, a parasztság helyben maradásának köszönhetően nyelvünket megőriztük! ...

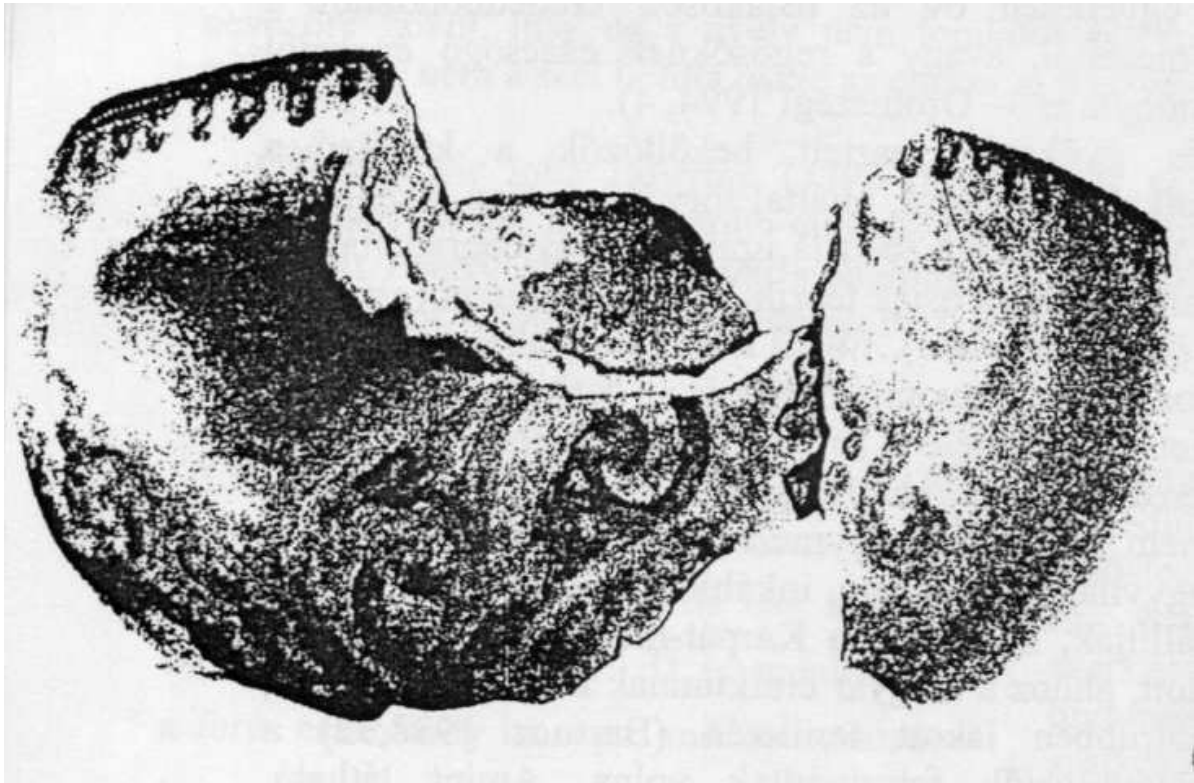
Anonymus idejében a parasztok uraiktól eltérő múltjukról csak azt mesélhették, hogy ők, a földjükhez kötődött őslakosok dicsően alkotó időszakra emlékeznek vissza. Az újkőkori Kárpátok környékén a bükki kultúra, tiszai kultúra, Körös-kultúra, Furugy, szakálhádi csoport, Tordos I., Kukutyin, Erősd I., stb. vagy a rézkorban Erősd II., Kukutyin II., Tiszapolgár, Bodrogkeresztúr, Pusztaitvánháza, Kisrépart, Lengyel, Baden (Podony), stb. mind faluépítő kultúrákról tanuskodnak. Ezen úttörő kultúrcsoportok leszármazottai **parasztok** (sumér-szkíta-szabir nyelven *parasutu*) lévén nyilván egy helyben maradtak (*népes temetőik igazolják!*) és a térség termékeny területeit benépesítették. A paraszt foglalkozásából kifolyólag sosem vándorolt, épületeit és megművelt földjét kényszer nélkül el nem hagyta, csupán túlszaporodott családja keresett új életteret magának. A leválók melegebb éghajlatú tájak felé húzódva a földművelés tudományát elterjesztették és később közülük sokan rabszolgaságba estek. A megfélemlített rabszolgák szolgálatukért biztonságot kaptak, majd történelmi korok változásával – ahogy a rabszolgatartás kényszerítő szerepét a pénz átvette – városi polgárokká fejlődtek.

Az említett feltárt mikrokultúrákat a tudomány az ún. szalagdíszes agyagművesség kultúrájába sorolja, mely egy nagyobb kultúrkörbe, a Duna menti vonaldíszes kultúrába tartozik. Ebből a kultúrkörből származnak a híres spirál-meander motívumok, melyek nem a mediterrán térségből származnak,⁶⁹ mint ahogy azt a közvélemény hibásan hiszi. Ismereteink szerint a mintázattal festett legöregebb kerámiát dr. Kadic professzor a bükki kultúra egyik lelőhelyén, az aggteleki Baradla-barlang feltárásakor ásta ki, amely ugyancsak spirálos. Az alig 2 mm falvastagságú félgömb alakú cserépfagmenta

---

Ázsiában egészen a 2. évezred elejéig, de inkább 1700-1600-ig nyoma sincs indoeurópai, óind és különösen ósíráni nyelvű népeknek vagy nyelvelemeknek. (Makkay János: Az indoeurópai nyelvű népek őstörténete. Budapest, 1998. 260. o.) Ez amiatt figyelemre méltó, mert bár a hattikat sohasem tekintették indoeurópainak, a hettitákat annál inkább. Fellépésük erre az időre tehető. Mivel a hettiták indoeurópaiságát az első kötetben nyelvük bemutatásával érintettem, és nem bizonyultak indoeurópainak, jó lenne tudnunk van-e Kis-Ázsia indoeurópaiságára nézve egyéb, további érv egyáltalán. Makkay egyébként igen nagy szolgálatot tett történelmi tisztánlátásunk érdekében. Idézett könyvében a sajátján kívül minden más indoeurópai őshazaelméletet tételesen megcáfol. Emiatt nekünk már csak a sajátját kell cáfolnunk – ezt a Kárpát-medence tekintetében meg is teszem. Ami viszont Meid hivatkozott Kr. e. 2000-es időpontját illeti a proto-indogermán nyelvek európai leterjedésének kezdetére, az első kötetben közölt etruszk etnogenezis során Kr. e. 1000-ben sem találtam indoeurópai alkotóelemeket, emiatt Meid időpontja is csupán merő találgatás bizonyíték nélkül.

⁶⁹ Tompa Ferenc: A szalagdíszes agyagművesség kultúrája Magyarországon. Die Bandkeramik in Ungarn. Archeologia Hungarica, Budapest, 1929. 1-6.

49. Kép. Festett bükki kerámia⁷⁰

a spirálmeanderek születési helyének egyik legfontosabb bizonyítéka. A spirálozott és vonalazott díszítések évezredekig ékesítették a használati tárgyakat, szépségükben változatlanul fennmaradtak, csupán jelentésük ment feledésbe. A neolitikumi ember minden valószínűség szerint új életmódját, az élelmiszer megtermelését fejezte ki ezekkel a vonalakkal, ahogy egy vincellér a szőlőt ábrázolja, úgy ő ekenyomát vagy legeltetési útvonalát jelölhette. Ha parasztgazdaságát körbe, illetőleg spirálba szántotta, akkor a termés betakarításához a kör közepe volt számára a legrövidebb út. Még legeltetéskor is a spirális útvonalon távolodott legkevésbé el otthonától. Gyönyörű spiráldíszítéses cserepekkel találkozunk a késői bükki kultúrában is, amit jogtalanul kereszteltek tiszai kultúra névre, mert az utóbbi szinte az előbbi változatlan folytatása. A tiszai kultúrának Lengyelben feltárt egyik szép spirálját láthatjuk az alábbi képen.

---

⁷⁰ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Kézirat, Bázél, 1999. 13. o.

050. Kép. Festett kerámia Lengyelből.⁷¹

A vonaldíszes kultúra egyik társszerzője, a bükki kultúra I. rétege a jégkorszak végére nyúlik vissza, mert a sztratigráfiai (*rétegtani*) vizsgálatok szerint közvetlenül diluviális (*jégkorszaki*) bázison fekszik⁷² (a jégkorszak 10.000 évvel ezelőtt fejeződött be!). A festett és karcolt spirálok, valamint a szalagminták helybéli, ó-magyarországi kialakulását és fejlődési szakaszait – az elő-ázsiai térséggel ellenkezően – nyomon követhetjük, sőt környezetére gyakorolt erős hatását is tisztán kivehetjük. A “spirálos vagy vonaldíszes” etnikai egység hozta létre az újkőkori forradalmat, amely az emberiség életének legnagyobb fejlődését: emberré válását idézte elő!⁷³ Már legalábbis abban az értelemben, hogy jelentős részben kétkezi földművesekké alakultak. A spirál 10-12.000 éves ó-magyarországi megjelenése felveti a későbbi leletek e töről való eredésének kérdését. Ha mai régészeti munkákban spirált ábrázoló leletet értékelnek, előfordul, hogy kívülről érkezettnek tekintik. Így van ez pl. a Balaton-Lasinja kultúra esetében is, ahol déli eredetűnek tartják.

⁷¹ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Kézirat, Bázél, 1999. 13. o.

⁷² Tompa Ferenc: A szalagdíszes agyagművesség kultúrája Magyarországon. Die Bandkeramik in Ungarn. Archeologia Hungarica, Budapest, 1929. 14-15-20.

⁷³ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Kézirat, Bázél, 1999. 16-17. o.

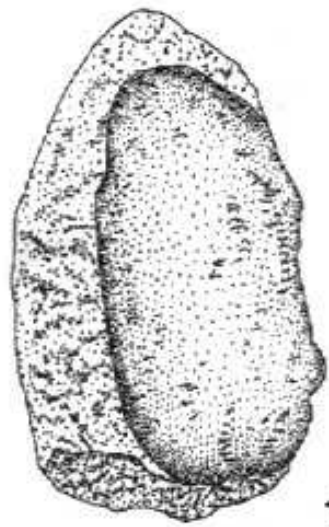
051 Kép. Arcos kerámiák Magyarországról, Szegvár-Tűzkövesről⁷⁴

Imre Kálmán Krantz-ot idézve azt írja: Az pedig, hogy a vonaldíszes kerámiák – mint rendszeresen előforduló lelettípusok – etnikai rokonság kimutatására alkalmasak lennének, merő feltételezés.⁷⁵ Magam nem így gondolom, mert nem zárhatjuk el magunk előtt a kutatásra serkentő útvonalat. Nyelv többféle van. Kifejezőmód úgyszintén. Ha valamit beszéddel akarok kifejezni, akkor elmondom. Ha rajzolhatnék, lekarcolom. Ha arcot karcolok itt és ott, akkor az lesz a kifejezőmód. Ha az arcot karcolják, akkor ez összefüggő fogalmakat takar. Ezt mutatja a magyar nyelv, amelyből más csodák is előkerültek már. Ha valaki nagyon régen agyagba karcolta mondandóját, éppenúgy írt, mint a betűíró. Ha a kerámián bármilyen dísz megjelenik, az is beszéd, legfeljebb nem értjük (még). Ha létezik olyan kifejező elem, motívum, amely évezredek át fennáll, meg kell becsülnünk és kutatnunk kell eredetét, gondolatát. Azt legalábbis alaposan körül kell járjuk: kik, miért, hogyan és miért ilyen makacsul mindig ezt az egyet karcolják, festik?

⁷⁴ Hermann Müller-Karpe: Handbuch der Vorgeschichte. C. H. Beck Verlag, München, 1986.

⁷⁵ Imre Kálmán: Az újkőkor néhány megoldatlan kérdése a Kárpát-medencében. Ősi Gyökér, Miskolc, 1999. július-december. 17. o.

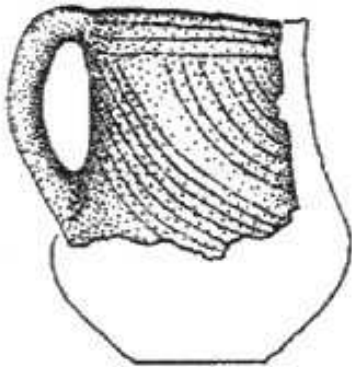
1

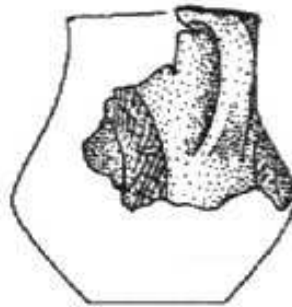
2

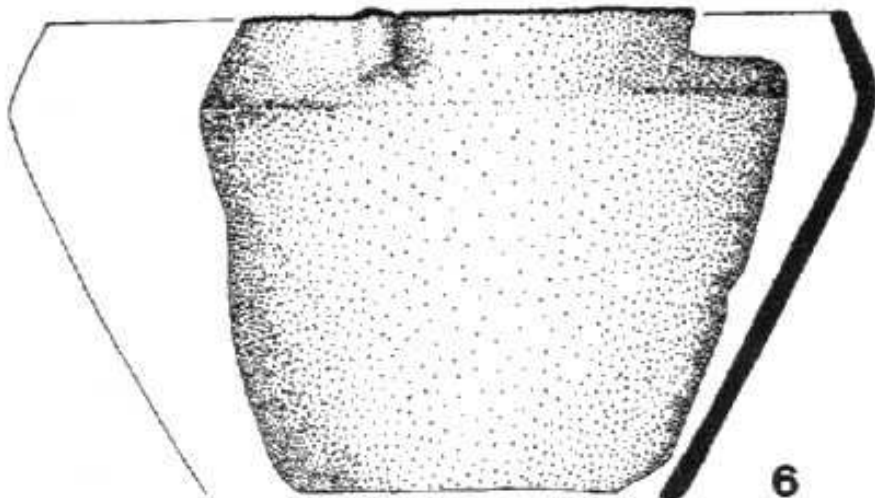
3

4

5

6

52. kép Középső rézkori leletek Zalavár-Merkenyéről. A kép felső részén öntőtégely töredékét és rézékszereket látni.⁷⁶

53. kép Méd ezüstkincsek Tepe Nús-e Dzsánból, az egykori méd főváros, Ekbatana, ma Hamadán közeléből. Kr. e 2000-600.⁷⁷

54. kép Díszített kő az írországi Meath megyében található New Grange bronzkori sírhalmának bejárata előtt. Bár a Boyne-folyó közelében talált tumulusok pre-kelta eredetűek, beépültek a gael hagyományba.⁷⁸

⁷⁶ Költő László – Vándor László: Évezredek üzenete a láp világából. Régészeti kutatások a Kis-Balaton területén 1979-1992. Kaposvár-Zalaegerszeg, 1996. M. Virág Zsuzsanna: A Balaton-Lasinja kultúra. 24. o.

⁷⁷ Michael Roaf: A mezopotámiai világ atlasza. Helikon-Magyar Könyvklub, Budapest, 1998. 183. o.

⁷⁸ Proinsias MacCana: Kelta mitológia. Corvina, Budapest, 1993. 106. o.

55. kép A trundholmi napszekér (részlet). A Napot alaposabban szemügyre véve láthatjuk a teljes korongot befedő spirálábrázolásokat.

56 Bronz diadém Vácszentlászlóról. Késői bronzkor korai szakasza. Mozsolits, 1973.⁷⁹

⁷⁹ A bronzkor kincsei Magyarországon. Kiállítási katalógus, Pécs, 1995. 16. kép.

57. kép Ékszerek a felsődobszai kincsleletből. Késői bronzkor korai szakasza. Kemenczei, 1984.⁸⁰

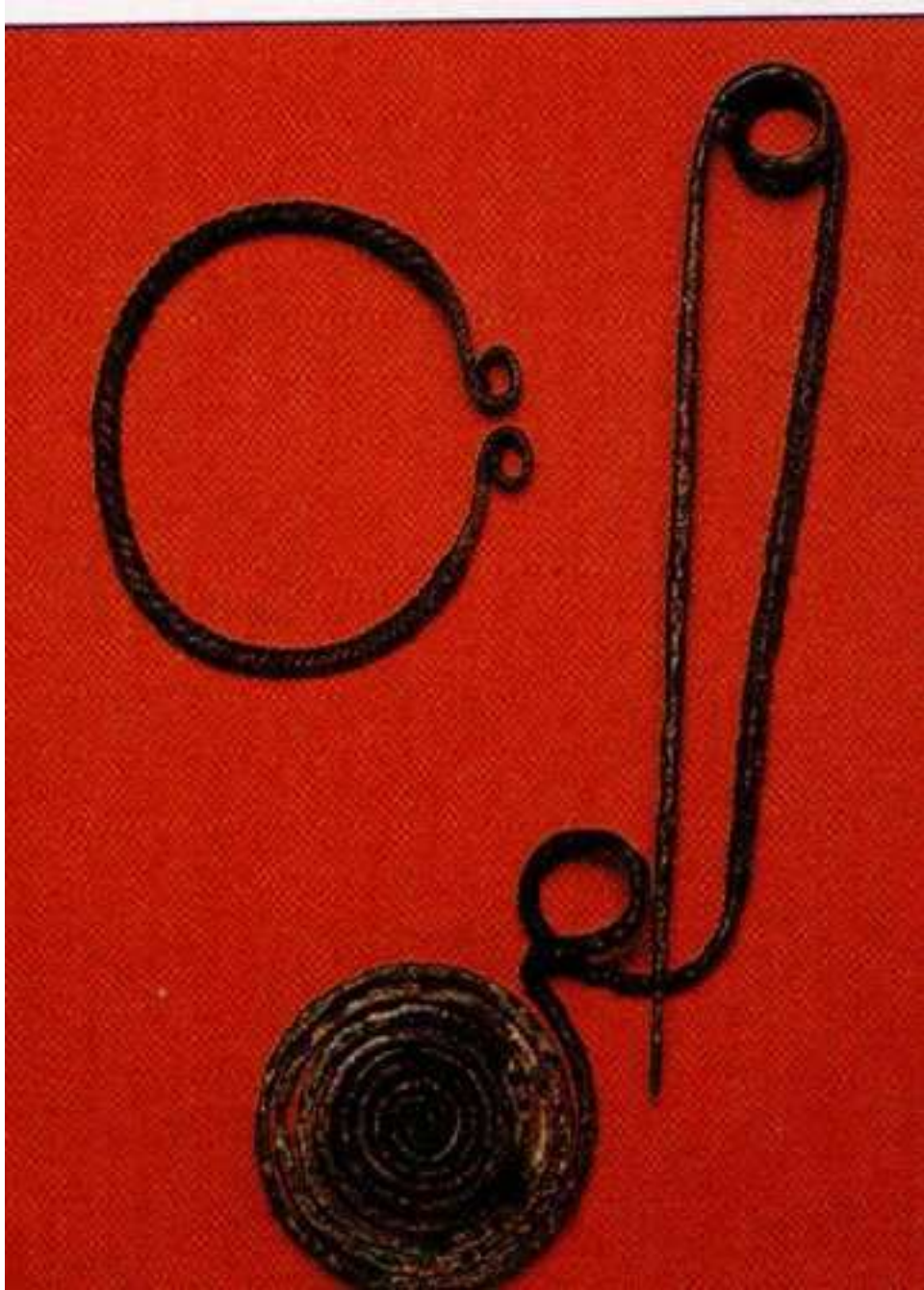
⁸⁰ A bronzkor kincsei Magyarországon. Kiállítási katalógus, Pécs, 1995. 20. kép.

58. kép Szkíta háromszintes tukarcs. Az első szinten hétköznapi jelenetek, a középsőn, mintha a kelta spirálok egyik előképe jelenne meg, az alsón pedig ugyanazon állatküzdelmi jelenetek láthatóak, mint az etruszk anyagban. Ukrán Történelmi Múzeum Kincstára, Kijev.⁸¹

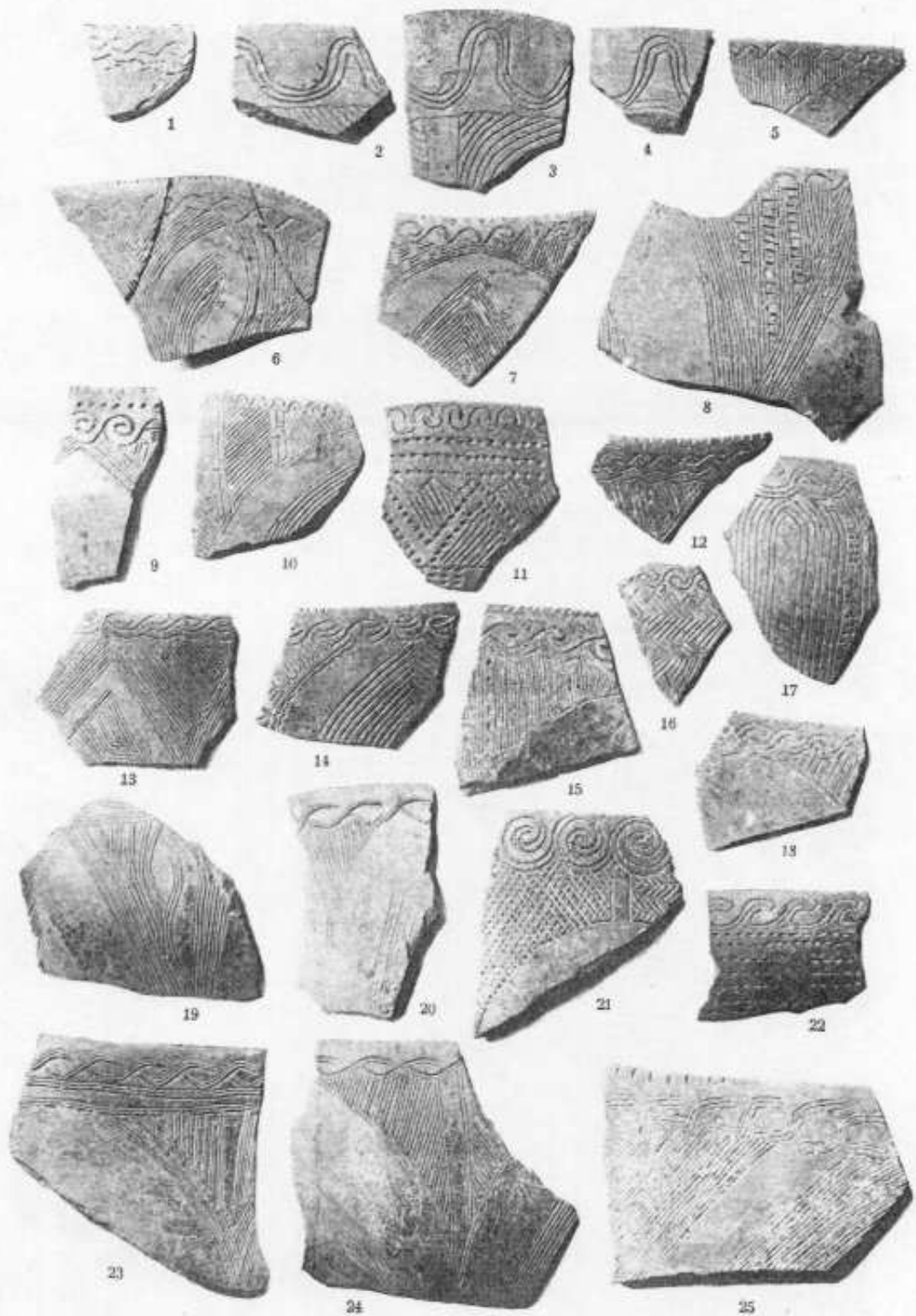
⁸¹ Margaret Oliphant: Ősi világok atlasza. Inkvizítor Kiadó, Budapest, 1998. 1. o.

062 Spiráldíszes ruhatű és tukarcs a későbronzkori Vörs-Battyáni disznólegelői temetőből.⁸²

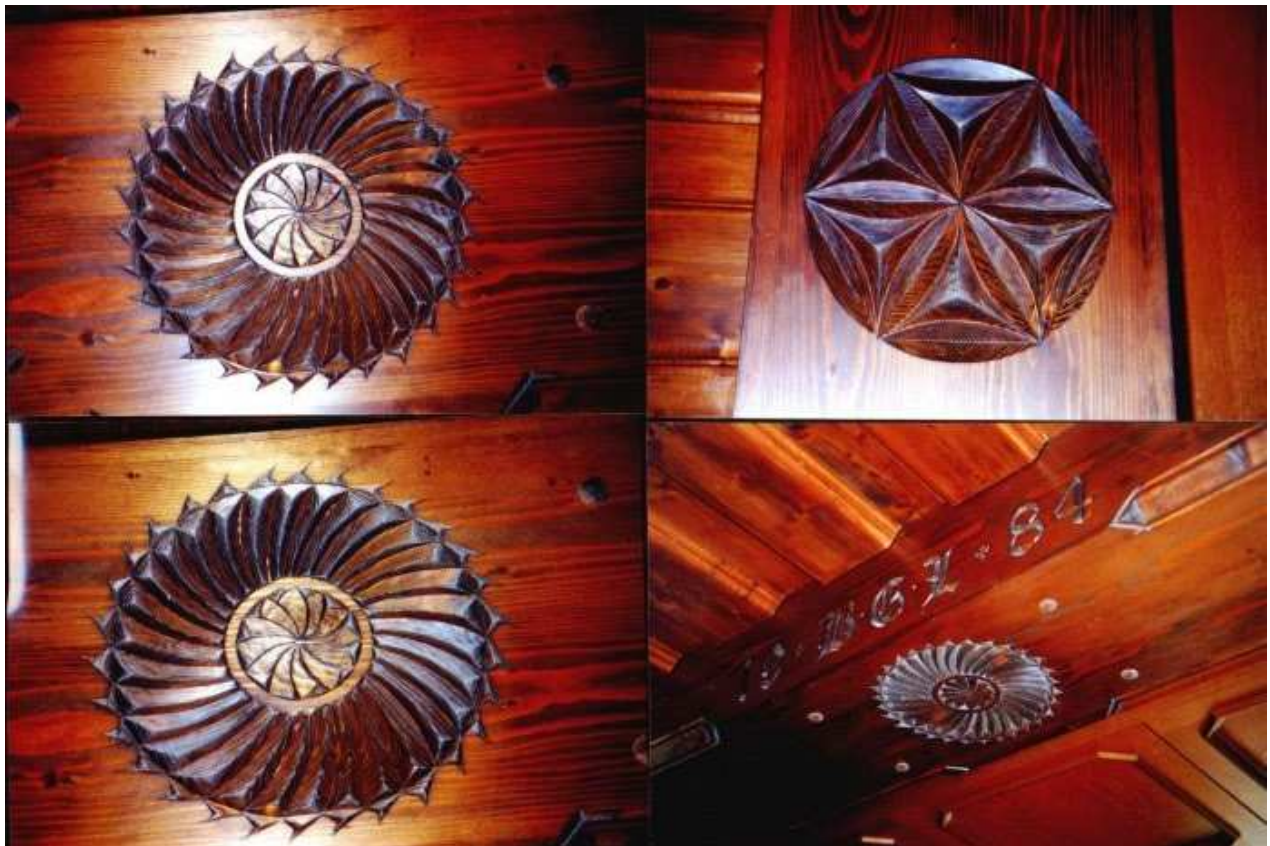
⁸² Költő László – Vándor László: Évezredek üzenete a láp világából. Régészeti kutatások a Kis-Balaton területén 1979-1992. Kaposvár-Zalaegerszeg, 1996. Bondár Mária-Honti Szolvia-Horváth László: Hellasz északi szomszédai. 70. o.

063 Spiráldíszek a bükki műveltség cserepeiről⁸³

064 Szkíta szőtt spirálok Noin Ula kurgánjából⁸⁴

065 A wieselburgi forgórózsa. Az ábrázolás egy 1984-ben épített osztrák családi ház mestergerendáján látható. Építtetője szerint a mesterek ajánlották eképpen megörökíteni a forgórózst, mert azt így kell csinálni! A jelkép megléte a valamikori Noricum kelta, hun, avar mára beolvadt népeinek sajátjaként él Alsó-Ausztria közepén, hirdelve a mélyben ma is kimutatható magyar történelmi folytonosságot.⁸⁵

⁸³ Tompa Ferenc: A szalagdíszes agygműveltség kultúrája Magyarországon. Die Bandkeramik in Ungarn. Archeologia Hungarica, Budapest, 1929.

⁸⁴ Meszlényi Róbert Imre: A magyar etnogenezis. Kézirat, Basel, 1999. 17.o.

⁸⁵ A felvételt Ing. Bernhard Lechner (Wieselburg, Ausztria) szívességéből közölhetem.

Az utolsó jégkorszak utáni felengedés első festett bükki spiráljainak elkészülte és a hun, szkíta spirálok, de még a Finnország felé történt feltételezett kivándorlások között is évezredek teltek el. Meszlényi e több ezer évet átugrotta annak ellenére, hogy vitán felül felismerhető e táj történetében az azonos alapanyag jelenléte. Nyilvánvalónak tűnik ugyanakkor, hogy a rénszarvasoknak csak akkor tulajdoníthatunk szerepet a finnek elvándorlásában, ha az legkésőbb valóban Kr. e. 6-5500 táján történt volna. A sumérok mindenesetre nem emiatt mehettek el, mert rénszarvasokról a Folyamközben nem hallottunk. Mentek viszont Pazyrykba a szkíták, akik törökös törzsünk népe voltak. Majd onnét, Tolszov népeként továbbvonulhattak Sumerbe. Ahogy később a pártosok is. ... Úgy tűnik a fenti földműves szógyűjtemény alapján, hogy nem a Kárpát-medencéből származnak. Meszlényi a jégkor végén vonultatja el a rénszarvasokat és velük a finnek elődeit. E közös szókincs eszerint 12 ezer éves lenne? Vagy inkább 6 ezer? A jelek szerint ez az igazi kérdés.

A kiásott régészeti kultúrák nemcsak a folyamatos, általában nyugodt életet igazolják, hanem sorban adják a szellemi gyarapodás bizonyítékait. Néprajzosaink előtt régóta ismert tény, hogy tárgyaikra rajzolt – festett, karcolt, nyomott, stb. – jelképeink éppen a nap mint nap kézbe vett eszközre kerültek rá leginkább. Ez egyfajta sulykolásként is felfogható. Kialakított tudásukat e módon igyekeztek szem előtt tartani, megtanítani az újabb nemzedékeknek. Mielőtt kitérnék az átugrott időben történetekre, igen hangsúlyosan rögzítem újra, hogy földműves paraszti ősnépünk egészen 1848-ig ugyanabban az állapotában tartatott, melyben az azt megelőző hosszú évezredek során is. A világ más részeivel szemben, hosszúra nyúlt elnyomatásuk, meghódított állapotuk mégis egyben tartotta kiérlelt, őszinte műveltségüket. A magyar feudalizmus elhúzódása, a föld népének kérlelhetetlen elnyomása mégis műveltségü(n)k fennmaradását eredményezte. Ez az a makacsul kitartó magyar földműves műveltség, amelyet vissza tudunk vezetni a bükki spirálokhoz, miközben gyakran vonhatunk párhuzamot Ó-Magyarország és a Folyamköz művelődése között.

Az arcok kerámiára vitele igen jól egyeztethető az első kötetben hozott kelta és etruszk fejbábrázolásokkal, azok előfutárát láthatjuk bennük. A szellemi világot idéző kifejezés korai formáját most az arcok edény, korsó teszi kézzelfoghatóvá. A közelmúltban tovább bővült az ilyen típusú leletek sora. A Magyarországon folyó keleti autópályaépítés régészeti mentései során Polgár neve újra jelentős lelet névadója lett, egyben szinte időbeli kortársa a Tordosi leleteknek, vagyis a Körös műveltség rokona. A korábbi világhírű rézkoriként említett temetőnél még korábbi leletünk van. *Kr. e. 5500-4900 közöttiként említik. A faluszerűen elrendezett telep meglepő méretű (6-7 x 20-30 m) házakból áll. Ma is ekkorák a parasztházak Magyarországon. A házak elhelyezkedésében itt már bizonyos rend mutatkozott, kezdett kialakulni a majdani utcák kezdetleges szerkezete. Az agyagművesség is maradandó alkotásokat hozott létre. Emberfejet utánzó kis kultikus kerámiaszobrocskákat például, amelyeket a rajtuk lévő lyukak tanúsága szerint nyakba akasztva amulettként hordhattak.*⁸⁶ Újabb fejek tehát a leletek között a vonalak és spirálok mellett. Úgyszintén mindennapi használatot tételezhetünk fel, ez is a szem előtt tartásra, nap mint nap észbentartásra, el nem felejtésre ösztönöz, mint népi tárgyaink jelképei is ma. Okkal gondolhatunk ezek után arra, hogy a fejeket, arcokat készítő Magyar Adorján nyelvet feltaláló, szellemi találmányaira nyilván büszke népére mutatnak, amely nép kényelmesen, nagy házakban lakik és földet művel. Néprajzosaink tudják a legjobban, hogy az ilyen közösség milyen művelődési erőt képvisel, hiszen szinte teljes hagyománykincsünk ilyen közösségek kezén formálódott. Amikor szellemi típusú népről beszélünk, amely az időtlenségben él, azt elsősorban megismerési tudományukra kell értenünk. Vagyis képesek olyan, ma sokadik típusúként

---

⁸⁶ Magyar Nemzet, 2000. január 4. 20. o.

ismert eljárásokra, asztrálistben való korlátlan mozgásokra és felfedezésekre, szellemi energiáknak az alkotásban való alkalmazására, amellyel bármiről közvetlen bizonytságot szerezhhetnek. A látók képesek meglátni azt, amit mai szemünk elöl eltakar az anyag. Akár az atommagot, akár a világuúr feltérképezését. Vagy éppen a magyar nyelv hallatlanul bonyolult, de következetesen összefüggő rendszerének megalkotására is képesek lehetnek. A századelőn élt Bíró Lajos, neves néprajzkutatónk Óceániában talált olyan törzset, amelynek tagjai falujuktól távolról beszélgettek otthonmaradt családtagjaikkal. Egy másik jellemző példa a dogon törzsé Afrikából. Ők szilárdan vallják, hogy a Szíriuszról jöttek a Földre lakni. Amikor az őket kérdezőknek elmondták eredetük történetét, az felette különösnek hatott. Még különösebb volt, hogy nem a fénylő Szíriuszt jelölték meg, hanem ikercsillagát, amely a Földről nem látható, mert fekete lyuk! Jóval ezután fedezték csak fel a csillagászok a mondott helyen a valóban ott lévő égitestet. A dogonok esetében talán kizárhatjuk az űrhajós megoldást, mert nem valós lehetőség. Szellemi úton, amely a fény sebességével, vagy még gyorsabban jár, jók az esélyek. Magyar Adorján ez előbbieknel kevésbé különös magyar adalékokkal szolgál: ... megírtam volt, hogy eredetileg a Földi Paradicsomról szóló regék a Csallóközre, a Mennyországról szólók pedig a Tejútban található szigetre vonatkoznak, valamint, hogy mind a regék, hagyományok eredetét a mi őseink sok ezer évvel ezelőtti költészete képezte. Amihez azonban hozzáteendő, hogy Földünk északi féltekéjén, amelyen hiszen Magyarország is van, de az meg nem állapítható, hogy a Tejútban lévő sziget, azaz hogy az Égi Tejfoló, avagy az égi Duna, valóban egy szigetet, egy Mennyei Csallóközöt képez. Ezen északi féltekéről ugyanis csak annyi látható, hogy ezen égi folyó két ágra oszlik. A sziget nagyobb része már csak a déli féltekéről látszik, valamint csak a távoli Délről látható, hogy a két ág ismét egyesül, és hogy tehát a két ág valóban egy hosszúkas szigetet alkot. Honnan tudhatták ezt tehát őseink? Voltak-e utazók, akik a déli féltekét is beutazták és onnan visszatérve hozták hírl, hogy az égi nagy folyó ágai ismét való egyesülése és szigetet képezése messze Délen látható? Avagy ezt is, mint annyi mást, szellemi képességeik segítségével bírták megállapítani? Olyan szellemi képességeik segítségével, amilyenekkel a mai emberiség már nem bír? Amelyek képesítették őket arra, hogy sok ezer évvel ezelőtt már megtudják, hogy Földünk "kerékként forog", hogy a Nap fényfelülete szemcsés, hogy Napunk a Tejút egyik csillaga, illetve, hogy a Napisten a Tejutat megszemélyesítő Nagy-Boldogasszony Fia.⁸⁷ Most ezek után tekintsük át, mi a folyamatosság képviselője a Kárpát-medencében Gábori Miklós munkájában:

A magyar őskor Kr. e. 43000-10000 A kőkor (mezolitikum) népe

Az őskárpáti nép (a gravettiek)

A Dunántúl középső paleolitikuma élesen eltér a Bükk hegységítől: három egymástól eltérő eredetű, jellegű, de egymással párhuzamosan élő kultúrát különböztetünk meg. A legfontosabb, egyben legjobban ismert lelőhely az Érden feltárt szabad ég alatti vadásztelep, melynek feltárása, sokoldalú feldolgozása már korszerű módszerekkel történhetett. ... Érd többszörösen megismétlődő, visszatérő vadásztelep volt, amely létezését annak köszönhetette, hogy a fennsíkon rendkívüli volt a vadbőség, és éppen vadváltónál feküdt. ... A település ideje a korai Würm kezdetétől a Würm 1. hideghullámának kezdetéig tartott. Az alsó réteg idősebb 50 000 évnél – a felső réteg legalsó lakószintjének C14-es dátuma 44 300, a

⁸⁷ Magyar Adorján: Az ősműveltség. Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1995. 251. o.

következőé 38 100 év. ... Csupán kiragadott példaként említjük meg, hogy a telep egyik részében hústároló verem volt, amit ebből a korszakból még nem ismertünk. ... A vadászat szezonja a kora tavasz és az őszi két hónapja volt. Kiszámítható a vadászat körzete – az, hogy a behozott húsmennyiség egyes tartózkodások alkalmával átlag 4700 kilogramm körüli, de esetenként a 7300 kilogrammot is elérte...⁸⁸ Meszlényi hústároló és verelő vadászait hazai földön is láthatjuk tehát, bár a zsákmány mennyisége még messze van a rénszarvasok korától. A jegelt verem találmánya mindenesetre legalább 50000 éves, ebben egyetérthetünk. Emiatt módosítanunk kell a korábbi halász-vadász életmódot folytató emberi csoportok hordaszerű, 30 fő körüli csapatainak tengődéséről szerzett tudományunkat, hiszen a szervezett vadászatnak köszönhetően már az igen korai időktől számolnunk kell nagyobb népesség kialakulásának lehetőségével. E felismerés nemcsak a kőkorszak emberéről és tudásáról alkotott eddigi elképzeléseinkre van befolyással, hanem a föld eltartóképességéről szóló korábbi adatainkat is módosítanunk kell felfelé.

A felső paleolitikum végén, kb. a Würm 2-től kezdve, alapjaiban új műveltség, népesség, a gravetti kultúra terjedt el nálunk és egész Közép-Európában. Ennek az átfogó kultúrkomplexumnak a korábbiakkal nálunk semmi kapcsolata nincs; az eddigiektől eltérő életformával, településmóddal, gazdálkodással, új etnikumok térhódításával olyan nagyobb arányú történeti változást indított el, amely a kultúrák további fejlődését egészen a mezolitikumig meghatározta. A gravetti népesség elterjedése később kihatott szinte egész Európa területére...

A gravetti kultúra népe mindenütt síkvidéki életformát alakított ki, és sztyepei életformát folytatott akkor is, amikor elterjedése során eltérő földrajzi környezetbe került. ... A kultúra szellemi életére vetnek fényt az egész gravetti műveltségre jellemző kis női szobrok - ezek a hasonló nyugati művészeti emlékekkel szemben nem kultuszhelyen, hanem lakásban kerülnek elő, - az állatplasztika, egyes helyeken a díszített csont- és mammutagyartárgyak, természetes ékszerek tömege, a rendszeres temetkezés stb.

Általában megállapítható, hogy a füves pusztai vadászat minden esetben fejlettebb, mint az erdei. Ez azonban nemcsak technikai képességeket jelent, hanem a gazdálkodási mód magasabb szintjét is. A gravetti népesség nagy kiterjedésű településein többek közt a házfalak alapján is erre következtethetünk. A több rétegű telepek hosszan tartó használata tulajdonképpen már *félleg letelepült* vadászársadalomra utal.⁸⁹

Gábori ugyanott kitér a gravettiek elszármazásának kérdésére is. Keleti származásukat korábban az orosz szakirodalom jelentős mennyiségű sztyepei leletével való összevetés alapján gondolták, de az ó-magyarországi közelebbi azonos leletekre tekintettel 1984-ben azt írja: *Úgy látjuk, hogy az eredet kérdését szűkebb, Kárpát-medencei körzetben kell tekintenünk, és a mi településeink, gravetti csoportjaink közvetlenebb kapcsolatban állnak a környező szlovákiai, alsó-ausztriai vagy a tőlünk délnyugatra fekvő lelőhelyekkel.*⁹⁰ Ez azért különös, mert ő tudja a legjobban, hogy az ukrainai és délorosz síkságon megjelenők honnét származnak. Imre Kálmán is rá hivatkozva idézi: *A Kaukázuson túl váratlan meglepetés éri a kutatót: a leletek mennyisége és kvalitásuk... A (volt) Szovjetunió területén az alsó és középső paleolitikum lelőhelyeinek 70 %-a a kis Grúziában van. Tehát a délorosz és ukrán síkság részben innen és az egész Transzkaukázusból népesedett be.* Vagyis ez lenne a gravettiek útvonala Gábori szerint.

⁸⁸ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 96-97. o. A fejezet szerzője Gábori Miklós.

⁸⁹ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 107. o.

⁹⁰ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 110. o.

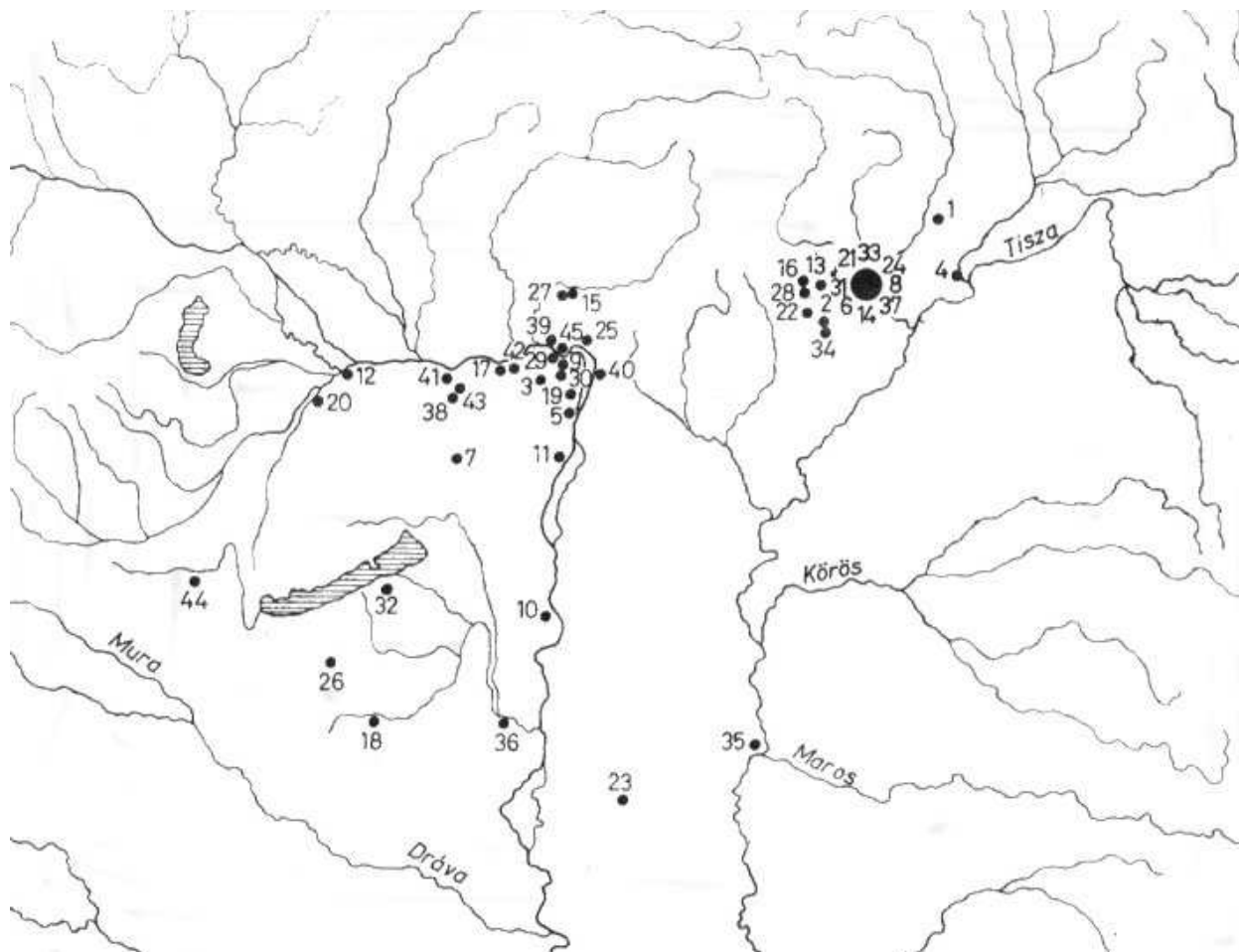
Amikor azután elérik a Kárpátok karéját, Gábori és mások szerint is északra fordulnak és a Podoliai-hátság, valamint Dél-Lengyelországon át eljutnak a Morva-medencébe, ahonnan a Vág völgyén keresztül jönnek be a Kárpát-medencébe. (Ezt már László Gyula is említette.) Persze korábban már a Hernád és a Bodrog völgyén át is lejutottak az Alföld szélére, de ezt a tényt valamiért kevésbé emlegetik a kutatók. Ha mindezt a térképen is megkíséreljük végig követni, akkor el kell gondolkodnunk Cholnoky szavain, aki ezt mondja (igaz későbbi korra vonatkozóan): *A turáni népek minden körülmények között erdélyi határainkba ütköztek, s aki ismeri mind a határsávok térszínét, mind a turáni népek természetrajzát, az igazat fog adni annak a feltevésnek, hogy legerősebb nyomásuk alatt a temesi kapu, a Porta orientalis állott. Az igaz, hogy Gábori is beengedi a gravettieket dél felől Erdély területére, de csak elszórtan, jelentéktelen mennyiségben: A gravetti terjedése közvetlenül a Kárpátok előtt valószínűleg kétirányúvá válhatott... egyik csoportjuk a délkeleti Kárpátokat megkerülte, s így jutott be délről is – minden valószínűség szerint a Bodza folyó völgyén – Erdélybe....*

Fentiekből láthatjuk, hogy a kelet felől érkező gravettiek szinte “körbefolyták” a Kárpát-medencét, majd - legalábbis ősrégészeink szerint – nem túl jelentős nyomokat hagyva tovább vándoroltak nyugatra. Ennek persze így nem sok értelme lenne, mert korábban is jelentős kultúrákat találtunk a Kárpátokon belül, hogy csak egyet említsünk például: a Szeleta-kultúrát. Erről egyes kutatók – pl. John Waechter – úgy vélik, hogy belőle fejlődtek ki és jöttek létre a kelet-európai késő őskor eszközei. (Ez pedig nem mást állít, hogy a szeletaiból jött létre a keleti-gravetti!) Mivel a szeletai-ipar kifejlődése 41700 – 32600 közöttre tehető, a fenti hatás még időben is lehetséges, hiszen a keleti-gravettiről azt tudjuk, hogy kialakulása után 30-28 000 táján “szivárog be” lassan a Kárpát-medencébe!

Felmerül tehát a kérdés, hogy miért nem fordított az irány? Miért nem a Kárpát-medencéből szivárgott a gravetti műveltség a Dél-orosz síkságra és esetleg onnan egy gyenge hatása délre a Kaukázuson túlra? Időben ugyanolyan jól magyarázható ez az irány is.⁹¹ Imre maga adja a kaukázusi központú gravetti elterjedéssel szembeni döntő érvét, mert: *a mai Grúzián túl ott találjuk a kelet-iraki mezolitikus telepeket (Zarzi és Pelgawra), melyek a felső paleolitikumból a mezolitikumba képeznek egy nagyon késői, talán gravetti típusú átmenetet. Ezzel azután a gravetti déli terjedése meg is szakad. ...Igaz is, egy műveltség határa központjától néhány kilométerre nem szakad meg. Gábori Miklós írja: Az eddig ismert kevés leletanyag alapján is feltehető, hogy Magyarország területén a Würm 3.-kori gravetti kultúra és a mezolitikum között a fejlődés folyamatos volt. Most tehát ejtsünk szót erről a “kevés leletanyagról,” szinte csak felsorolászerűen, zárójelben a lelőhely elfogadott korával. Bodrogkeresztúr (28700), Szeged-Óthalom (18000), Arka (18700 – 17000), Ságvár-Lukasdomb (17700, alsó réteg 18900), Dunaföldvár (18 – 17000), Szob* (17000), Nagymaros*, Kismaros (15000), Pilismarót,* Zebegény,* Nógrádverőce*⁹² (15000 – 12000), Pilisszántó-Kőfűlke (15000), Zalaegerszeg, Villány, Madaras (12100), és folytathatnánk a sort a késő gravetti lelőhelyekkel: Hont, Hontvárhegy, Remete barlang, Sződliget, stb.*

⁹¹ Imre Kálmán: A magyarság kialakulásáról. Ősi Gyökér, Miskolci Bölcsész Egyesület, 2000. január-március. 5-6. o.

⁹² A csillaggal jelölt helységek leleteiről rövid megjegyzést tartok szükségesnek: Ennek a területnek a települései jellegzetesen folyó menti vadásztanyák. Pilismarót I. (Óregekdűlő), Pilismarót II. (Diós), Pilismarót III. (Pálrét), a Duna-kanyar északi oldalán Szob, Zebegény, Nagymaros, Verőce telepnyomai kivétel nélkül a Duna első, legalacsonyabb teraszán helyezkednek el – éspedig azokon a pontokon, ahol a rénszarvascsordák átélőhelyei voltak, s ahol a kis harántvölgyek a csordákat továbbterelték. (Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 111. o.) E helyeken Meszlényire hallgatva jelölővermeket kellene találjunk, ahová a húst elraktározták.

066. kép Ómagyarország az őskárpáti nép idejében⁹³

S még nem szóltunk Istállóskő felsőbb, mikrogravettes vagy barlangi kultúrájáról, valamint Parassa I.-ről, az Ipolyságival (nyíltszíni) tökéletesen azonos legkorábbi gravettiről, amit a Würm 2.-re (30000) helyeznek. Ez azért lényeges lelőhely, mert szerszámai alapján a keleti beáramlás – így vélik – legrégebbi állomásának tarthatjuk. De azt is mondják a régészek, hogy az ó-magyarországi gravettit a keleti kialakulási központ régebbi kultúrfokozataitól korban lényegtelen távolság választja el. Ez hogy lehetséges? A keleti gravetti a délorosz síkságról rengeteg akadályon át, a Kárpátok karéját megkerülve, útközben telepeket létrehozva jut be a medencébe, de az indulás és az érkezés között lényegtelen korkülönbség van? És valóban így van, hiszen “beszivárgásuk” a Kárpát-medencébe az elfogadott vélemény szerint 28-25000 éve történt, ugyanakkor keleti kialakulásuk sem tehető sokkal korábbra. Mindez a kultúra lassú terjedésével, vándorlással semmiképpen nem magyarázható.

A magyarázatot csak egy rokon népben, etnikumban lehet keresni, melynek kultúrája is viszonylag egységes (esetleg eszköztípusokban változó) és mindez – ahogy már fentebb említettük – az ó-magyarországi Szeleta kultúrából nőtt ki. Hiszen a gravetti műveltség korai nyomai a hazai aurignaci-ban és a szeletaiban is kimutathatók. A Szeleta kultúra a Kárpát-medencében 41700-32600 évre tehető – mint már szó volt róla, - tehát 30000 éve ebből fejlődhetett ki a gravetti műveltség.

⁹³ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 112-113. o.

Hogy a gravetti telepek száma Magyarországon ma még kevés, ez nem jelenti azt, hogy több nincs is. Bizonyára az óriási mennyiségű újkőkori lelőhelyeinken (Tisza, Körös) kellene kutatni, hiszen jól tudjuk, hogy a megtelepedésre alkalmas helyekre az ember rendszeresen visszatért, s nem valószínű, hogy az újkőkor embere a helykiválasztásnál nem ezt a szokást követte. (Érdemes lenne e tekintetben megvizsgálni a közép- és kelet-európai késői neolitikus (újkőkori) festett kerámiák elterjedési területét és összevetni ezt a késői paleolitikumba sorolt gravetti műveltség területeivel. Bizonyára jól fedné egymást a két terület!)⁹⁴ Imre Kálmán kívánsága máris teljesült, Colin Renfrew, majd Stuart Piggott lentebb közölt térképe nemcsak a festett kerámia elterjedéséről tájékoztat, de a vonaldíszes műveltség ó-magyarországi szétáramlásáról is. Esetünkben Renfrew a festett kerámia elterjedését kisázsiai hatásoknak tulajdonítja, de a vonaldíszesek területe is gravetti volt korábban. A kettő együtt jól megfelel Imre elgondolásának.

Beismerő vallomással érnek fel Gábori Miklós fentebbiekre vonatkozó szavai: A Würm 2.-től kezdődő korszakot egészen a boreális időkhöz, a mezolitikumig, a magyar területen teljes egészében a gravetti műveltség foglalja el. Ezt állíthatjuk annak ellenére, hogy nyílt színi telepeink, telepnyomaink közel sincsenek olyan mértékben feltárva, amennyire ez a késői paleolitikum alapos megismeréséhez szükséges lenne. Ennek oka az, hogy kutatóink figyelmét elsősorban a barlangok feltárása, majd annak eredményei kötötték le... Régészetünk részben nem is kívánt szakítani a hagyományos kutatási területtel, amely évtizedeken keresztül a hazai paleolitikum anyagát, eredményeit adta. Tehát a barlangokat kutatták, mert azt egyszerűbb megtalálni, hiszen adja magát. A nyílt színi telepet viszont keresni kell és esetleg nem is hoz olyan gyors eredményt, tehát marad a barlang. Lehetetlen helyzet, hogy a hazai régészet jelenleg – és már jó ideje – abban jeleskedik, hogy az autópálya építkezések alkalmával előkerülő leleteket menti. De még így is előfordul egy-két igen figyelemre méltó eredmény, mint például legutóbb – 1999. augusztusában – a 4. sz. főút építésénél Szajol határában talált több mint 8000 éves újkőkori település leletei az eddig előkerült legrégebbi Vénusz szoborral. ... Vagy a másik hír – 1999. júliusából – ami azt közli, hogy 7-8000 éves újkőkori településnyomokat találtak a Békés megyei Ecsegfalva határában, őskori edénytöredékekkel és egyéb leletekkel. Szintén nem elhanyagolható, hogy az M7-es autópálya somogyi 90 km-es szakaszán 12 őskorinak minősített lelőhely található. Itt esély mutatkozik síkvidéki őskárpáti lelőhelyek feltárására is kellő elszántság esetében. Mindezekkel a fenti feltevésemet látom beigazolódni. Ásni kell az újkőkor legsűrűbb telephelyein és az eredmény nem maradhat el.

Hogy mennyire az újkőkori leleteket kell kutatni, ugyancsak Gábori mondja: ...feltűnő, hogy a pattintott kőipar éppen a Duna-vidéki újkőkori kultúrákban gazdag. Számos gravetti eszközforma található és ezek ott terjedtek el, ahol korábban gravetti műveltség élt. Vagyis a gravetti kultúra folyamatosan ment át az újkőkorból és képezte annak alapját. ...Itt volna még egy megjegyzésem. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kengyel községben találtak meg Ó-Magyarország legrégebbi tönkölybúzáját, melynek kora 8000 év, tehát a fentiek szerint ez is a késő kőkornak felel meg. Ha viszont a fentiek szerint volt tönkölybúza, miért ne lett volna földművelés is? A fiatalabb kőkör kapás gazdálkodással, földműveléssel, állandó, megtelepült népességgel jellemezhető történeti szakasz. Nincs bizonyítékunk azonban arra, hogy ez minden esetben új, idegen népcsoportok bevándorlásával jött létre, hogy őshonos kultúra nem játszott szerepet kialakításában és hogy hirtelen változással következett be. Valószínűbbnek látszik, hogy lassú gazdasági fejlődés eredményeként jött létre, s mi régészetileg már csak azt látjuk magunk előtt mint előzmény nélküli, kész, kerámiával

---

⁹⁴ Imre Kálmán: A magyarság kialakulásáról. Ősi Gyökér, Miskolci Bölcsész Egyesület, 2000. január-március. 6-7. o.

rendelkező kultúrát. Vagy mint idegen területről bevándorolt új műveltséget. - mondja Gábori.

Ez az utolsó, óvatos megfogalmazás igen bátor lépésként értékelhető az eddig elfogadott nézetekkel szemben, hogy ugyanis mindent, a kultúra jelentős vívmányát, beleértve a földművelést is, külső hatásra, idegen földről kaptuk. Sok kutatást igényel még, hogy ebből az óvatos megfogalmazásból bizonyosság legyen s másutt is megtaláljuk a késői gravetti átmenetét az újkőkorba, de ezt az újkőkor felől is meg lehet és meg is kell kísérelni.⁹⁵

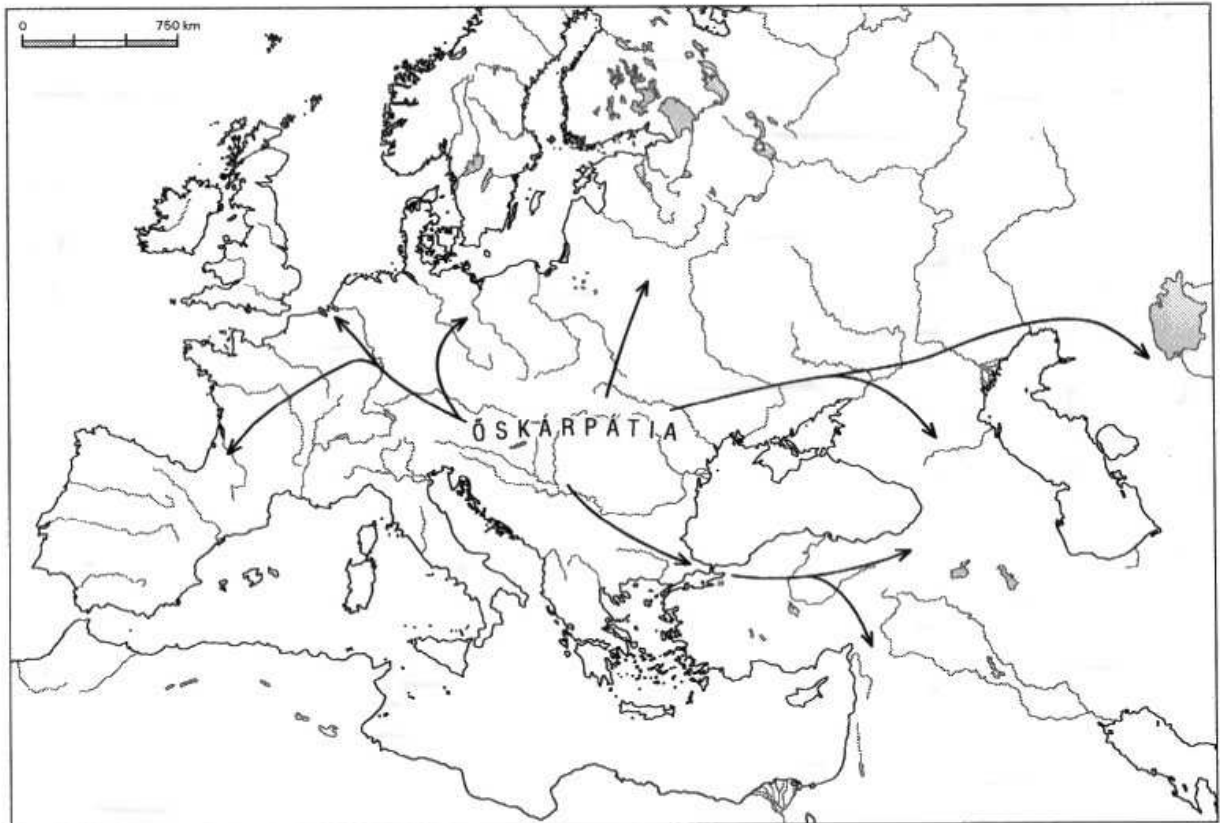
A Magyarország története c. akadémiai kiadású könyvben rögzítik az őskőkori (paleolit) és középső kőkori (mezolit) időszakokkal kapcsolatos összefoglalás végén, hogy *“Magyarországon tehát nem ismerünk olyan kultúrát, amely a fiatalabb kőkor előzménye, helyi alapja lenne”*.⁹⁶ Ennek ellenére elismeri, hogy: *ha azonban ezt a korszakot (kőkor) nem magyarországi, hanem egészen átfogó földrajzi keretben tekintjük, akkor az utolsó jégkorszak, az ősi vadásztársadalmak kora után a népesség nem pusztult ki, és az addigi kultúrák sem tűntek el nyomtalanul.* Gábori Miklós előző megállapítása szokatlanul határozott, éppen ezért ekkora időtávolságból számolnunk kell a tévedés lehetőségével is. Az ó-magyarországi gravettiek és a spirál története azonban visszanyúlik a kőkorba, a fentebb említett jégkorszaki alapokon megtalált első bükki spirálmotívumok koráig, már csak emiatt is fenntartással fogadhatjuk e kijelentést. Ha ehhez hozzávesszük az első kötetben megfogalmazott elvet, miszerint a különböző népcsoportok összeolvadásakor új kifejezésmódot keres magának az új népesség, akkor a régi és az új motívumok összehasonlításával megállapíthatjuk, van-e erős, fennmaradó kifejezésmód az egyesült anyagban, vagy sem. Ha van olyan részlete, szelete a kimutatható tárgyi műveltségnek, amelyben folyamatosságot, netán azonosságot ismerhetünk fel, akkor nemhogy nem zárhatjuk ki a helyi népesség meghatározó erejét az egyesülésben, hanem egyenesen fel kell tételezzük. A fennmaradó erős motívum egyúttal erős mondanivalót is kell rejtessen, ez szellemi hatást mutat. Ahol van szellemi hatás, ott csakis és kizárólag emberek állnak a háttérben. Ha pedig ezek a spirál mögött ott állnak Kr. e. 10 000-ben is és a bronzkorban pl. Vácszentlászlón is, akkor ez a kifejezési mód és az azt ihlető szellemi erő ugyanebben az időben mindvégig jelen kellett legyen. Mondhatná valaki, hogy a vácszentlászlói diadém két spirálját valaki unalmában készítette, mintegy tévedésből. Ha idegen lett volna, a sormintává süllyesztett szolgai másolást, ábrázolást azonnal felismerhetnének. Szándékoltan díszhelyre, központba állított jelképről lévén szó, ez meg sem fordulhat a fejünkben. Már ez az egy példánk is, amely a késői őskorig vihető vissza a spirállal, nehezen érthetővé teszi Gábori fenti határozott kijelentését. Nem vall következetességre a helyi fejlődés kategorikus megakasztása. Az újkőkori folyamatosságot látva biztosan nem.

A magyar őskorról elmondottak új következtetések megfogalmazását teszik lehetővé. Eszerint a helyben kifejlődött alföldi földművelők népe – amely egyenes folytatója és egyben következménye az őskárpáti (gravetti) népnek, - a ragozó ősnyelven kellett beszéljen, vagyis (ős)magyarul, és a szerves művelődést művelve élte életét. Emiatt az őskárpátiakról okkal tehetjük fel ősmagyar mivoltukat. Annál is inkább használhatónak látszik e feltevés, mert a gravetti elszármazású kaukázusi műveltségek képviseletében Kr. e. 9200 táján már újkőkori szinten élnek a szabirok. Azok a szabirok, akik nyelvükben azonosak a sumérekkel, majd Árpád népének négy törzsét adják. A dolog egyetlen magyarázata az őskárpáti gravettiek szétáramlásában rejlik. Ők adtak népességet és nyelvet nemcsak Meszlényi nagyüzemi

⁹⁵ Imre Kálmán: A magyarság kialakulásáról. Ősi Gyökér, Miskolci Bölcsész Egyesület, 2000. január-március. 7. o.

⁹⁶ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 115. o.

vadászattal foglalkozó kőkori Európájának, de a Kaukázusnak is. Az új magyar őstörténetkutatás ezzel a fejezettel igazolta Magyar Adorján életművét a magyar művelődés ősiségéről történeti alapon is. A ránk maradt leletek közül a szeletai háromlyukú, ötfokú zenélésre alkalmas furulya a magyar művelődés kezdete és csúcsa. A magyar őskor (kőkor) e kézzel fogható jelképe, amelynek hangja minden rokon népünk zenei alapját adta, most méltó helyére kerülhet. Az első Duna-völgyi ösvényeket ezért az őskárpáti (gravetti) nép taposta ki és nagyjából az alábbi térképvázlaton látható szétvándorlásuk.

067 Az őskárpátiak (gravettiek) szétáramlásának elvi vázlata Kr. e 10000-ig

Az újkőkori földművelés kezdeteihez közeledve egy másik népmozgás is változtatott a korábbi népességi viszonyokon. A jég olvadásával és az éghajlat enyhülésével északra húzó rénszarvasokat követve fő irányát tekintve északkeleti elvándorlással számolhatunk.

Ugyancsak az első kötetben foglalkoztam azzal a kérdéssel, hogy mi történik bármikori művelt bevándorlók érkezésekor egy adott területen. Példaként hoztam fel az ún. cardium kerámia Európában megtelepedett népét, amely nem vezetett a régészet szerint lendületes műveltségi fejlődéshez. Ezzel szemben a Kárpát-medencébe beérkezett műveltségek a helyiekkel összeolvadva földrésznyi méretekben voltak képesek továbbsugározni az egyesített műveltségüket az újkőkortól kezdve. Erre éppen a vonaldíszes műveltség európai elterjedése az egyik legjobb példa. Nem mondhatjuk tehát, hogy nem volt előzmény a Kárpát-medencében. Ha ugyanis Gábori állítása megállná a helyét, akkor a

közvetlen anatóliai elszármazású hatásoknak kellett volna továbbkerülniük Európa vonaldíszesként ismert területeire is. Térképünk világosan mutatja, erről szó sincsen. Az is látható, hogy a cardium kerámia területeiről nincs továbbterjedés, semmilyen. Igaznak tűnik eszerint a cardium befulladásáról tett korábbi észrevétel.

069 Kép. A vonaldíszes kerámia európai elterjedése Renfrew szerint⁹⁷

Renfrew szemléletesen mutatja be térképén azt az általános helyzetet, hogy a Kárpát-medencében átdolgozták az anatóliai beérkezők műveltségét, majd vonaldíszes néven maguk lökték tovább Európa nagy tájaira. Felismerésének ilyen megfogalmazásáért feltétlen elismerés illeti meg. A térkép részleteiben további megjegyzéseket indokolna – miért éppen a legrégebbi helybeli Tiszai műveltséget tekintené anatóliai eredetűnek, miért csak a dunántúliaktól eredezteti Európa nagy tájainak benépesítését, - de ne legyünk kicsinyesek.

Miközben a *Magyarország története*⁹⁸ szemmel láthatóan nem tudja eldönteni, hogy a kőkor lezárultával kitakarítsa-e Kárpát-medencét a délről érkező anatóliai elől vagy sem, folyamatosan szállítja egymásnak ellentmondó adatait. Ezúttal úgy látszik, a jobbik oldalra álltak. A későbbiekben ezen nem is csodálkozhatunk. Az Anatólia felől Kr. e. 6000 táján Európában partra szálló népesség lassan a Balkánon keresztül Ó-Magyarország irányában terjed.

A megművelhető földterületeket kereső idegenek csakhamar elérték a Balkán valamennyi országát, keleten egészen a Prut folyóig jutottak. Jelentős csoportjaik nyomultak

⁹⁷ Times Régészeti Atlasz. Szerk. Colin Renfrew. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994. 87.o.

⁹⁸ Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. kötet

be a Dél-Alföldre, a Duna keleti és a Tisza mindkét partjára, szórványosan a Dunántúl Dráva fölött elterülő sávjára is. Összefüggő településterületük a Duna mentén a Sió-torkolat magasságáig, a Tisza vidékén, a Tiszabura-Berettyó-völgy vonalában húzódik, majd az Érmelléken át felkanyarodik a Szamosközig (Méhtelek, stb.). Felső-Tisza – Szamos közti csoportjuk a Kraszna völgyén át talán erdélyi tömbjükkel is kapcsolatban volt. A korai neolitikus településterülettől északra jelentékenyebb mezolitikus csoportokkal lehet számolni, amelyek útjában álltak a további előnyomulásnak.⁹⁹ Mégis vannak itt valakik, bár kőkorinak tekintik őket, - pedig a földet művelik - s megállítják a benyomulókat. Hogyan lehetséges ez? Egyféleképpen, ha Polgár, Szajol, Ecesgfalva alföldi vonaldíszes kerámiát előállító földművelő népességébe botlottak bele a déliek. Renfrew térképe éppen ezt a határvonalat húzza meg. Úgy tűnik, hogy déli körös-starcevoí felvándorlóink az előbbiektől még művelés alá nem vett területeken tudtak megkapaszkodni, megtelepedni, és irtásos-kapás földművelésüket meghonosítani. Arra nézve, hogy az őshonos vonaldíszesek hogyan művelték földjeiket, megint Meszlényihez fordulunk javaslatért: *A jellegzetes magyarországi talpas v. négyrésztű ekék talpfejlődéséről Kovács László: "A Néprajzi Múzeum magyar ekéi" (Budapest, 1937. 3. o.) című kiváló tanulmányában bemutatja a legelső talpas eke ekevasának alakját is. Nos, a miskolci Hermann Ottó Múzeum állandó kiállításán a látogató megtekintheti ezt az alakzatot. Az ún. bársonyházi leletek háromtagú együttese közt van két olyan ásó nagyságúra és formájúra pattintott ormólap, mely mellé szakóca (kőkorszakbeli balta) nevet írtak, de a név a tárgy formája, nagysága és kétes kora miatt is helytelen. A bársonyházi leletekkel együtt nem kerültek elő őslénytani maradványok, így a múlt század végén a kor vezető geológusai jogosan kétségbe vonták a szerszámok jégkori eredetét. Az egyik kétélű ekevasnak megfelelő kőlap olyan nagy, hogy az nem jégtörésre használt szakóca, hanem a prehisztorikus magyarok szántóvető emléke!¹⁰⁰ Úgy tűnik, megfogható összehasonlításokra leszünk képesek a déliekkel, mert az itteniek sem akárcik.*

---

⁹⁹ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 121. o. A Körös-kultúra népéről van szó.

¹⁰⁰ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Kézirat, Bazel, 1999. 11. o.